

NATIONAAL KLIMAATPLAN

2002-2012

INHOUDSOPGAVE

1. DE BELGISCHE VERBINTENISSEN INZAKE KLIMAATVERANDERING	5
1.1 <i>KLIMAATVERANDERING</i>	5
1.2 <i>INTERNATIONALE AFSPRAKEN</i>	8
➤ <u>DE KORTE TERMIJNAANPAK</u>	8
➤ <u>DE LANGE TERMIJNAANPAK</u>	17
1.3 <i>EUROPESE CONTEXT</i>	20
2. HET BELGISCHE KLIMAATBELEID	31
2.1 <i>HET BELEID SINDS 1990</i>	31
➤ <u>VAN HET NATIONAAL PROGRAMMA TER VERMINDERING VAN DE CO₂ UITSTOOT TOT HET NATIONAAL KLIMAATPLAN</u>	31
➤ <u>REGEERAKKOORDEN, BELEIDSPANNEN OF ANDERE INITIATIEVEN</u>	33
➤ <u>HET SAMENWERKINGSAKKOORD</u>	41
2.2 <i>BESTAANDE MAATREGELEN</i>	44
➤ <u>ENERGIE</u>	44
➤ <u>INDUSTRIE</u>	48
➤ <u>LANDBOUW</u>	49
➤ <u>OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR</u>	50
➤ <u>AFVAL</u>	54
➤ <u>TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING</u>	54
➤ <u>KOOLSTOFPUTTEN</u>	58
➤ <u>SCHATTING VAN DE IMPACT VAN DE BESTAANDE MAATREGELEN</u>	59

2.3	GEPLANDE MAATREGELEN	62
➤	<u>ENERGIE</u>	62
➤	<u>INDUSTRIE</u>	64
➤	<u>LANDBOUW</u>	65
➤	<u>OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR</u>	66
➤	<u>AFVAL</u>	69
➤	<u>TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING</u>	70
➤	<u>FLEXIBILITEITSMECHANISMEN</u>	73
➤	<u>KOOLSTOFPUTTEN</u>	75
2.4	CONCEPTUELE MAATREGELEN EN MAATREGELEN IN STUDIEFASE	75
➤	<u>ENERGIE</u>	75
➤	<u>INDUSTRIE</u>	77
➤	<u>LANDBOUW</u>	78
➤	<u>OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR</u>	79
➤	<u>AFVAL</u>	82
➤	<u>TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING</u>	82
➤	<u>CONVENANTEN VOOR DE INDUSTRIELE SECTOREN EN RELATIE MET EEN EVENTUELE ENERGIEBELASTING</u>	89
➤	<u>FLEXIBILITEITSMECHANISMEN</u>	91
➤	<u>KOOLSTOFPUTTEN</u>	91
3.	 Globale evaluatie van dit klimaatplan	92
4.	 De grote assen en de opvolging van dit klimaatplan	96
	<u>Bijlage 1</u> : bevoegdheidsverdeling in België	100
	<u>Bijlage 2</u> : niet fiscale maatregelen	101
	<u>Bijlage 3</u> : Samenwerkingsakkoord	105

LIJST MET AFKORTINGEN

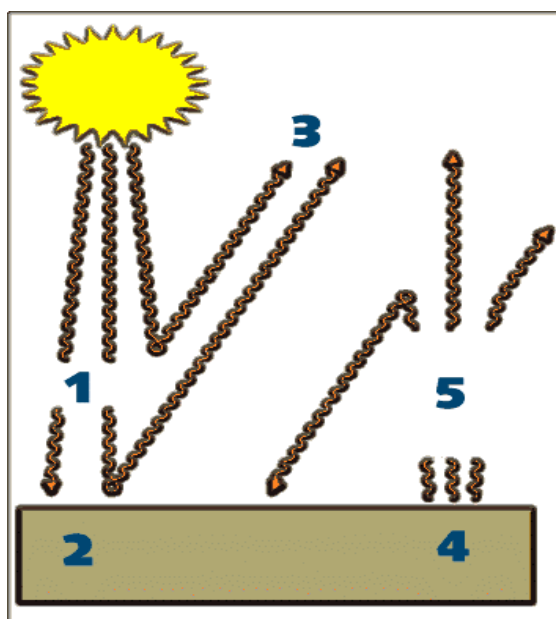
6MAP : 6^e Milieu Actie Programma
AAU : Assigned Amount Units
BBP : Bruto Binnenlands Product
BBT : Beste Beschikbare Technologie
BIM : Brussels Instituut voor Milieubeheer
BIVV : Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid
BKG: broeikasgassen
BREF : BBT referentiedocument
BUV : Bestuur, Uitrusting en Vervoer
C: koolstof
CDM: 'Clean Development Mechanism'
CER : Certified Emission Reductions
CFK: chloorfluorkoolwaterstoffen
CH4 : methaan
CO2 : Koolstofdioxide
COP/MOP : Conference of the Parties/Meeting of the Parties
COP: 'Conference of the Parties'
DEG : Duurzaam energiegebruik
E2MAS : EMAS 2
EG : Europese Gemeenschap
EPK: Europees Programma inzake Klimaatverandering
ERU : Emission Reduction Units
EU: Europese Unie
FPDO : Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling
GEF: Global Environment Facility
GEN : Gewestelijk Express Net
GWP: 'Global Warming Potential'
HCFK: Gehalogeneerde chloorfluorkoolwaterstoffen
HEB : Hernieuwbare Energiebronnen
HFK : Onvolledig gefluoreerde koolwaterstoffen
ICAO : International Civil Aviation Organisation
ICL: Interministeriële conferentie Leefmilieu
IET: 'International Emission Trading'
IMO : Internationale Maritieme Organisatie
IPCC: 'Intergovernmental Panel on Climate Change'
IPPC : Integrated Pollution Prevention and Control
JI: 'Joint Implementation'
KMO: Kleine en Middelgrote Ondernemingen
LULUCF : Land Use and Land Use Change Forestry
MAP : Mestactieplan
MIVB : Maatschappij voor Intercommunaal vervoer van Brussel
N2O : Distikstofoxide
NAPA : National Adaptation Plan for Action
O & O : Onderzoek en Ontwikkeling
PFK: perfluorkoolwaterstoffen
PPM : Parts per million
REG : Rationeel Energiegebruik
RMU : Removal Units
SAVE: Meerjarenprogramma ter bevordering van energie-efficiëntie in de Gemeenschap
SERV: Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SF6 : Zwavelhexafluoride
UNCED: United Nations Conference on Environment and Development
UNFCCC: 'United Nations Framework Convention on Climate Change'
VN: Verenigde Naties
WKK : Warmtekrachtkoppeling

1. DE BELGISCHE VERBINTENISSEN INZAKE KLIMAAT- VERANDERING

1.1. KLIMAATVERANDERING

Voor een goed begrip van het broeikaseffect moeten we beginnen met de vraag: hoe komen we aan de huidige temperaturen op aarde? Eén en ander wordt duidelijk gemaakt in Figuur 1.

Figuur 1: schema broeikaseffect (bron: Federale Diensten Leefmilieu)

De warmte op aarde komt van de zon (1). Die warmte wordt voor een deel opgenomen door de aarde zelf (2), maar voor een belangrijk deel ook teruggekaatst, de ruimte in (3). De warmte, opgenomen door de aarde, wordt opnieuw uitgestraald als infraroodstraling (4). Sommige natuurlijke gasen waaronder waterdamp, koolstofdioxide (CO_2) en methaan (CH_4), slopen de uitgestraalde infraroodstraling op en stoten deze opnieuw als warmte uit (5). Op die manier zorgen ze ervoor dat een belangrijk deel van de warmte afkomstig van de zon toch binnen de atmosfeer blijft.

Het werkt dus in zekere zin zoals in een serre: de warmte van de zon kan binnen en de gasen zorgen ervoor dat deze warmte binnen blijft. Vandaar de naam: broeikasgasen. Dit natuurlijke broeikaseffect zorgt ervoor dat de gemiddelde temperatuur op aarde zo'n vijftien graden boven nul bedraagt. Als we al die warmte zouden verliezen, dan zou de gemiddelde temperatuur op aarde achttien graden onder nul zijn (IPCC¹).

Tijdens het millennium voor de industriële periode (1750) bleef de natuurlijke concentratie aan broeikasgasen relatief constant. Sinds 1750 werd de antropogene invloed echter sterk voelbaar door de intensivering van het verbranden van fossiele brandstoffen, ontbossing,

¹ www.ipcc.ch (third assessment report)

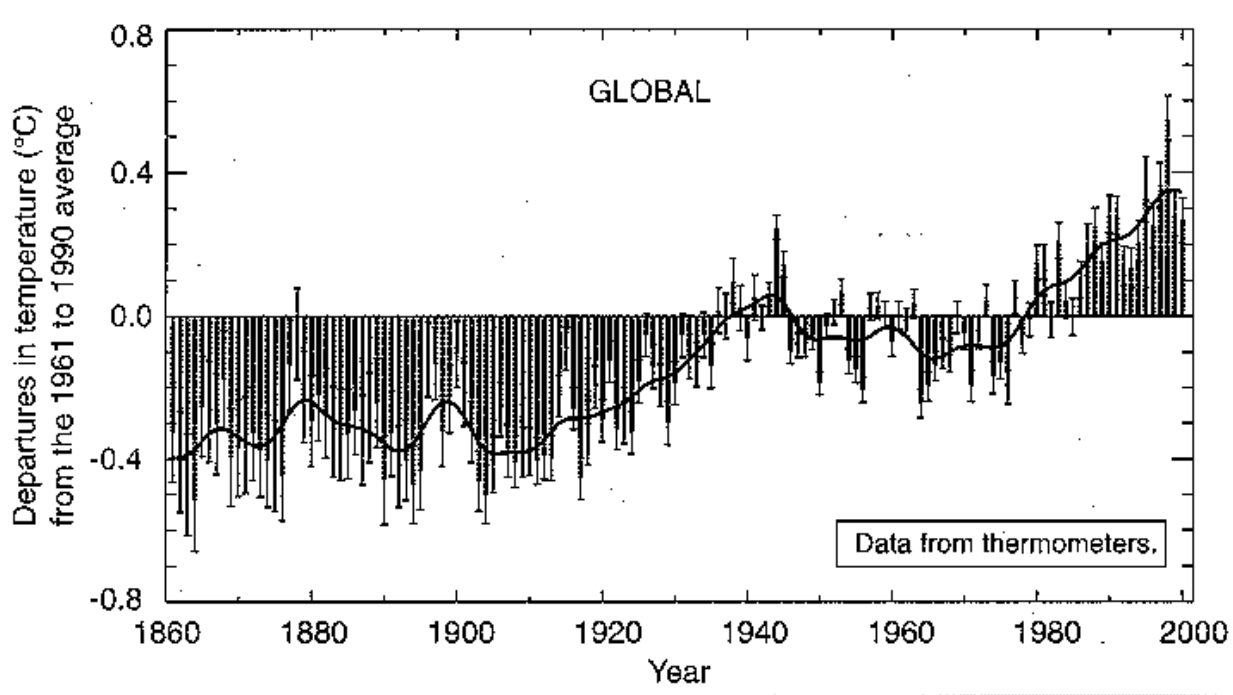
veeteelt en industriële processen. Het betreft vooral de gassen koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) (IPCC, 2001). Deze evolutie wordt weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1: evolutie broeikasgassen tussen 1750 en 1998 (bron: IPCC)

Broeikasgas	Toename tussen 1750 en 1998
Koolstofdioxide (CO ₂)	+ 30 %
Methaan (CH ₄)	+ 149 %
Distikstofoxide of lachgas (N ₂ O)	+ 16 %

Sinds het einde van de 19de eeuw is ook de gemiddelde temperatuur op aarde met 0,6 ± 0,2°C gestegen (IPCC). Het verloop van de temperatuur op wereldvlak is weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: land- en zeeoppervlaktetemperaturen (°C) van 1861 tot 2000 tov de periode 1961 tot 1990 (bron: IPCC)

Uit figuur 2 blijkt dat de jaren '90 het warmste decennium vormden en 1998 het warmste jaar sinds 1861. De temperatuur steeg het sterkst in de periode 1910-1945 en vanaf 1975.

Het vermoeden was dan ook groot dat het broeikaseffect en de temperatuurstijging met elkaar verband houden. Tot voor een paar jaar was echter niet met zekerheid uit te maken of de opwarming van de aarde door de mens veroorzaakt werd. Het kon namelijk ook om een puur klimatologisch fenomeen gaan: een soort natuurlijke evolutie op langere termijn. Maar recent onderzoek laat toe om met vrijwel 100% zekerheid te stellen dat, door de uitstoot van broeikasgassen, de mens actief bijdraagt tot de opwarming van de aarde.

Volgens het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) - een wereldwijd forum van zo'n 2.500 wetenschappers en deskundigen - is de directe bijdrage van de verschillende

broeikasgassen aan de opwarming van het klimaat sinds 1850 ongeveer de volgende: 64% voor CO₂, 19% voor CH₄, 5% voor N₂O en 10% voor gehalogeneerde koolwaterstoffen. Troposferisch ozon draagt ook bij tot de klimaatverandering maar deze bijdrage is minder goed gekend. Andere vormen van vervuiling zoals aërosolen, veroorzaken een tegengesteld effect, namelijk een vermindering van de temperatuur. Als we een verdere opwarming willen vermijden, dan moeten er maatregelen worden genomen zodat de hoeveelheden broeikasgassen niet nog verder stijgen.

Tweede vaststelling: er zitten nu al teveel broeikasgassen in de atmosfeer, dus het handhaven van een status-quo is niet voldoende, er moet een vermindering gerealiseerd worden. Maar dat is helemaal niet evident, aangezien de meeste broeikasgassen een lang leven beschoren zijn. De biodegradeerbaarheid varieert in functie van de chemische samenstelling. Dit is weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: *geschatte levensduur broeikasgassen (bron: Federale Diensten Leefmilieu; IPCC)*

Broeikasgas	Geschatte levensduur
Koolstofdioxide (CO ₂)	5 tot 200 jaar
Methaan (CH ₄)	12 jaar
Distikstofoxide of lachgas (N ₂ O)	114 jaar
CFK's	45 (CFK11) tot 500 jaar (CFK 115)
HCFK's	1,7 (HCFK123) tot 22 jaar (HCFK142b)
Halonen	12 (Halon 1211) tot 110 jaar (Halon 1301)

Uit tabel 2 blijkt bijvoorbeeld dat de koolstofdioxide die vandaag uit de schoorsteen van onze centrale verwarming komt nog steeds in de lucht kan zitten in het jaar 2202.

1.2 INTERNATIONALE AFSPRAKEN

➤ DE KORTE TERMIJN AANPAK

Als reactie op de toenemende ongerustheid omtrent de opwarming van de aarde werd door de Verenigde Naties in 1992 een 'Raamverdrag inzake Klimaatverandering'² afgesloten en geratificeerd door 186 landen³ waaronder de landen van de EU, de Verenigde Staten en Japan, maar ook ontwikkelingslanden zoals China, India en Brazilië. De algemene doelstelling was en is de stabilisering van de concentraties van broeikasgassen in de atmosfeer, op een niveau waarop gevaarlijk antropogene verstooring van het klimaatsysteem wordt voorkomen. Alle industrielanden beloofden in deze overeenkomst om in het jaar 2000 de uitstoot van broeikasgassen terug te schroeven tot op het niveau van 1990. Deze doelstelling werd echter slechts door weinig landen behaald.

Ter opvolging van de uitvoering van het Raamverdrag komen de verdragsluitende landen samen in de zogenaamde Conferentie van de Partijen (Conferences of the Parties (COP)).

Reeds tijdens de eerste zitting van de COP (Berlijn: 28/03-07/04/1995) werd ingezien dat de verbintenissen van het Verdrag niet volstaan om zijn doelstelling te realiseren. Bijgevolg werd beslist bijkomende kwantitatieve doelstellingen voor industrielanden vast te leggen met een horizon na 2000 (het zgn mandaat van Berlijn). Tijdens de volgende COP-zitting werd in de Verklaring van Genève (COP2: 08-19/07/1996) deze oproep tot wettelijk bindende reductiedoelstellingen hernieuwd. Tijdens de top in Kyoto (COP3 : 01-10/12/1997) verdedigde de Europese Gemeenschap het standpunt dat de totale uitstoot van de broeikasgassen CO₂, CH₄ en N₂O door de geïndustrialiseerde landen tegen 2005 met 7,5% en tegen 2010 met 15% moet verminderen in vergelijking met 1990.

Uiteindelijk werden in het Protocol van Kyoto⁴ reductiedoelstellingen vastgelegd voor een korf van zes broeikasgassen (CO₂, CH₄, N₂O, SF₆, HFK's, PFK's). De totale emissie van deze broeikasgassen dient met minstens 5% gereduceerd te worden in de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990. Voor de Europese Unie werd een reductie van 8% vastgelegd. De nog toegelaten uitstoot in de verbintenissenperiode wordt als « toegewezen hoeveelheid of Assigned Amount » aangeduid, conform Bijlage B van het Protocol van Kyoto.

Om deze Kyoto doelstelling te helpen bereiken werden een aantal nieuwe internationale beleidsinstrumenten in dat Protocol opgenomen, met name "internationale emissiehandel", "gezamenlijke uitvoering" en het "Mechanisme voor Schone Ontwikkeling", die Partijen mogen gebruiken in aanvulling op nationale maatregelen zoals het aanmoedigen van energie-efficiëntie, hernieuwbare energiebronnen, fiscale maatregelen, maatregelen in de transportsector, afvalbeheer, landbouw enz... Deze nieuwe instrumenten geven de mogelijkheid om broeikasgasemissierechten uit te wisselen. Naargelang de deelnemende partners kunnen andere flexibiliteitsmechanismen worden gebruikt. De basis voor de indeling is de industrialisatiegraad van de betrokken landen. Er worden drie categorieën onderscheiden: (i) geïndustrialiseerde landen (zgn. 'Bijlage II-landen', verwijzend naar de lijst in bijlage 2 van het Raamverdrag), (ii) landen in overgang naar een markteconomie (samen met de Bijlage II-landen vormen deze Bijlage I van de UNFCCC), en (iii) ontwikkelingslanden die alle landen omvat die niet voorkomen in de Bijlagen.

² www.unfccc.de

³ Toestand op 7/09/2000 :Ondertekening Raamverdrag door België: 04/06/1992; ratificatie Raamverdrag: 16/01/1996 en door de EG op 21.12.93 (Besluit 94/69/EG van de Raad van 15/12/1993)

⁴ Ondertekening Protocol van Kyoto door België: 29/04/1998

DE FLEXIBILITEITSMECHANISMEN

INTERNATIONALE EMISSIEHANDEL

Handel in emissierechten - op nationaal of internationaal niveau - is gebaseerd op een systeem waarbij entiteiten zoals bedrijven een vergunning krijgen toegewezen om een bepaalde hoeveelheid broeikasgassen uit te stoten. Bedrijven die hun emissies terugdringen tot onder het niveau van hun vergunning, kunnen hun 'overschot' verkopen aan ondernemingen die hun doelstelling minder gemakkelijk halen. Voor het milieu heeft dit geen negatieve gevolgen, aangezien het totaal aan emissierechten vastligt. Verhandelbare emissierechten bieden een kosteneffectieve manier om de totale taakstelling te verwezenlijken, en stimuleert bedrijven om te investeren in milieuvriendelijke technologie. Enkel de vanaf 2008 op mondiaal niveau bereikte reducties tellen.

GEZAMENLIJKE UITVOERING (JOINT IMPLEMENTATION - JI)

Gezamenlijke uitvoering houdt in dat geïndustrialiseerde landen kunnen investeren in projecten die de netto-emissies in andere geïndustrialiseerde landen verlagen. In ruil voor de investering mogen deze eersten dan (een deel van) de resulterende netto-emissiereductie (uitgedrukt in emissiereductie-eenheden (ERU)) op eigen rekening schrijven door deze af te trekken van de eigen nationale doelstelling. Deze investeringen in projecten kunnen ook koolstofputten betreffen. Samen met het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling is 'Joint Implementation' (JI) -zoals gezamenlijke uitvoering over het algemeen wordt genoemd- een zgn. 'projectgebonden' mechanisme. Dit betekent dat het verkrijgen van bijkomende 'emissiekredieten' telkens gebonden is aan de uitvoering van een bepaald project.

Behalve Partijen kunnen ook rechtspersonen participeren in projecten die emissiereductie-eenheden opbrengen en in de ver- en aankoop van emissiereductie-eenheden. Ze moeten hiervoor evenwel de toestemming krijgen van de betrokken landen. De betrokken staten dragen de eindverantwoordelijkheid. Enkel de vanaf 2008 bereikte reducties tellen.

MECHANISME VOOR SCHONE ONTWIKKELING

Het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling ('Clean Development Mechanism' of CDM) is een systeem waarbij geïndustrialiseerde landen of entiteiten in ontwikkelingslanden investeren. Wanneer deze investeringen leiden tot het verminderen van emissies tot niveaus lager dan wat het geval zou zijn zonder de investering, genereert dit net als bij JI 'emissierechten', die in dit geval gecertificeerde emissie reducties worden genoemd (Certified Emission Reductions of CER). De doelstelling van het CDM is enerzijds landen die niet opgenomen zijn in Bijlage I van de UNFCCC (hoofdzakelijk ontwikkelingslanden) bij te staan in het nastreven van duurzame ontwikkeling, en anderzijds landen opgenomen in bijlage I (geïndustrialiseerde landen en landen in overgang naar een markteconomie) te helpen bij het halen van de reductiedoelstellingen zoals vastgelegd in Bijlage B van het Protocol van Kyoto.

Waar ERU's slechts kunnen worden gegenereerd vanaf 2008 kon dat voor CER's in principe reeds vanaf 2000, maar in de praktijk heeft men moeten wachten op het afronden van de uitvoeringsmodaliteiten voor het CDM.

Deelname aan CDM en de bijhorende verwerving van gecertificeerde emissiereducties, kan net als bij JI behalve door Staten ook door particuliere en openbare rechtspersonen gebeuren.

Via deze flexibiliteitsmechanismen kunnen landen waar emissierechten relatief duur zijn deze rechten opkopen van landen waar ze relatief goedkoper zijn. Zo wordt mondiaal een zelfde hoeveelheid emissiereducties gerealiseerd tegen lagere kosten.

Het Protocol zelf werkt deze mechanismen slechts in algemene lijnen uit. De invulling van richtlijnen, modaliteiten, procedures en institutionele omkadering van deze instrumenten vormde het voorwerp van verdere onderhandelingen, die pas tijdens de 7de zitting van de Conferentie van de Partijen tot resultaten hebben geleid (Marrakech).

Naast voorgaande mechanismen, kunnen volgens artikel 3 § 3 van het Protocol van Kyoto ook de koolstofputten bijdragen tot het bereiken van de emissiereductiedoelstellingen van de contracterende partijen. Een put (sink) is een proces, activiteit of mechanisme waardoor een broeikasgas, een aërosol of een voorloper van een broeikasgas uit de atmosfeer wordt verwijderd, zoals bijvoorbeeld bossen.

In het actieplan van Buenos Aires (COP4: 02-13/11/1998) werd een verdere uitdieping voorzien van vele bepalingen uit het Protocol van Kyoto, waaronder : regels en procedures voor de flexibiliteitsmechanismen, het nalevingsregime, de koolstofputten, de gegevensverwerking en rapportering alsook het beleid en de maatregelen. Het engagement om dit actieplan af te ronden tegen COP 6(I) (Den Haag, 13-14/11/2000) werd hernieuwd te Bonn (COP5: 24/10-04/11/1999), doch niet bereikt. Uiteindelijk werd tijdens een voortgezette sessie van COP6bis te Bonn (16-27/06/2001) een politiek akkoord bereikt over de modaliteiten van de inwerkingtreding van het Protocol van Kyoto. Dit politieke akkoord (de zgn. Overeenkomst van Bonn), dat betrekking had op de hoofdstukken van het Protocol met betrekking tot financiering, putten, mechanismen en naleving diende evenwel nog gedeeltelijk in juridische teksten te worden vertaald. Wegens meningsverschillen over de interpretatie van het politiek akkoord, in het bijzonder omtrent de thema's «koolstofputten» en «naleving», konden de onderhandelingen over de juridische teksten niet geheel worden afgerond. Ingevolge deze politieke problemen werden ook de onderhandelingen over het hoofdstuk mechanismen niet afgesloten en werd de formele goedkeuring van alle juridische beslissingsteksten, zelfs die waarover een inhoudelijke consensus werd bereikt, doorverwezen naar COP7 (Marrakech, 29/10-9/11/2001).

De belangrijkste doelstelling van de Europese Unie voor de zevende sessie van de Conferentie van de Partijen (COP7), was het afronden van de uitvoeringsregels van het Protocol van Kyoto, m.a.w. de verdere uitwerking van de overeenkomst van Bonn. De volgende vier dossiers lagen ter verdere onderhandeling voor :

- Toepassingsmodaliteiten voor de flexibiliteitsmechanismen
- Koolstofputten
- Nalevingsregime
- Gedetailleerde technische regeling voor rapportering en boekhouding.

Op zaterdagochtend 10 november 2001 bereikten de Partijen tijdens een finale onderhandelingsronde een akkoord over de globale uitvoering van het Protocol. Dit betekent concreet dat het Actieplan van Buenos Aires, dat werd opgesteld in 1998 en gericht is op de verdere uitdieping van sleutelementen van het Protocol, integraal werd afgerond. Het succesvol afronden van dit actieplan effent meteen de weg naar een versneld ratificatieproces door de geïndustrialiseerde landen. De Europese Raad heeft tijdens de Top

van Laken verklaard ingenomen te zijn met de resultaten van de conferentie van Marrakech over klimaatverandering. De Unie is vastbesloten haar uit het Protocol van Kyoto voortvloeiende verbintenissen na te komen en herhaalt dit protocol in werking te willen zien treden voor de wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg (september 2002) , waar de Europese Unie voornemens is zich op het hoogste politieke niveau te laten vertegenwoordigen.

Volgens artikel 25 van het Protocol van Kyoto zal het in werking treden 90 dagen na datum waarop minstens 55 landen het protocol geratificeerd hebben. Een tweede voorwaarde voor inwerkingtreding echter is dat de Bijlage I-landen die het Protocol hebben geratificeerd 55% moeten vertegenwoordigen van de totale CO₂-uitstoot in 1990. De totale CO₂-uitstoot in 1990 van de Bijlage I-landen is gebaseerd op gegevens uit de eerste nationale mededelingen van deze landen, en dateren dus van vóór de aanvaarding van het Protocol. Momenteel ligt een voorstel tot ratificatie van het Protocol van Kyoto door de EG ter discussie (COM(2001)579). In dit voorstel worden de EU-Lidstaten uitgenodigd het Protocol ten laatste op 1/06/2002 te ratificeren.

DE AKKOORDEN VAN MARRAKECH: EEN OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE RESULTATEN

De belangrijkste verdienste van de Akkoorden van Marrakech ligt ongetwijfeld in het feit dat de integriteit van het Bonn-akkoord integraal werd gevrijwaard. Dit impliceert dat alle bepalingen van dit politieke akkoord werden omgezet in juridische beslissingsteksten. Alhoewel de onderhandelingen van COP7 van start gingen met een minder uitgesproken politiek karakter, zijn de behaalde resultaten baanbrekend voor het internationale klimaatproces. Niet enkel werd de definitieve aanzet gegeven tot de inwerkingtreding van het Protocol, maar werd de symbolische drempel voor de globale strijd tegen de desastreuze gevolgen voor klimaatverandering definitief overschreden.

TOEPASSINGSMODALITEITEN VOOR DE FLEXIBILITEITSMECHANISMEN (zie ook "infra")

- Akkoord over de uitvoeringsregels voor een onmiddellijke start van het «Clean Development Mechanism» (de zogenaamde «prompt start») en voor het opstarten vanaf 2008 van Joint-Implementation projecten;
- Invoering van second-track voor Joint Implementation. Dit werd ingevoerd om landen met een overgangseconomie in staat te stellen deel te nemen aan de mechanismen, ook al zijn niet alle voorwaarden voor deelname vervuld. Enige flexibiliteit wordt hen toegekend omtrent de operationaliteit van hun inventarissensysteem. Extra bepalingen dienen evenwel te worden voorzien om de milieu-integriteit van het Protocol van Kyoto te garanderen. Daarom werd een proces voorzien waarbij zeer nauw wordt gecheckt of het JI-project reële emissiereducties oplevert t.o.v. het Business As Usual Scenario.
- Opstarten van internationale emissiehandel vanaf 2008. Het risico tot «overselling» werd tot het minimum beperkt door het invoeren van een «Commitment Periode Reserve» (CPR). Dit houdt in dat Partijen wiens emissiekredieten beneden dit CPR vallen, niet langer gemachtigd zijn om kredieten te verkopen. Zij mogen daarentegen wel kredieten kopen teneinde hun CPR-quotum te behalen;
- Vastleggen van opvolgings-en rapporteringsmodaliteiten met het oog op het verschaffen van transparantie en zekerheid omtrent de werking van de Kyoto Mechanismen;
- Het koppelen van het nalevingsregime ("compliance", zie verder) aan de eligibiliteitscriteria voor het gebruik van de mechanismen. Dit betekent concreet dat indien partijen wensen deel te nemen aan de mechanismen, zij het nalevingsakkoord zoals overeengekomen tijdens COP7 dienen te respecteren. Indien evenwel bij COP/MOP1 (d.i. bij inwerkingtreding van het verdrag) een amendement zou worden aangenomen op het Protocol van Kyoto dat juridisch bindende sancties voorziet, dan is ratificatie van dit Amendement geen voorwaarde om verder deel te nemen aan de mechanismen. De partijen dienen zich echter in dit geval te blijven onderwerpen aan de juridisch niet bindende nalevingsprocedure.

INSTITUTIONELE ARCHITECTUUR

- Oprichting van de CDM Executive Board: dit uitvoerend comité fungeert als beheersorgaan en is verantwoordelijk voor het toezicht over de CDM projecten (Clean Development Mechanism). Dit Comité bestaat uit 4 leden van de Bijlage I-partijen en zes leden van niet-Bijlage I-partijen. Het Comité is ondermeer bevoegd voor de accreditatie van de operationele entiteiten die op een onafhankelijke wijze de emissiereducties moeten verifiëren. Het Comité kwam een eerste maal samen op 10 november 2001;
- Oprichting van Supervisory Committee voor Joint Implementation: Comité dat het zogenoemde «second-track JI» zal superviseren (zie supra);
- Opstarten van een Expertengroep voor Technology Transfer;
- Oprichting van een Expertengroep voor de Minst Ontwikkelde Landen. Deze expertengroep is belast met de voorbereidende werkzaamheden van de NAPA's (National Adaptation Plan for Action) en het promoten van de uitwisseling van "best practices" door netwerkbeheer.

REGELING INZAKE DE VERHANDELBAARHEID EN «BANKING»

'Banking' staat voor het opsparen van kredieten tot de 2^e verbintenissenperiode.

- Emissiekredieten gegenereerd uit sinksprojecten onder art. 3.3 (bosbeheer) en art. 3.4 (landbouw) van het Protocol van Kyoto ressorteren voortaan onder de noemer "Removal Units (RMU's)". Deze RMU's kunnen in tegenstelling tot de kredieten gegenereerd uit mechanismen niet opgespaard worden voor de tweede budgettaire periode. "Swapping", dit is het onderling wisselen van RMU's met kredieten verkregen door gebruik van mechanismen (Assigned Amount⁵ Units (AAU's), Emission Reduction Units (ERU's), Certified emission rights (CER's) is toegestaan;
- RMU's, AAU's, CER's en ERU's kunnen door de Partijen worden aangewend om hun reductiedoelstellingen te halen;
- Assigned Amount Units kunnen worden overgedragen naar de tweede verbintenissenperiode. ERU's en CER's kunnen slechts beperkt worden overgedragen : 2.5% van de initiële assigned amounts;
- Partijen hebben de keuze om voor elke activiteit jaarlijks of aan het einde van de verbintenissenperiode AAU's/RMU's te schrappen of in omloop te brengen. De keuze dient evenwel gerapporteerd te worden voor aanvang van de verbintenissenperiode.

NALEVINGSREGIME ("COMPLIANCE")

In het Bonn-akkoord werden de krachtlijnen van het nalevingsregime goedgekeurd. Tijdens COP7 werd een globaal akkoord over de inhoud van het nalevingsregime bereikt. Het goedgekeurde nalevingsregime is enig in zijn vorm en bevat de meest vergaande bepalingen van alle Multilaterale Milieuakkoorden. De belangrijkste voorbeelden hiervan zijn :

⁵ assigned amount = toegewezen hoeveelheid broeikasgassen

- De goedkeuring van een tweesporenaanpak waarbij:
  - i) De tekst van de regels en procedures inzake «naleving» wordt vastgelegd door een beslissing van de COP. Hierdoor zijn deze niet-nalevingsregels formeel gezien vooralsnog juridisch niet bindend. Formeel gezien kunnen zij in ieder geval slechts na inwerkingtreding van het Protocol van Kyoto door de COP/MOP worden goedgekeurd.
  - ii) Aan de eerste sessie van de COP/MOP (dus wanneer het Protocol van Kyoto in werking is getreden) wordt aanbevolen om de regels en procedures m.b.t. 'compliance' goed te keuren op basis van art. 18 van het Protocol van Kyoto. Dit houdt in dat de COP/MOP zich het voorrecht voorbehoudt om te beslissen over het juridisch karakter van het nalevingsregime. Twee opties zijn mogelijk: i) een beslissing louter van de COP/MOP, waarbij het nalevingsregime formeel niet-bindend zou blijven; ii) een amendement op het KP dat juridisch bindende sancties zou voorzien maar slechts in werking zou treden na ratificatie door $\frac{3}{4}$ van de partijen en uitsluitend de ratificerende partijen zou binden.
- De oprichting van een nalevingscomité dat de naleving van de Protocolverplichtingen zal controleren en dat bestraffend kan optreden;
- De mogelijkheid dat een land, dat zijn verplichtingen onder het Protocol van Kyoto niet naleeft, voor de commissie wordt gedaagd, hetzij tengevolge van de door artikel 8 van het Protocol van Kyoto voorziene controleprocedure door experts, hetzij door een ander land;
- De mogelijkheid van "public hearings", onder bepaalde voorwaarden.

TECHNISCHE REGELING VOOR RAPPORTERING

Partijen die niet voldoen aan de bepalingen van artikel 5 (het beschikken over een nationaal systeem voor inventarissen en broeikasgassen, het toepassen van de juiste methodologieën) en artikel 7 (mededeling en informatie) mogen geen emissie-reductie-eenheden kopen en zullen geen gebruik kunnen maken van de flexibiliteitsmechanismen. Partijen die niet voldoen aan de bepalingen onder artikel 7 van het Protocol, zullen in overtreding worden gesteld met de bepalingen uit het Protocol en kunnen juridisch bindende sancties verwachten.

De onderhandelingen over rapportering waren een zware dobber, niet in het minst door het zeer technische karakter van de bepalingen. Het politiek belang van deze onderhandelingen was evenwel groot, aangezien de technische regeling voor rapportering en herziening een directe impact hebben op de belangrijkste bepalingen van het Protocol, in het bijzonder voor wat mechanismen en naleving betreffen.

De belangrijkste resultaten:

- Rapporteringsvereisten inzake LULUCF (land use and land use change forestry): verplichte informatie inzake geografische lokatie van landeenheden onderworpen aan art. 3.3 & 3.4;
- Rapportering artikel 4 (inzake EU-bubble; verwijst naar partijen die hun verplichtingen gemeenschappelijk wensen te vervullen): de Umbrella groep⁶ wenste bijkomende rapporteringsverplichtingen van de EU inzake operationalisering van het «bubblesysteem».

⁶ Australië, Canada, Japan, Rusland, US

De EU heeft dit steeds geweigerd aangezien dit precedenten zou kunnen scheppen inzake bevoegdheidsverdeling tussen Gemeenschap en Lidstaten. Het EU-Burden Sharing Akkoord dient te worden opgenomen in de rapportering omtrent de berekening van de assigned amounts. Dit akkoord zal worden overgemaakt aan het UNFCCC-secretariaat;

- Rapporteringsplicht inzake artikel 3.14: de donorlanden verbinden zich ertoe via een jaarlijkse rapportering informatie te geven over wat zij reeds verricht hebben inzake minimalisering van de eventuele negatieve sociale, milieu en economische impact van hun klimaatbeleid op de ontwikkelingslanden. Deze rapportering zal kunnen worden getoetst door het «compliance committee», maar zal geen aanleiding kunnen geven tot toepassing van sancties voor de niet-uitvoering van het Protocol. Noch wordt naleving van dit artikel gekoppeld aan de eligibiliteitscriteria voor mechanismen;
- Rapportering omtrent supplementariteit: verplichte periodieke rapportering omtrent de wijze waarop het gebruik van de mechanismen aanvullend is t.o.v. binnenlandse maatregelen.

Omdat klimaatverandering een wereldwijd probleem is dat om mondiale oplossingen vraagt, werden de bepalingen van het Klimaatverdrag betreffende het verplichten van de geïndustrialiseerde landen om ontwikkelingslanden bij te staan om hun economische en maatschappelijke ontwikkeling duurzaam en conform te maken met de uiteindelijke doelstellingen van het Klimaatverdrag, meer geconcretiseerd. Zo moeten ze ook de ontwikkelingslanden bijstand verlenen om zich aan te passen aan de voorziene klimaatverandering. Deze bijstand heeft onder meer betrekking op de overdracht van kennis, technologie, financiële middelen en institutionele capaciteiten. In deze context werden in het kader van het Bonn akkoord drie nieuwe klimaatfondsen gecreeërd.

- Special Climate Change Fund : dit is een fonds opgericht onder het Klimaatverdrag ter promotie van adaptatieprojecten in het domein van energie, transport, industrie, landbouw, bosbouw, afvalbeheer, technologie-overdracht, ...;
- Fund for least developed countries : dit fonds is gericht op de financiering van NAPA'S (national adaptation program's of action)
- Protocol van Kyoto Adaptation Fund : dit fonds is gericht op de financiering van concrete adaptatieprojecten van ontwikkelingslanden. Het heeft een uitdrukkelijke link met het Protocol van Kyoto, op vraag van de VS, om het te differentiëren van de andere fondsen die een institutionele band hebben met het Raamverdrag (UNFCCC) waarbij de VS partij zijn en blijven.

In de slotsessie van COP6bis hebben de EU-lidstaten, Canada, Nieuw-Zeeland, Noorwegen en Zwitserland gezamenlijk hun politieke wil uitgedrukt voor het, op vrijwillige basis, via verschillende multilaterale en bilaterale kanalen, geleidelijk maar aanzienlijk de fondsen te verhogen voor klimaatverandering ten gunste van ontwikkelingslanden, met het oog op het bereiken van een jaarlijks globaal bedrag van 450 miljoen euro tegen 2005.

Voorbeeld van een Partij die de verbintenissen nakomt :

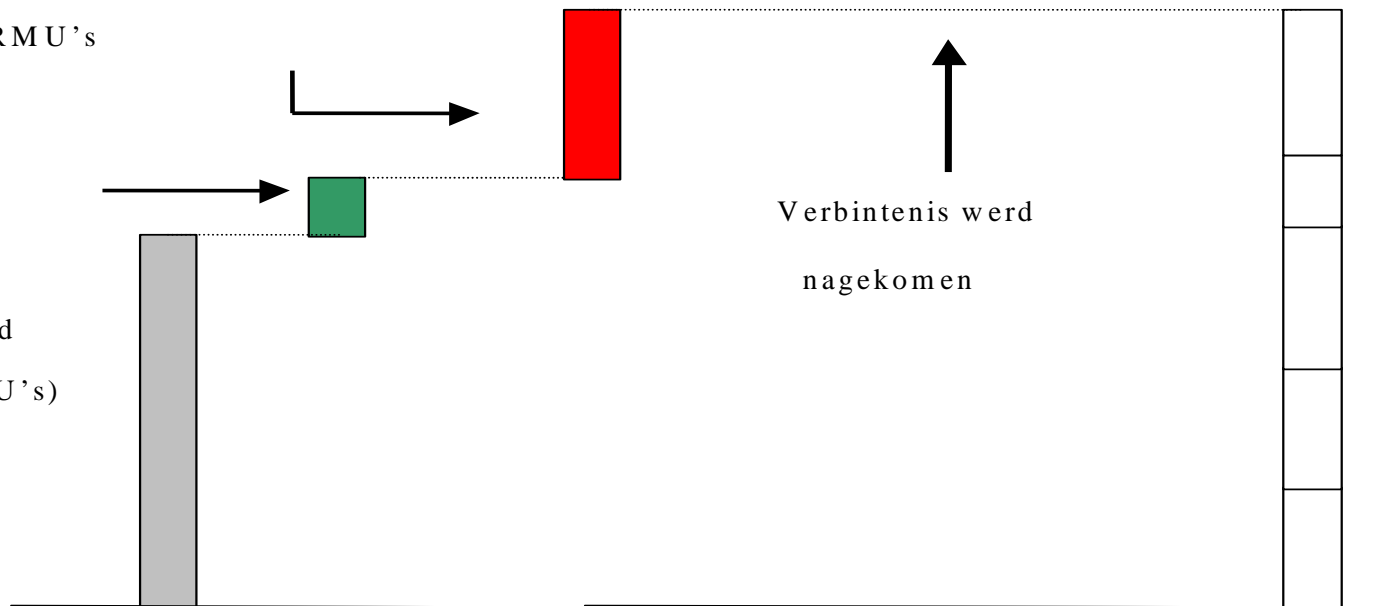
- De Partij begint de kredieten te genereren door koolstofputten op eigen grondgebied (RMU's)
- De Partij koopt of verkoopt verschillende kredieten (AAUs, ERUs, CERs en RMUs). In dit voorbeeld is de balans positief

Positieve balans van de kredieten

AAUs, ERUs, CERs en RMU's

Verkregen RMUs

Toegewezen hoeveelheid
(Assigned Amount, AAU's)

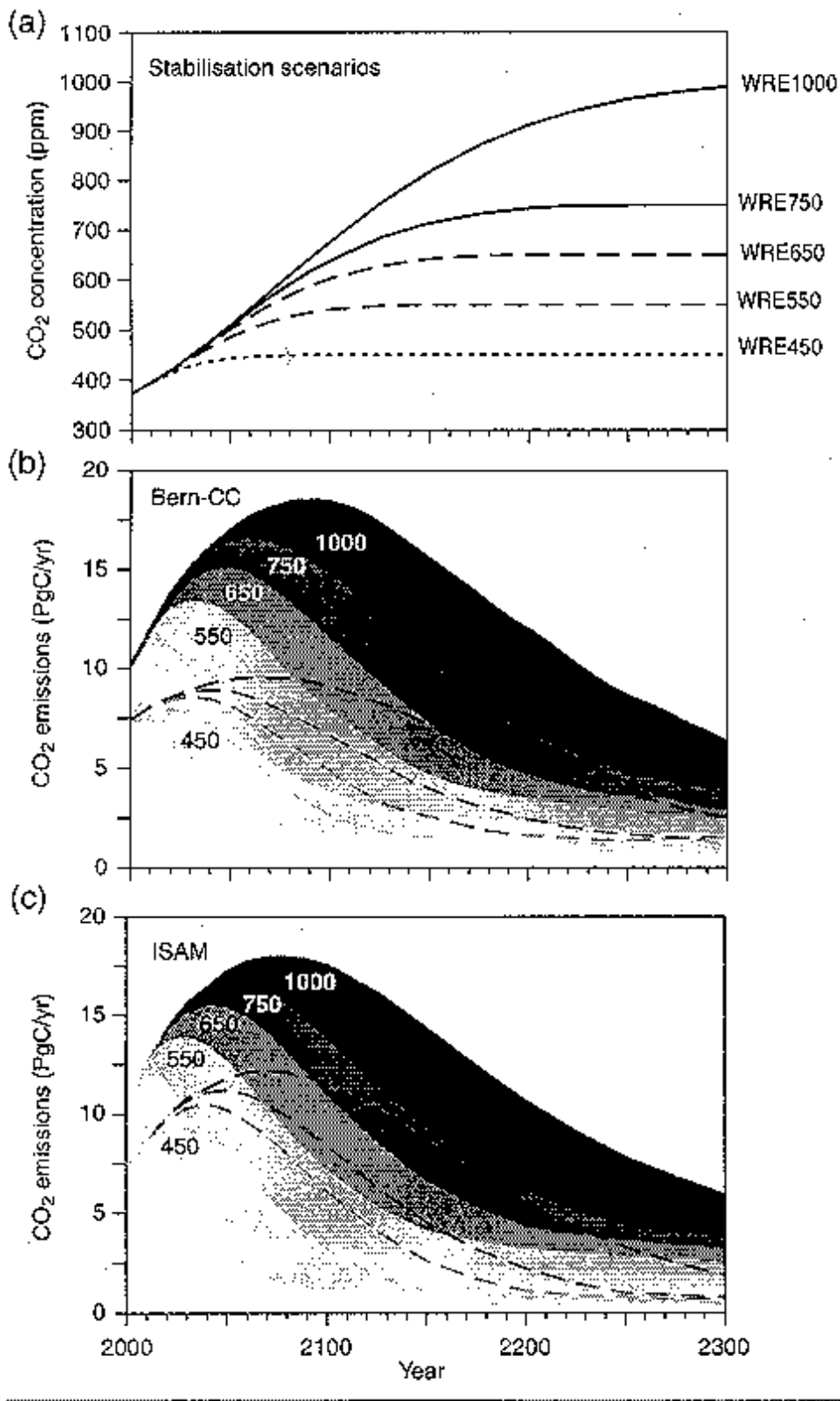
➤ DE LANGE TERMIJN AANPAK

Het Protocol van Kyoto voorziet dat er na 2012 nog veel grotere en drastische emissiereducties noodzakelijk zullen zijn om uiteindelijk tot een stabilisatie van de broeikasgassen in de atmosfeer te komen, namelijk op een niveau waarop gevaarlijke antropogene verstoring van het klimaatsysteem wordt voorkomen. De besprekingen hieromtrent zouden ten laatste in 2005 moeten starten.

In het derde evaluatierapport van het IPCC (IPCC, 2001) wordt gesteld dat een stabilisatie van de CO₂-concentraties op 450, 650 of 1000 ppm een reductie van de antropogene emissies vereist tot onder het niveau van 1990 en dit binnen resp. enkele decennia, een eeuw en 2 eeuwen. Na deze termijnen dienen de emissies constant te dalen. De emissiereducties die leiden tot de verschillende stabilisatieniveaus zijn weergegeven in figuur 3 en werden bekomen op basis van verschillende modellen.

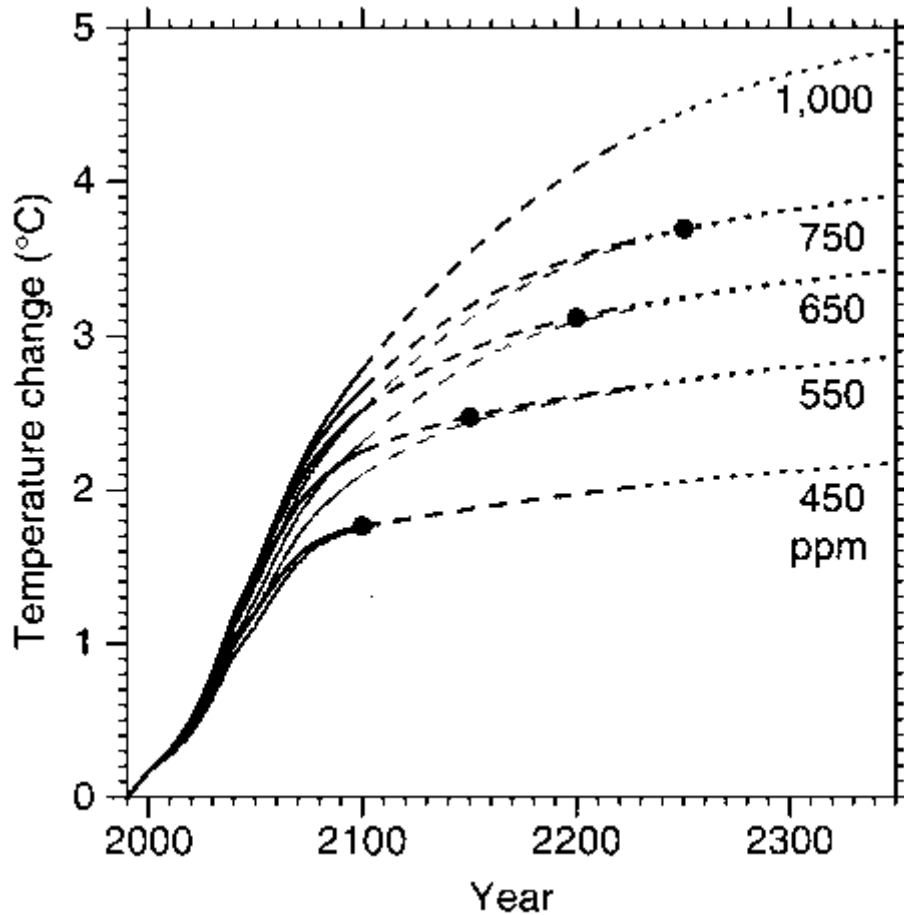
De Europese Unie heeft beslist dat voor haar als langetermijndoelstelling een maximale wereldwijde temperatuurstijging van 2°C boven de préindustriële niveaus geldt en een CO₂-concentratie van minder dan 550 ppm. Op langere termijn vergt dit wellicht een wereldwijde vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 70 % ten opzichte van het niveau van 1990, zoals dat is vastgesteld door het "Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)" (zie de gemeenschappelijke positie van de Raad (Milieu) over het 6de Milieuactieprogramma van juni 2001);

Figuur 3: stabilisatieniveaus CO₂ en gerelateerde emissiereductievereisten (bron: IPCC)

Gelet op de langzame opwarming van de oceanen zal ook na de stabilisatie van de CO₂-concentraties de globale gemiddelde temperatuur blijven toenemen. Dit is voorgesteld in figuur 4.

Figuur 4: temperatuursverloop bij verschillende CO₂-stabilisatieniveaus (bron: IPCC)

Uit figuur 4 blijkt dat een temperatuursstijging tot na de 21^e eeuw voorspeld wordt op alle stabilisatieniveaus. Het is evenwel duidelijk dat de temperatuursstijging het kleinst is bij het scenario met het laagste CO₂-stabilisatieniveau.

1.3 EUROPESE CONTEXT

In 1990 besloot de Europese Gemeenschap om tegen het jaar 2000 de uitstoot van CO₂ te stabiliseren tot het peil van 1990.⁷

In 1991 nam dezelfde samenstelling van de Raad conclusies aan⁸, waarin de Commissie voor het eerst werd gevraagd concrete maatregelen voor te stellen, gebaseerd op haar voorstellen voor een 'Europese strategie ter beperking van CO₂-emissies en verbetering van energie-efficiëntie'. Met de ondertekening op 29 april 1998 van het Protocol van Kyoto, werd de Europese Gemeenschap een reductie van 8% opgelegd. Dit betekent dat de EG-lidstaten over de periode van 2008 tot 2012 samen gemiddeld per jaar niet meer mogen uitstoten dan 92% van hun uitstoot vergeleken met het zogeheten basisjaar. Dit basisjaar is 1990 voor CO₂, CH₄ en N₂O. Voor de overige broeikasgassen (HFK's, PFK's en SF₆) mogen landen kiezen tussen 1990 en 1995 als basisjaar. Deze 8% werd binnen de EU verdeeld over de Lidstaten volgens het lastenverdelingsakkoord (burden sharing of EU bubble) dat tijdens de Raad van Milieuministers van 16/17 juni 1998 werd aangenomen. Dit akkoord betekent dat België haar uitstoot aan broeikasgassen met 7,5% moet verminderen ten opzichte van de emissies in het basisjaar.

Daarnaast blijkt uit de officiële cijfers van de EU dat de situatie in termen van de evolutie van de uitstoot van broeikasgassen in veel Lidstaten met inbegrip van België niet rooskleurig is, wat het dringende karakter van het nemen van actie uiteraard nog versterkt.

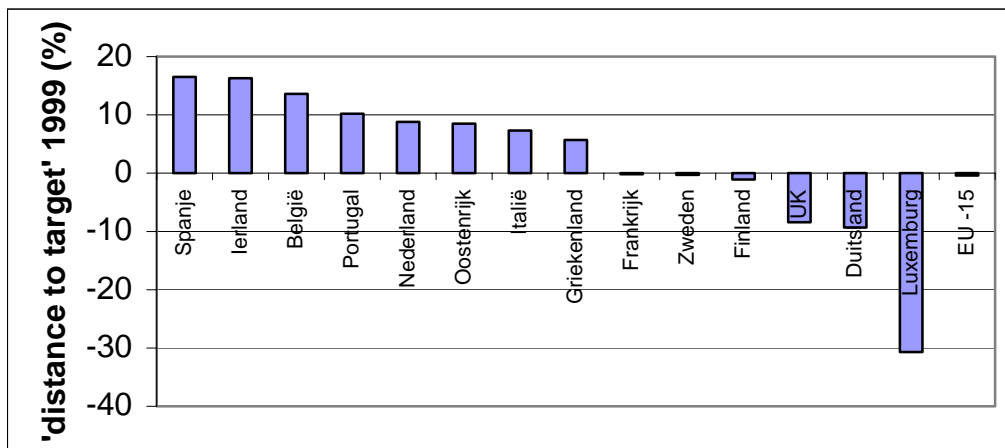
De EU-Lidstaten moeten onder het EU-bewakingssysteem voor CO₂ en andere broeikasgassen⁹, jaarlijks een inventaris voorleggen van hun emissies van broeikasgassen en een rapport over de uitvoering van hun beleid en maatregelen om deze emissies te verminderen. Uit deze rapportering blijkt dat de vastgelegde doelstelling voor enkele lidstaten, waaronder België, moeilijk zal behaald worden. Dit wordt geïllustreerd in figuur 5, waar het reductietekort ('distance to target') voor de EU-lidstaten in 1999 berekend werd op basis van een lineaire extrapolatie tussen 1990 en 2008-2012. Dit reductietekort bedroeg voor België in 1999 13,6%.

⁷ Raadsconclusies van de gemeenschappelijke zitting van de Raad van Ministers voor Energie en Milieu van 29 oktober 1990.

⁸ Raadsconclusies van de gemeenschappelijke zitting van de Raad van Ministers voor Energie en Milieu van 13 december 1991

⁹ BESCHIKKING VAN DE RAAD van 26 april 1999 tot wijziging van Beschikking 93/389/EEG inzake een bewakingssysteem voor de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen in de Gemeenschap (1999/296/EG), Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen 5. 5. 1999 L 117/35

Figuur 5: 'distance to target' voor EU-lidstaten in 1999 (bron: EC and MS GHG Emission Trends¹⁰)

De Raad van de Europese Unie heeft de Commissie dan ook herhaaldelijk uitgenodigd haar wettelijk initiatiefrecht uit te oefenen en voorstellen voor te leggen voor communautaire maatregelen ter beperking van de emissies van broeikasgassen.

De Raad van Milieuministers van de Europese Unie heeft in juni 1998 bevestigd dat spoedige en aanmerkelijke vooruitgang op het gebied van een aantal beleidslijnen en maatregelen van essentieel belang is (zie tabel 3). In maart 2000 legde de Commissie aan de Raad een mededeling voor die de start inluidde van het Europese Programma inzake Klimaatverandering (EPK), een breed opgezet programma waarin de Commissie samen met Lidstaten en belanghebbenden het reductiepotentieel en de kosten onderzocht van een scala aan communautaire beleidsinitiatieven¹¹. De eerste fase van het EPK werd inmiddels afgerond. Het eindrapport van de Commissie, dat werd voorgesteld in juni 2001, bevat een 40-tal maatregelen, ingedeeld in 3 categorieën, naargelang de fase van ontwikkeling waarin ze zich bevinden. Tijdens de zitting van de Raad van Milieuministers van de EU van 29 oktober 2001 heeft de Commissie uit deze 'catalogus' een pakket van 10 maatregelen voorgesteld die het in de eerstkomende 2 jaar aan de Raad en aan het Europese Parlement wil voorleggen.

Het Europees Programma inzake Klimaatverandering (EPK) werd aangeduid als een van de prioritaire acties uit het zesde Milieu Actie Programma (6^e MAP). Het 6^e MAP werd goedgekeurd door de Raad op 7.06.2001 en bevat de krachtlijnen voor het EU milieubeleid tot 2010.

¹⁰ Second progress report under Council Decision 93/389/EEC as amended by Decision 99/296/EC for a monitoring mechanism of Community greenhouse gas emissions – 2001; gecorrigeerd voor Belgische emissie-inventaris 2001

¹¹ Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement Inzake het beleid en de maatregelen van de EU om de uitstoot van Broeikasgassen terug te dringen – naar een Europees programma inzake Klimaatverandering (EPK), COM(2000) 88

Het 6^e MAP erkent dat maatregelen ter reductie van broeikasgasemissies kunnen worden ingevoerd zonder het niveau van de groei en de welvaart te verlagen, het benadrukt dat klimaatverandering een uitdaging is voor de komende 10 jaar en daarna, en het identificeert doelstellingen en prioritaire actiedomeinen om klimaatverandering aan te pakken en onderscheidt een reeks prioritaire acties.

Het 6^e MAP bevestigt verder het EPK als de basis voor de goedkeuring van effectieve gemeenschappelijke en gecoördineerde beleidslijnen en maatregelen, complementair aan de nationale acties in de lidstaten en de uitvoering van een gemeenschappelijk kader voor de ontwikkeling van CO₂ emissiehandel.

De actielijnen voor de aanpak van klimaatverandering zijn weergegeven in tabel 3.

De Commissie heeft haar voorstellen voor beschikkingen betreffende het 6^e kaderprogramma onderzoek en ontwikkeling 2002-2006¹² ingediend op 21/02/2001 en de voorstellen voor de specifieke bijbehorende programma's op 30/05/2001. De nadruk ligt op Europese problemen en een betere integratie van onderzoeksinspanningen, gebaseerd op een verbeterde samenwerking tussen de verschillende partijen binnen de Europese onderzoeksruimte. Momenteel wordt het document voorgelegd aan de verschillende instellingen van de Unie, waarbij een goedkeuring in 2002 beoogd wordt.

Duurzame ontwikkeling en klimaatwijziging is één van de 7 thematische prioriteiten uit het ontwerp 6e kaderprogramma onderzoek. Inzake klimaatwijziging wordt hierbij vooral gedacht aan onderzoek inzake transport en hernieuwbare energiebronnen.

Het klimaatdossier kreeg een nog hogere prioriteit door de goedkeuring op de Europese Raad in Göteborg (15-16/06/2001) van de Europese Strategie Duurzame Ontwikkeling¹³. Deze strategie omvat naast een aantal horizontale initiatieven, zoals een herbekrachtiging van het 6e Milieuactieprogramma, de sectorale strategieën voor de integratie van milieuaspecten en de aandacht voor energie, milieu en vervoer in het 6e kaderprogramma onderzoek, een specifiek onderdeel over de bestrijding van klimaatverandering, die één van de vier prioriteiten voor het milieubeleid wordt genoemd. Hierin wordt ondermeer de inwerkingtreding tegen 2002 herbevestigd van het Protocol van Kyoto, alsook het realiseren van de Kyotodoelstelling en het maken van aantoonbare vooruitgang tegen 2005.

Met het politieke akkoord over de uitvoering van het zgn. Actieplan van Buenos Aires dat werd bereikt tijdens het 2de deel van de Zesde Conferentie van de Partijen van het Klimaatverdrag te Bonn (juli 2001) en de uitwerking van die politieke overeenkomst in de akkoorden van Marrakech (COP7, 29/10-9/11/2001), is de daadwerkelijke inwerkingtreding van het Protocol van Kyoto een stuk dichterbij gekomen. Meteen is ook het Europese klimaatbeleid tijdens het Belgische voorzitterschap in een versnelling gekomen.

In de mededeling van de Europese Commissie (COM(2001)580) inzake het EPK werden meer bepaald een aantal concrete maatregelen voorgesteld die dringend, namelijk binnen de 24 maanden, dienen voorgesteld te worden. Een aantal maatregelen zijn transsectorieel, terwijl de overige betrekking hebben op de sectoren energie, transport en industrie.

¹² <http://europa.eu.int/comm/research/nfp.htm>

¹³ <http://europa.eu.int/comm/environment/eussd>

Eén van de in de Mededeling genoemde maatregelen is de instelling binnen de EU van een systeem voor emissiehandel. Een richtlijn daarover werd samen met de EPK-mededeling aan de Raad voorgesteld op 29 oktober 2001.

De Commissie heeft het voornemen geuit dit voorstel van richtlijn te koppelen aan een richtlijn voor het koppelen van de EU-emissiehandel aan de flexibiliteitsmechanismen van het Protocol van Kyoto, met inbegrip van JI en CDM. Waar de Commissie de intentie had dergelijke richtlijn goed te keuren in de eerste helft van 2003, heeft de Raad op 12 december te kennen gegeven dat dit voorstel onverwijld geformuleerd moet worden en wel nadat de Raad en het Europees Parlement zich hebben beraden over het voorstel van richtlijn inzake emissiehandel, om een maximale samenhang tussen beide richtlijnen te waarborgen.

Een andere sectoroverschrijdende maatregel betreft de herziening van het Bewakingsmechanisme voor CO₂ en andere BKG in de Gemeenschap (Beschikking 1993/389/EEG, zoals gewijzigd door Beschikking 1999/296/EG). Dit mechanisme moet immers in overeenstemming worden gebracht met de door COP7 in Marrakech goedgekeurde regels voor rapportering over de emissies van broeikasgassen onder het Protocol van Kyoto. Deze herziening wordt reeds voorzien voor de 2de helft van 2002. De Raad van 12 december 2001 heeft de Commissie opgeroepen de voorstellen zo snel mogelijk uit te werken.

In de context van de IPPC-richtlijn (Integrated Pollution Prevention and Control) wil de EU het gebruik van BBT (Beste Beschikbare Technologie) inzake energie-efficiëntie aanmoedigen door de uitwerking van een specifieke 'horizontale' BBT referentiedocument (BREF) voor generische energie-efficiëntie maatregelen.

De Commissie kondigt aan in 2002 een kaderrichtlijn voor te zullen stellen die als basis zou dienen voor het opleggen van energie-efficiëntienormen voor huishoudtoestellen, verlichting, pompen, compressoren, elektrische motoren, verwarmingsinstallaties, waterverwarmers, enz. Op 12 december heeft de Raad verklaard ingenomen te zijn met de nieuwe werkzaamheden van de Commissie inzake energie-efficiëntie voor eindgebruikapparatuur. De Commissie werd trouwens opgeroepen om verder te blijven werken aan de voorstellen uit het Actieplan voor Energie-Efficiëntie¹⁴, dat de genoemde kaderrichtlijn reeds aankondigde.

Eveneens in 2002 wil de Commissie een richtlijn voorstellen inzake vraagbeheer in de energiesector evenals een richtlijn inzake warmtekrachtkoppeling, die de beoogde verdubbeling van het aandeel van WKK in de elektriciteitsproductie zou mogelijk maken.

De maatregelen die de Commissie in 2002 wil voorstellen in de energiesector worden vervolledigd met richtsnoeren in verband met de aankoop door overheden van energie-efficiënte technologieën en met een bewustmakingscampagne inzake energie-efficiëntie.

De Raad verwelkomde ook deze nieuwe werkzaamheden.

Inzake transport wordt in de mededeling inzake het EPK verwezen naar een pakket van maatregelen om de groei van het wegvervoer af te zwakken en dit conform het Witboek van de Commissie inzake een Gemeenschappelijk vervoersbeleid (COM(2001)370). In de mededeling is ook sprake van maatregelen die het spoorwagennet en de binnenscheepvaart moeten verbeteren en de *short sea shipping* moeten bevorderen, alsook het optimaliseren van de intermodaliteit tussen voorgaande transportwijzen. De Raad heeft deze acties op 12

¹⁴ Mededeling COM(2000) 247 'Actieplan voor energie-efficiëntie in de Europese Gemeenschap'

december verwelkomd en bijkomend beklemtoond dat de energieprestaties van alle vervoerswijzen moeten verbeteren.

Verder kondigt de Commissie een ontwerp-kaderrichtlijn aan waarin de principes en de structuur van heffingen op het gebruik van openbare infrastructuurwerken zoals wegen e.d. worden vastgelegd (2002). Bovendien stelt dit Witboek dat het op korte termijn noodzakelijk zou zijn om een belasting op professionele brandstof voor te stellen die hoger zou liggen dan de huidige gemiddelde belasting op diesel. Op middellange termijn, is een gelijkaardige belasting op benzine en diesel wenselijk voor de brandstofverbruikers. Ook dit voornemen werd aangekondigd door de Commissie. De Raad nam nota hiervan, zoals de Europese Raad reeds deed in Göteborg, in juni 2001. Hij voegde eraan toe dat deze voorstellen samen met deze inzake *modal shift* gericht zijn op een significante ontkoppeling tussen de groei van de vervoerssector en de groei van het BNP, daarmee eveneens een besluit van de Top van Göteborg bevestigend.

Voor de reductie van andere gassen dan CO₂ vermeldt de mededeling een richtlijn inzake de beperking van de emissies van de gefluoreerde broeikasgassen, voorzien voor de 1ste helft van 2001. Ook dit initiatief droeg de goedkeuring van de Raad weg.

Met de maatregelen die zijn vervat in deze mededeling bereikt de EU echter niet de door het Protocol van Kyoto vereiste reductie met 8%. Daarom kondigt de Commissie aan de overige maatregelen die tijdens de eerste fase van het EPK werden geïdentificeerd verder te zullen onderzoeken. Een 7-tal bijkomende maatregelen werden reeds geïdentificeerd voor mogelijke verdere uitwerking. Deze maatregelen betreffen het bevorderen van warmteproductie met hernieuwbare energiebronnen, een systeem van energie-audit/energiebeheer (E2MAS), het *Motor Challenge Programme Initiative*, een vrijwillige overeenkomst met de auto-industrie over lichte dienstvoertuigen, maatregelen inzake bosbeheer en inzake de projectgebonden Kyoto-mechanismen.

Ook de Raad van Milieuministers heeft tijdens zijn zitting van 12 december 2001 geoordeeld dat de voorstellen van de Commissie inzake het EPK, zoals weergegeven, moeten worden aangevuld met verdere EU-maatregelen. Inzake het gebruik van fiscale en economische instrumenten om de prijsverhoudingen in het voordeel te laten uitvallen van duurzame productie- en consumtiepatronen verwees de Raad daarbij onder meer naar : de mogelijkheid om lagere BTW-tarieven te hanteren voor energiebesparende producten, de noodzaak om het marktaandeel en de concurrentiepositie van hernieuwbare energiebronnen te verbeteren, de lopende besprekingen inzake een Europese energiebelasting, de geleidelijke uitdoving van brandstofsubsidies die energie-efficiëntie en duurzaam energiegebruik tegenwerken en in het algemeen naar maatregelen uit het EPK-verslag van juni 2001 die nadere bestudering verdienen.

De Raad herhaalde zijn vraag aan de Commissie om een referentiekader voor fiscale stimuleringsmaatregelen voor brandstoffefficiëntie en minder vervuilende voertuigen te bestuderen. De Commissie werd ook aangespoord om met bekwame spoed voorstellen te doen om de CO₂-emissies van nieuwe personenauto's te verminderen, teneinde het door de Gemeenschap gestelde doel van 120 gram CO₂/km vóór 2010 te bereiken en om de CO₂-emissies van lichte bedrijfsvoertuigen onverwijld te verminderen.

De Raad wees eveneens op het belang van een wetenschappelijke onderbouwing van het beleid en op de noodzaak om het beleid te vergezellen van maatregelen in het onderwijs, opleidings- en voorlichtingsprogramma's.

Inzake luchtverkeer en scheepvaart herhaalde de Raad de intentie van de EU om eenzijdig actie te ondernemen indien er in het kader van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (ICAO) en de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), de gespecialiseerde VN-organisaties inzake internationale lucht- en scheepvaart, geen beslissingen worden getroffen op wereldschaal.

Ten slotte wees de Raad op de noodzaak om bijkomend ook maatregelen te ontwikkelen inzake CH₄- en N₂O-emissies, afkomstig van landbouw, van de chemische nijverheid en andere sectoren, van energieproductie en -distributie of van afvalverwerking, naargelang toepasselijk.

De Commissie zal tegen het einde van 2002 rapporteren over de resultaten van de werkzaamheden betreffende bijkomende maatregelen.

De Raad benadrukte in zijn conclusies over het EPK tevens het belang van het verbeteren van de synergieën tussen klimaatbeleid en andere beleidsdomeinen en van het integreren van milieubekommernissen in de besluitvorming.

Daarbij verwees de Raad uiteraard in eerste instantie naar het zgn. *proces van Cardiff*. Tijdens de Europese Raad van Cardiff in 1998 beslisten de staatshoofden en regeringsleiders immers dat de EU-ministers bij het nemen van beslissingen in alle beleidsdomeinen rekening moeten houden met milieu-overwegingen.

Nu raakt klimaatbeleid aan een breed gamma van beleidssectoren, waarmee het dus één van de domeinen bij uitstek is, die baat hebben bij de integratiegedachte. Het wordt als dusdanig in het hele integratieproces ook expliciet genoemd als één van de belangrijkste aandachtsvelden.

Niet alleen wordt het klimaatbeleid door deze beslissing van de staatshoofden en regeringsleiders op het hoogste politieke niveau getild, maar tevens worden in de EU-besluitvorming milieu-overwegingen gelijkwaardig met sociale en economische overwegingen, de twee andere pijlers van duurzame ontwikkeling.

De verschillende zgn. 'formaties' van de Raad van de EU (milieu, energie, transport, ECOFIN, landbouw, industrie, interne markt, ...) moeten daartoe strategieën ontwikkelen en daarover rapporteren aan de staatshoofden en regeringsleiders, dit tijdens de jaarlijkse lente-zitting van de EU-top. De inmiddels door de EU aangenomen Strategie inzake Duurzame Ontwikkeling en het 6de Milieu Actieprogramma zijn nauw verweven met dit integratieproces.

Zoals hoger vermeld heeft de Commissie op 29 oktober 2001 aan de Raad een voorstel voor een richtlijn voorgelegd, die een communautair kader moet scheppen inzake de verhandeling van CO₂-emissierechten. Volgens deze ontwerprichtlijn zouden vanaf 01/01/2005 geen broeikasgassen uitgestoten mogen worden door activiteiten, vermeld in Bijlage I van deze ontwerprichtlijn, tenzij de uitbater over een geldige vergunning beschikt. Het voorstel betreft enkel de emissie van CO₂ door grote industriële en energie-activiteiten (± 46% van de geprojecteerde EU CO₂-emissies in 2010). De ontwerprichtlijn legt de modaliteiten vast inzake toekenning, uitwisseling en opheffing van de vergunningen voor de perioden 2005-2007, 2008-2012 en elke daarop volgende vijfjarenperiode. Een aantal bepalingen dienen echter nog uitgewerkt te worden, onder meer inzake de allocatie van emissierechten. Ook bepalingen inzake meting en rapportering van de betrokken emissies dienen verder door de Commissie uitgewerkt te worden. De Lidstaten zouden verantwoordelijk worden voor de uitwerking en opvolging van strafmaatregelen bij overtreding van de bepalingen uit de richtlijn, evenals voor de administratieve opvolging van het systeem. Met het oog op een wederzijdse

erkenning van de vergunningen kan de Gemeenschap akkoorden sluiten met landen waar ook een systeem inzake emissiehandel bestaat. De bedoeling is om niet minder dan 30 landen bij het systeem te betrekken, met naast de EU lidstaten ook de kandidaat-Lidstaten en de leden van de Europese Economische Ruimte. De ontwerp Richtlijn voorziet 31/12/2003 als uiterste implementatiedatum voor de Lidstaten. In 2004 volgt een evaluatie waarbij zal worden overwogen de richtlijn tot andere sectoren en BKG uit te breiden.

Tabel 3: actiepunten uit EU documenten mbt klimaatproblematiek

Europees Programma inzake Klimaatverandering (EPK)	6 ^e milieu-actieprogramma: 2001-2010	Raadsbeslissingen	EU Strategie Duurzame Ontwikkeling
<p><u>Transsectorieel:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Promotie implementatie IPPC richtlijn (vnl 2002-2003) • Voorstel tot een Richtlijn inzake koppeling projectgebaseerde systemen (incl. JI en CDM) met EU-schema inzake verhandelbare emissierechten (2003) • Voorstel tot een herziening van de rapportering ikv Beschikking 99/296/EG (2002) <p><u>Energie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstel tot een Kaderrichtlijn voor minimale energie-efficiëntievereisten voor producten (2002) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vastlegging van op kosteneffectieve wijze te realiseren doelstellingen voor vermindering van BKG-emissies in de verschillende sectoren, in combinatie met het EPK • Totstandbrenging van een EU-systeem voor CO₂ emissiehandel • Inventarisatie en evaluatie energiesubsidies lidstaten • Bevorderen van een verschuiving naar het gebruik van C-arme brandstoffen voor elektriciteitsproductie • Aanmoedigen van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen; streefdoel: 12% van de energie uit hernieuwbare hulpbronnen tegen 2010 	<p><u>Transsectorieel:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren implementatie CO₂-emissiehandelrichtlijn • Ondersteunen van Commissievoorstellen inzake JI/CDM <p><u>Energie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Actieplan voor gecoördineerde maatregelen inzake energie-efficiëntie (30/05/2000) • Herbevestiging van de Raadsbeslissing inzake energie-efficiëntienormen en/of verbeteringen voor huishoudtoestellen, 'home entertaining equipment', kantooruitrusting, verwarmingstoestellen, verlichting en luchtkompressoren (03/03/1997) • Herbevestiging van de Raadsbeslissing inzake programma's inzake WKK, verbetering energie-efficiëntie in de transformatiesector en 	<ul style="list-style-type: none"> • Aannee van een richtlijn inzake de taxering van energieproducten tegen 2002 • Uitfaseren van subsidies voor fossiele brandstoffen tegen 2010 • Voorstel tegen eind 2001 inzake een EU-systeem voor CO₂ emissiehandel tegen 2005 • In 2001 een voorstel neerleggen inzake het bereiken van een aandeel van 7% alternatieve autobrandstoffen tegen 2010, 20% tegen 2020. De aanname van het voorstel wordt voorzien in 2002 • Duidelijke actie ter reductie van de energievraag via bvb meer strikte

<p>voor producten (2002)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstel tot een Richtlijn inzake het beheer van de energievraag (2002) • Voorstel tot een Richtlijn voor de promotie van WKK (2002) • Initiatieven ter promotie van energie-efficiëntie vanuit de openbare sector (2002) • Promotie publiek bewustzijn en campagne mbt indicatoren voor beleidsmakers en planners (2002) <p><u>Transport:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstel tot verschuiving van wegverkeer naar alternatieve modi (2001-2003) • Voorstel voor verbeteringen inzake infrastructuurgebruik 	<p>hulpbronnen tegen 2010</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen van het toepassen van fiscale maatregelen om het overschakelen op schonere energie en transport alsmede technologische innovatie te stimuleren, met inbegrip van de goedkeuring van een kader voor energiebelasting • Bevorderen van de totstandkoming van een milieuconvenant met industriële sectoren over energie-efficiëntie • Vaststellen van specifieke maatregelen ter beperking van BKG-emissies door de luchtvaart indien geen overeenstemming binnen Internationale Burgerluchtvaartorganisatie tegen 2002 • Erop toezien dat klimaatverandering als prioritair thema wordt ingeschreven in Onderzoek & technologische ontwikkeling op 	<p>overschakeling op minder BKG-emitterende brandstoffen (03/03/1997)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doelstelling inzake een aandeel van 22% hernieuwbare energiebronnen in totale consumptie tegen 2010 bereiken • Herbevestiging van de verbintenis inzake het uitfaseren van subsidies voor fossiele brandstoffen tegen 2010 • Herbevestiging van de verbintenis inzake de toepassing van een Richtlijn inzake belasting op energieproducten tegen 2002 <p><u>Transport:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstel tot een kader voor prijszetting van verschillende transportmodi ifv maatschappelijke kost (2004) • Nood aan de bepaling van de eerste vereisten inzake minder emissie-intensieve en meer milieuvriendelijke transportsystemen • Promotie van intermodaal transport ter reductie van CO₂-emissies 	<p>minimumnormen en labelingvereisten voor gebouwen en apparaten ter verbetering van de energie-efficiëntie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meer ondersteunen van O&O inzake: <ul style="list-style-type: none"> ➤ schone en hernieuwbare energiebronnen
--	--	---	--

<p>en het verhalen van de kosten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaderrichtlijn inzake taxatie weginfrastructuur (2002) ➤ Taxatie brandstof commercieel wegtransport (2003) ➤ voorstel tot een Richtlijn inzake de promotie van biobrandstoffen voor transportdoeleinden (2001) <p><u>Industrie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorstel tot een Kaderrichtlijn inzake gefluoreerde gassen (2002) • Kandidaat maatregelen waarvan emissiereductiepotentieel en kostenefficiëntie nader onderzocht moeten worden: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Initiatieven inzake warmteproductie uit 	<p>communautair en nationaal vlak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specifieke bijstand aan KMO's inzake aanpassingen, innovatie en verbetering van de werkprestaties • Aanmoediging van warmtekrachtkoppeling • Bevordering milieu-efficiënte praktijken en technieken in de industrie • Bevordering van de energiebesparing bij gebouwenverwarming en -koeling 	<p><u>Industrie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag tot de Commissie voor de ontwikkeling van een kader voor beperking emissies HFC's, PFC's en SF₆ • Aanmoedigen van de Commissie voor het opstellen van richtlijnen inzake 'klimaat'-overeenkomsten met de sectoren <p><u>Landbouw:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vraag tot de Commissie en de Lidstaten tot het uitwerken van een CH₄-emissiereductieplan 	
---	---	--	--

<p>hernieuwbare energie</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ EMAS audit en management schema ➤ 'Motor Challenge Programme' initiatief ➤ milieuovereenkomst met auto-industrie inzake lichte vrachtwagens ➤ kader voor fiscale maatregelen voor personenwagens ➤ opvolging bosbouwbeleid mbt koolstofsekwestratie ➤ realisatie van een kader voor projectgebaseerde mechanismen 			
--	--	--	--

2. HET BELGISCHE KLIMAATBELEID

2.1 HET BELEID SINDS 1990

➤ VAN HET ~~HET~~ NATIONAAL PROGRAMMA TER VERMINDERING VAN DE CO₂ UITSTOOT TOT HET NATIONAAL KLIMAATPLAN

Het Belgische klimaatbeleid kreeg voor de eerste maal een vaste vorm in 1994 als "Nationaal Programma ter vermindering van de CO₂ uitstoot". Dit programma volgde uit de beslissing van de federale regering om tegen 2000 de CO₂-uitstoot met 5% te verminderen ten opzichte van 1990. Dit programma werd voorbereid door de ICL en door de 4 regeringen goedgekeurd. Niettegenstaande dit laatste, werd slechts weinig uit dit programma gerealiseerd en werd het duidelijk werd dat de 5% reductie niet zou gehaald worden. Niettemin bevestigde de ICL in 1996 de 5% doelstelling en werd tegen 2010 een reductie met 10 tot 20% ten opzichte van 1990 vooropgesteld, op voorwaarde dat de andere geïndustrialiseerde landen een vergelijkbare inspanning zouden leveren en een aantal gemeenschappelijke maatregelen zouden doorgevoerd worden.

Met de goedkeuring van het Protocol van Kyoto en met de 'burden sharing' binnen de EU, besliste de ICL in 1998 om een klimaatplan tegen eind 1999 op te stellen in functie van de te behalen doelstelling van 7,5% voor de 6 broeikasgassen. De draagwijdte van deze doelstelling kan best geïllustreerd worden aan de hand van de evolutie van de emissies sinds 1990 (figuur 6).

Uit de emissie-inventarisatie blijkt dat we in 1999 een stijging kenden van 7% ten opzichte van 1990. Dit betekent dat we in 1999 reeds met 20,3 Mton CO₂ eq verwijderd waren van de Kyotodoelstelling (130,5 Mton). Hoeveel België uiteindelijk zal moeten reduceren, kan berekend worden aan de hand van computermodellen. In het kader van het Plan voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling (PODO I) werden verschillende modellen geoptimaliseerd om bruikbaar te zijn als beleidsondersteuning. De werkgroep 'broeikasgasscenario's' van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO)¹⁵ vond het opportuun om voor de periode tot 2012 de combinatie van het HERMES¹⁶ model met het EPM¹⁷ model te nemen, gezien het gehanteerde detailniveau per sector. Op te merken valt dat resultaten van modellen met een zekere voorzichtigheid dienen geïnterpreteerd te worden, zeker voor prognoses die 10 jaar overbruggen. Alsook is het aantal broeikasgassen gesimuleerd in het Business As Usual (BAU) scenario beperkt tot CO₂, CH₄ en N₂O of in de andere scenario's tot enkel CO₂. Deze omvatten wel het grootste deel van de uitstoot. Zo bedraagt het aandeel van CO₂ in de totale uitstoot van '99 83,5%.

Een BAU scenario werd berekend op basis van de bestaande maatregelen - tot en met 1999 - en veronderstellend dat er geen nieuwe maatregelen zouden bijkomen. De uitstoot aan broeikasgassen (CO₂, CH₄ en N₂O) zou in dit scenario stijgen tot 164,8 Mton CO₂ eq in 2012 of 34,3 Mton CO₂ eq boven de Kyotodoelstelling (figuur 6). Dit betekent een stijging in 2012

¹⁵ <http://www.icdo.fgov.be>

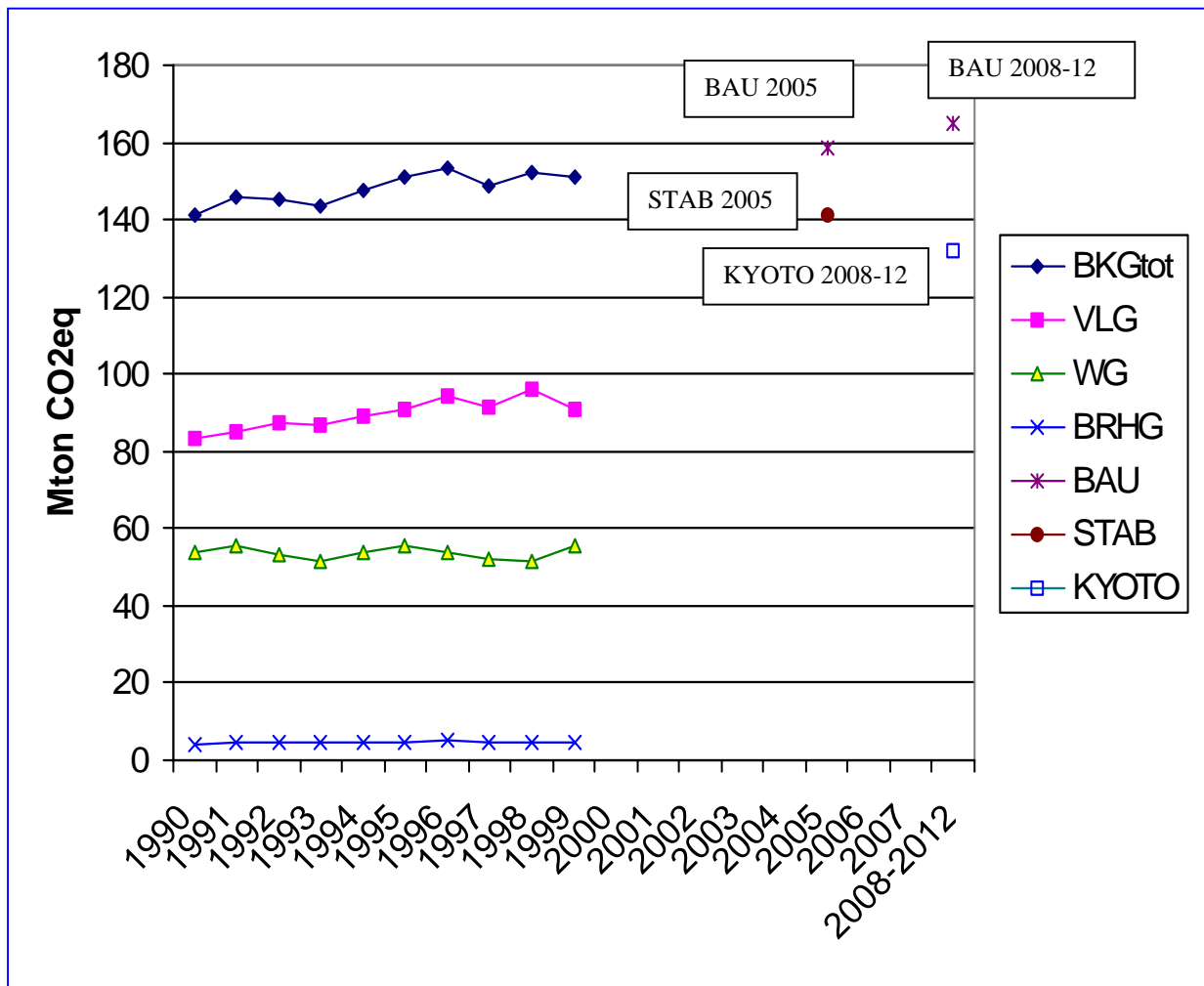
¹⁶ Federaal Planbureau

¹⁷ Econotec Consultancy

met 16,7% sinds 1990. Volgens het BAU scenario, zal de te leveren inspanning om de Kyoto doelstelling van 7,5% te bereiken, 20,8% van de emissies (BAU 2012) bedragen.

Voor de gewestelijke BAU en andere scenario's wordt verwezen naar de respectieve gewestelijke beleidsplannen. Uit figuur 6. Blijkt dat de emissies aan broeikasgassen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in 1999 3% vertegenwoordigen van de totale uitstoot (150,9 Mton CO₂eq). Het aandeel van het Vlaamse en Waalse Gewest bedraagt respectievelijk 60,3% en 36,6%.

Figuur 6 : Evolutie van de broeikasgassen (bron : emissie-inventaris; HERMES-EPM)

➤ REGEERAKKOORDEN, BELEIDSPLANNEN OF ANDERE INITIATIEVEN

Sedert het begin van deze legislatuur werd het besef binnen de 4 regeringen dat het hoogdringend werd om het klimaatprobleem, in het perspectief van duurzame ontwikkeling, ernstig aan te pakken, vertaald in de respectievelijke regeerakkoorden, beleidsplannen (ecologische, sociale en economische) of andere initiatieven. Deze worden in het kort hierna toegelicht, terwijl verder in dit Klimaatplan meer gedetailleerde informatie te vinden is, alsook ramingen van de impact op de uitstoot aan broeikasgassen.

Federale Staat

Door te kiezen voor duurzame ontwikkeling als één van de uitgangspunten van het federaal regeerakkoord van juli 1999¹⁸, kreeg het klimaatdossier een grote duw in de rug. De respectievelijke afspraken van belang zijn :

- de afspraken inzake de hervorming van de fiscaliteit :

“Deze wijziging van de belastingstructuur moet ook bijdragen tot het realiseren van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling waartoe ons land zich internationaal heeft verbonden. Daartoe zullen in het kader van de algemene hervorming verschuivingen plaatsvinden van een arbeidsbestraffende belasting naar een belasting die helpt deze doelstellingen te realiseren zoals door invoering van CO₂ energieheffing. Teneinde evenwel de concurrentiepositie van België niet in het gevaar te brengen, is het noodzakelijk hierover een akkoord in Europees kader te bereiken. Daarom zal van bij de aanvang van de Belgische deelname aan de Trojka en gedurende het Belgisch voorzitterschap de Regering haar verantwoordelijkheid opnemen en voorstellen indienen om tot invoering van zulke nieuwe belastingvormen te komen die echter steeds in mindering moeten worden gebracht van de belasting op arbeid. Onafhankelijk hiervan zal onderzocht worden of een eenzijdig invoeren van zo'n heffingen gecompenseerd door een evenredige daling van de belasting op arbeid doenbaar is zonder de concurrentiekracht van onze economie aan te tasten”.

“Tevens zal de Regering, via verschuivingen binnen de indirecte fiscaliteit, milieubewuste en -vriendelijke productie en consumptie stimuleren door “eco-kortingen” in te voeren, met name BTW- en accijnsverlagingen”.

“De vrijgemaakte beleidsruimte zal op een evenwichtige manier toegewezen worden enerzijds aan de vermindering van de parafiscale heffingen op de arbeid met het oog op het tot stand brengen van een nieuwe tewerkstellingsdynamiek en anderzijds aan maatregelen voor de meest essentiële behoeften van de bevolking (gezondheidszorg ...), en de bijsturing van de economie in de richting van de duurzame ontwikkeling (investeringen in openbaar vervoer, uitbouw van de internationale samenwerking, onze verplichtingen inzake internationale solidariteit)”.

- de afspraken om tot een duurzaam mobiliteits- en energiebeleid te komen :

“De Regering zal daartoe een geïntegreerd mobiliteitsbeleid uitwerken waarbij zowel fiscale (bijv. registratierechten, aftrekken of voordelen in de personenbelasting) als structurele (telewerk, glijdende uurregelingen) hefboomen zullen gehanteerd worden.

¹⁸ <http://www.fgov.be/> (beleid/federale regeringsverklaring 14 juli 1999)

Tevens zal ze de aanzet geven tot een ingrijpende opwaardering op kwalitatief en kwantitatief vlak van het aanbod van gemeenschappelijk vervoer en van het goederenverkeer zowel per spoor als op de waterwegen”.

“De Regering zal eveneens meer nadruk leggen op de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen en het aanmoedigen van energiebesparingen”.

Als eerste stap in de uitvoering hiervan, werd op 20 juli 2000 het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 (FPDO) door de ministerraad goedgekeurd (K.B. 19.09.2000). De paragrafen 505 tot en met 535 geven de beleidslijnen weer inzake de aanpak van de problematiek omtrent klimaatverandering. De maatregelen hebben vooral betrekking op de energie- en transportsector, de industrie, de landbouw en de afvalsector. Naast sectorgerichte maatregelen wordt de nadruk gelegd op wetenschappelijk onderzoek, ontwikkelingsamenwerking, de implementatie van de flexibiliteitsmechanismen, communicatieve instrumenten en vrijwillige overeenkomsten. Met betrekking tot het wetenschappelijk onderzoek had de Ministerraad reeds op 12 mei 2000 zijn akkoord gehecht aan een tweede Plan ter wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid inzake Duurzame Ontwikkeling (PODO II), waarin een luik klimaat vervat zit. Er is hiertoe ook een Samenwerkingsakkoord tussen de Federale staat en de Gewesten afgesloten.

Op 17 oktober 2000 heeft de ministerraad het federaal mobiliteitsplan goedgekeurd, dat de stijgende trend aan afgelegde kilometers door het auto- en vrachtverkeer dient om te buigen. De Regering heeft zich vrijwillige doelstellingen gesteld, zowel voor het spoorvervoer als voor het vervoer over het water, met de bedoeling om hun marktaandeel met 15% te verhogen tegen 2010. Verschillende maatregelen op het vlak van vraag en aanbod, maar ook structurele zijn sindsdien genomen.

Op 14 juni 2001 heeft de Ministerraad haar standpunt bepaald voor de Europese en Internationale klimaatonderhandelingen, dewelke vervolgens ook door de Gewesten werden goedgekeurd (ICL van 24.07.01). Zo werd er ondermeer beslist dat, voor wat de interne besluitvorming binnen de EU over een gemeenschappelijk beleid en maatregelen ter vermindering van emissies van broeikasgassen betreft, het Belgisch voorzitterschap prioritair de volgende doelstellingen dient na te streven:

- de ratificatie van het Protocol van Kyoto door de Europese Gemeenschap zodra de Commissie een voorstel hiertoe aan de Raad zal hebben voorgelegd; België geeft de voorkeur aan artikel 175(2) van het EG-Verdrag als juridische grondslag voor dit voorstel met het oog op een unanieme goedkeuring ervan door de Raad
- de optimale inzet van marktconforme instrumenten voor het bereiken van de Kyoto-doelstellingen binnen een Europees kader door :
  - binnen de Raad Milieu een gemeenschappelijk standpunt te bereiken over een richtlijn tot vaststelling van een communautair kader voor handel in CO₂-emissierechten binnen de EU op basis van het verwachte voorstel van de Europese Commissie
  - met zoveel mogelijk lidstaten van de EU een akkoord bereiken over een geharmoniseerd kader voor energiebelasting op basis van de voorstellen van de Europese Commissie en voortbouwende op de ECOFIN-werkzaamheden onder Zweeds voorzitterschap

- de Commissie ertoe te bewegen om in het kader van de geplande herziening van de BTW-richtlijn maatregelen voor te stellen die het mogelijk maken voor de lidstaten de BTW op energie-efficiënte producten en energiebesparingsdiensten te verlagen

Voor de 3 voorgaande punten wordt de minister bevoegd voor financiën verantwoordelijk geacht om de Belgische positie op het vlak van fiscaliteit te verdedigen.

- parallel hiermee binnen de Raad Energie ijveren voor een gemeenschappelijk standpunt over het voorstel van richtlijn betreffende energie-efficiëntienormen voor gebouwen
- andere voorstellen die de Commissie ter uitvoering van het door de Raad Energie goedgekeurde actieprogramma inzake energie-efficiëntie tijdens het Belgisch voorzitterschap aan de Raad zou overmaken prioritair te behandelen
- het bespoedigen van de besluitvorming over de verdere uitwerking van een gemeenschappelijk beleid en maatregelen, met name door de goedkeuring van conclusies van de Raad Milieu over de Mededeling van de Commissie inzake de communautaire strategie ter uitvoering van het Protocol van Kyoto, verwacht op basis van het eindrapport van het European Climate Change Programme
- binnen de Raad Vervoer de uitvoering bespoedigen van het programma voor de integratie van milieu en duurzame ontwikkeling binnen het gemeenschappelijk vervoerbeleid
- vanaf heden, het thema klimaatverandering inschrijven als een structureel thema van het toekomstig communautair beleid inzake Ruimtelijke Ordening op de informele Raad Ruimtelijke Ordening.

De Ministerraad heeft eveneens op 14 juni 2001 beslist dat :

- België, haar bereidwilligheid herbevestigt tot uitvoering van haar beslissing van 20 juli 2000 inzake de goedkeuring van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000 - 2004 (FPDO) en specifiek van de paragraaf 391 aangaande de verbintenis om de uitstoot aan broeikasgassen tegen 2008-2012 te verminderen tegenover 1990, zoals de andere Europese lidstaten deze uitvoeren, conform de vaststelling door de Burden Sharing, te weten 7,5 % voor België.
- het tegen eind oktober 2001 op te stellen Belgisch klimaatplan, de nodige maatregelen dient te bevatten om dit objectief van 7,5 % te kunnen realiseren en dit conform het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling paragraaf 496.
- ze, om de impact van het Belgisch klimaatplan op de Belgische economie (o.a. op de verschillende sectoren, koopkracht, tewerkstelling, duurzame economische ontwikkeling) en concurrentiekracht van dichtbij op te kunnen volgen en deze zo nodig bij te kunnen sturen, het Federaal Planbureau de opdracht geeft om jaarlijks te rapporteren over een aantal belangrijke economische en sociale indicatoren.

- ter uitvoering van het Belgisch Klimaatplan :
  - er een Samenwerkingsakkoord tussen de Federale en Gewestelijke overheden dient te worden afgesloten, rekening houdend met de respectievelijke bevoegdheden, en dat ;
  - de verdeling van het objectief van 7,5 % dient te gebeuren tussen de Gewesten. Het Samenwerkingsakkoord zal eveneens een tussentijds objectief voor 2005 bevatten.
- ze, het regeerakkoord respecterend, haar verantwoordelijkheid zal nemen door uitvoering te geven aan de maatregelen op het vlak van energie, transport, fiscaliteit en productnormering, zoals vastgelegd in het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling en dat er daarbij specifiek voor de uitvoering van de paragrafen 404, 621 en 622 er in de rapportering aan de regering tegen 1 juli 2001 over vergroening van de fiscaliteit een scenario voor de uitvoering van de paragraaf 404 dient vervat te zijn, en dat er daarbij zal worden rekening gehouden met de REG/CO₂ convenanten.
- ze zich actief zal inzetten, in samenwerking met de gewesten en in overleg met de betrokken actoren, op het vlak van de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen, gezien deze - in het bijzonder voor het bedrijfsleven - een significant kostenverlagend effect hebben en ze tegen eind 2001 op basis van het voorstel van de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de modaliteiten en het eventuele budget zal bepalen.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Het hoofdstuk "leefmilieu en kwaliteit van de leefomgeving" van het regeerakkoord¹⁹ van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bepaalt dat de uitvoering van een beleid inzake REG in de openbare en in de private sector voortgezet zal worden en dat het gebruik van zonne-energie door de openbare diensten aangemoedigd zal worden. Een Brussels Actieplan inzake klimaatverandering gecoördineerd door de ministers van Leefmilieu en Economie zal worden neergelegd bij de Ministerraad ten laatste in de maand februari 2002.

In haar beslissing van 15 maart 2001 heeft de gewestelijke regering het volgende standpunt aangenomen: *"Zij is van mening dat het Brusselse gewest zich niet kan verbinden tot een lineaire reductie van 7.5% van haar broeikasgasemissies, gezien haar karakteristieken en de grenzen van haar bevoegdheden. Zij stelt voor dat op elk bevoegdheidsniveau de inspanningen geoptimaliseerd zouden worden."* De gewestelijke regering vroeg overigens naar *"het vastleggen door een onafhankelijk organisme van een berekeningmethode voor een billijke verdeling tussen de gewesten in overleg met de betrokken actoren en meer bepaald de gewesten"*.

Op 19 juli 2001 heeft de gewestelijke regering de ordonnantie tot instemming met het Protocol van Kyoto goedgekeurd.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is slechts verantwoordelijk voor 3% van de totale broeikasgasemissies van het land. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben de

¹⁹ <http://www.bruxelles.irisnet.be/>

sectoren die verantwoordelijk zijn voor CO₂-uitstoot bijzondere eigenheden. De industriële sector vertegenwoordigt amper een aandeel van 4% in de emissiebalans van het gewest. De meeste woningen worden niet alleen met aardgas gestookt maar zijn ook rijwoningen, waardoor de CO₂-uitstoot aanzienlijk beperkt wordt. Het statuut van Hoofdstedelijke Gewest brengt ten slotte een belangrijke hoeveelheid pendelverkeer met zich mee. Dit is verantwoordelijk voor een groot deel van de emissies in Brussel. De bijzondere structuur van de sectoren heeft tot gevolg dat de globale reductie van CO₂-uitstoot op het niveau van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest redelijkerwijze niet -7,5% kan bedragen ten opzichte van 1990. Ondanks deze bijzondere situatie, heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zich ertoe verbonden haar broeikasgasemissies zo efficiënt mogelijk te beperken en werden er doelstellingen voor 2010 vastgelegd in het Gewestelijk Klimaatplan.

Het hoofdstuk 'Leefmilieu- kwaliteit van de leefomgeving' van het regeerakkoord van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verwijst uitdrukkelijk naar de klimaatproblematiek via de ordonnantie van 25/03/1999 betreffende de beoordeling en de verbetering van de luchtkwaliteit (Staatsblad 24/06/1999).

Ten slotte beschrijft het Gewestelijk Ontwikkelingsplan een reeks beginselen i.v.m het energie- en mobiliteitsbeleid die gericht zijn op een globaal beleid ter verbetering van de luchtkwaliteit.

Vlaamse Gewest

Het Vlaamse regeerakkoord (13/07/1999)²⁰ stelt een vrije energiemarkt, die voldoet aan de afspraken gemaakt in Kyoto, voorop.

De distributiemaatschappijen dienen jaarlijks een plan voor rationeel energiegebruik op te stellen. De doelstellingen daarvan zijn een substantiële vermindering van het totale energieverbruik en het optrekken van het aandeel van 3% aan hernieuwbare energie in het totale energie-aanbod tijdens deze legislatuur.

De Vlaamse regering stelt een nieuw meerjarenprogramma op rond energiebesparing, hernieuwbare energiebronnen, marktdiffusie van energie-efficiënte technologieën en energiebeleidsondersteuning. De budgetten voor Onderzoek en Ontwikkeling worden hiervoor opgetrokken en ingezet. De overheid heeft hierbij een voorbeeldfunctie. Het produceren van milieuvriendelijke energie op kleinschalig niveau en het gebruik van warmtekrachtkoppeling (WKK) wordt gepromoot. De criteria voor de vergunning van windparken worden tegen 2001 uitgewerkt. Het instellen van energieprestatienormen en het werken met energiecertificaten maken de kostprijs van energieverbruik duidelijk. Via een ecobonus kan het gebruik van energie-efficiënte technologieën en producten worden aangemoedigd.

Het Vlaamse regeerakkoord stelt tevens dat de actieprogramma's met betrekking tot broeikasgassen uit het Milieubeleidsplan 1997-2001 (Mina 2) onverkort uitgevoerd worden. Dit stelt vooreerst dat de milieudruk/de CO₂ uitstoot in Vlaanderen moet dalen door vanuit de bevoegdheid energie aanvullende maatregelen te nemen inzake energiebesparing, recuperatie van energie en omschakeling naar hernieuwbare energiebronnen (warmtekrachtkoppeling, waterkracht, wind- en zonne-energie, biomassa). Ook de overige broeikasgassen uit het Protocol van Kyoto komen aan bod. Op basis van dit MINA2 plan

heeft de bevoegdheid leefmilieu aandacht besteed aan methaanwinning uit stortplaatsen, een evaluatie van de huidige lekverliezen bij de aardgasdistributie, de uitstoot van N₂O bij de productie van salpeterzuur en de reductiemogelijkheden in andere beleidsdomeinen via uitgebreide studies. De belangrijkste reductiemaatregelen voor emissies van methaan en lachgas uit de landbouw- en veeteeltsector zullen bijvoorbeeld geëvalueerd worden vanuit MAP2. Voor de beheersing van de emissies van HFK's en PFC's werd eerst en vooral aandacht besteed aan de inventarisatie en de prognoses van de emissies van elk van deze componenten en werden bijkomende beleidsmaatregelen geïdentificeerd en waar mogelijk ook reeds uitgevoerd. Het volgende milieubeleidsplan Mina 3 (2003-2007) zal de ingeslagen weg verderzetten, parallel met de ontwikkelingen van het Vlaams Klimaatbeleidsplan (zie verder).

Een eerste Vlaamse CO₂/REG-beleidsplan werd opgesteld in 1994. Dit CO₂/REG-beleidsplan werd aangevuld in 1996, en in 1999 nogmaals uitgebreid, geactualiseerd en aangevuld met per maatregel een berekening van de CO₂ reductie, de rendabiliteit, de kosten en terugverdientijd. Het nieuwe Vlaamse CO₂/REG-beleidsplan moet de uitwerking stimuleren van een aantal acties die reeds eerder gedefinieerd werden en aanvullende acties vooropstellen en zal zo de bijdrage van de bevoegdheid energie vormen in het Vlaams Klimaatplan.

Een geïntegreerd mobilitieitsplan 'Duurzame mobiliteit in Vlaanderen' dat de mobiliteit wil beheersen, de milieuvervuiling en milieuhinder wil terugdringen en de bereikbaarheid en leefbaarheid van steden en dorpen wil garanderen, werd ter goedkeuring voorgelegd aan het Vlaams Parlement. Dit plan zal ook de prioriteiten bepalen inzake de investeringen in openbaar vervoer en infrastructuurwerken. Concrete afspraken zullen vastgelegd worden onder de vorm van mobilitieitsconvenanten. Tenslotte dient het actieplan milieuvriendelijke voertuigen en brandstoffen vermeld te worden, welke een impuls moet geven aan het toegepast onderzoek.

Om het horizontale karakter van het klimaatdossier te ondersteunen/benadrukken, heeft de Vlaamse regering op 20 april 2001 de Task force Klimaatbeleid Vlaanderen opgericht. Zij is belast met het voorbereiden, ontwikkelen en uitvoeren van een pro-actief Vlaams klimaatbeleid omtrent de 6 broeikasgassen. Naast het opvolgen en evalueren van beleidsmaatregelen terzake betreft het tevens de rapportering aan de Vlaamse regering en het voorbereiden van het Vlaamse beleidsstandpunt betreffende het nationaal en internationaal klimaatbeleid. Tenslotte is deze task force belast met de opmaak van een volledig nieuw 'Klimaatbeleidsplan Vlaanderen' en de inschatting van de menselijke en financiële middelen om een efficiënte uitwerking ervan te garanderen. Dit klimaatplan heeft het Milieubeleidsplan en het CO₂/REG plan als belangrijke voorlopers en grondleggers, maar gaat verder. Zo dient het vermelde Vlaamse CO₂/REG-beleidsplan 1999²¹ bijgestuurd te worden. De nadruk ligt op de inzet van energiebesparende maatregelen (waarbij de overheid een voorbeeldfunctie kan vervullen), hernieuwbare energiebronnen en warmte-krachtkoppeling. De ingeschatte vermeden CO₂-emissies per maatregel werden in een aangepaste versie (dd. Juni 2001) reeds gecorrigeerd voor aanvullende maatregelen zoals de na-isolatie van bestaande woningen, voor het opleggen van REG-openbare dienstverplichtingen aan de energiebedrijven en voor het afsluiten van benchmarking convenanten met energie-intensieve sectoren. De vermeden CO₂-emissies voor dit totale pakket werden begroot op 5.421 kton tegen 2005. Zoals reeds vermeld,

²⁰ <http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/regeerakkoord/regeerakkoord.html>

²¹ goedgekeurd door de Vlaamse Regering d.d. 19/11/1999

volgt ook de invulling van het thema klimaat in het 3^e Milieubeleidsplan, de doelstellingen van het Klimaatplan. De finalisering van dit volledig nieuwe Klimaatbeleidsplan Vlaanderen wordt verwacht in het voorjaar 2002.

De Vlaamse regering heeft op 20 april 2001 ook beslist dat :

- een gelijkwaardige lastenverdeling tussen de Gewesten noodzakelijk is voor een kostenefficiënt emissiereductiebeleid voor broeikasgassen in België;
- dat als tussentijdse doelstelling de totale CO₂ emissies in het jaar 2005 gestabiliseerd moeten worden op het niveau van 1990. Om deze stabilisatie te bereiken stelt de Vlaamse regering wel als randvoorwaarde dat de federale overheid voldoende begeleidende maatregelen neemt op het vlak van energie, transport en fiscaliteit.

Tenslotte vraagt de Vlaamse regering om een eventuele CO₂/energietaak te bepalen in functie van de hoeveelheid broeikasgassen of in functie van energieverbruik die de door het gewest vastgelegde doelstellingen inzake respectievelijke emissies of energie-efficiëntie overschrijden.

Waalse Gewest

[In het hoofdstuk « Leefmilieu »] van het Waalse regeerakkoord²² (Contrat d'Avenir pour la Wallonie) heeft de regering zich ertoe verbonden om, in overleg met de betrokken sectoren, een actieprogramma op te stellen om de doelstellingen van het Protocol van Kyoto te behalen.

~~[Op initiatief van de Minister van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Leefmilieu]~~ heeft de Waalse regering heeft op 18 november 1999 beslist om een permanente overlegstructuur inzake klimaatverandering op te richten die het geheel van de bevoegdheden van de Waalse ministers en administraties omvat teneinde de transversaliteit die noodzakelijk is voor het opstellen van dit programma te garanderen.

Op 18 juli 2000 werd het « ontwerp van programma ter reductie van broeikasgasemissies in het Waalse Gewest » aangenomen door de Waalse Regering.

Op 18 juli 2000 heeft de Waalse Regering eveneens beslist om de voorbereidingsdynamiek van convenanten met de industrie te ondersteunen om haar energie-efficiëntie te verbeteren ~~—[en haar specifieke broeikasgasemissies te reduceren].~~ Ondertussen is gebleken dat een gelijkaardig proces dient te worden ontwikkeld in een ruimer kader van de beperking van de industriële uitstoot aan broeikasgassen.

Op 18 januari 2001, heeft de Waalse Regering beslist dat er een lineaire verdeling tussen de Gewesten van de emissiereductie-doelstelling van 7,5% moet gelden. De Waalse Regering heeft sindsdien deze beslissing herhaaldelijk bevestigd. Met deze beslissing verklaart de Waalse Regering ook dat zij het principe van het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen ondersteunt.

Op 9 mei 2001 werd een resolutie aangenomen door het Waalse Parlement die de regering aanbeveelt om de ondernomen stappen en overleg te versterken en om het ontwerp volledig uit te voeren teneinde de doelstellingen aangegaan door het Gewest te behalen.

²² <http://gov.wallonie.be>

Op 19 juli 2001, werd het « Actieplan van het Waalse Gewest inzake klimaatverandering » aangenomen door de Waalse Regering. Dit plan omvat 89 maatregelen die alle economische sectoren die broeikasgassen uitstoten treft en voert hierbij alle bevoegdheden van het Waalse Gewest uit. Dit plan tracht ervoor te zorgen dat de reductie-inspanning op een billijke manier gedragen wordt door alle Waalse actoren. Bepaalde maatregelen zijn acties op lange termijn die waarschijnlijk pas ten volle uitwerking zullen hebben na de eerste verbintenissenperiode 2008-2012. De maatregelen bedoeld om economische efficiëntie, milieudoeltreffendheid en sociale ontwikkeling met elkaar te verzoenen liggen in de lijn van de filosofie van duurzame ontwikkeling. Het actieplan werd ontwikkeld in het licht van een prognose en een technisch-economische analyse. Het Waalse Gewest zal prioritair interne beleidsmaatregelen nemen ter reductie van broeikasgasemissies met een redelijke kost. Deze acties van interne reductie zullen aangevuld worden met het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen om de reductiedoelstelling van 7,5% van broeikasgasemissies in het Waalse Gewest te behalen. Naast het Waalse beleid worden ook mogelijke interacties met het federale, Europese en internationale niveau overwogen. Het plan voorziet de opvolging, evaluatie en bijsturing van de maatregelen, dit in eerste instantie via de permanente Overlegstructuur die uitgebreid werd tot de studie van de luchtkwaliteit. Deze taak zal daarna waargenomen moeten worden door een specifieke organisatie in het Waalse Gewest.

[Op 21 februari 2002, heeft het Waalse Gewest haar steun aan het proces ter voorbereiding van de convenanten met de industrie ter verbetering van de energie-efficiëntie en het verminderen van de CO₂ uitstoot bevestigd.](#)

Het Waalse gewest zal een regionaal econometrisch (macro-economisch) model ontwikkelen dat gekoppeld kan zijn met het micro-economisch EPM-model, dat gebruikt werd voor het opstellen van haar "Klimaatplan" en "Luchtplan" met de bedoeling om de macro-economische gevolgen van de maatregelen die in de komende jaren zullen worden uitgevoerd te voorzien.

Het Waalse Gewest zal bovendien de ontwikkelingsperspectieven van het BNP over de 10-20 komende jaren bestuderen om verschillende scenario's te voorzien in het kader van de evolutie van de broeikasgasemissies. Dit zal het Waalse gewest de mogelijkheid geven om zich het best voor te bereiden op de discussies over de tweede verbintenissenperiode.

Het is belangrijk om over milieu-indicatoren te beschikken waarmee de geboekte vorderingen gemeten kunnen worden. Het Waalse gewest zal bepalen welke de meest relevante indicatoren zijn en ook de meest relevante indicatoren om de economische evolutie van het Waalse gewest sinds 1990 te kunnen opvolgen in verband met de evolutie van broeikasgasemissies.

Het gewest zal haar pro-actief beheer van acties op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie voortzetten. Dit zal met name gebeuren door middel van oproepen tot het indienen van projecten ofwel thematische projecten ofwel projecten die een breed gamma van onderwerpen dekken.

[Het Waalse Gewest zal erop toezien dat de kwaliteit en het snel ontwikkelen van haar emissie-inventarissen wordt behouden.](#)

Een overzicht van de bevoegdheden van de verschillende overheden is in bijlage 1 opgenomen.

➤ **HET SAMENWERKINGSAKKOORD**

Daarnaast werd werk gemaakt van de structurele samenwerking tussen de 4 beleidsniveaus voor dit dossier, met het Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto, als resultaat (bijlage 3). Dit akkoord zal in 2002 voor instemming aan de 4 Parlementen worden overgemaakt. De doelstelling ervan is het beheersen van de netto uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen, zoals bepaald in het Protocol van Kyoto en in de Beslissing van de Raad van de Europese Unie van 16 juni 1998. Het Akkoord omvat een reeks verbintenissen tussen de 4 partijen inzake de uitvoering van het Nationaal Klimaatplan, eens deze opgesteld en goedgekeurd is. Er dient opgemerkt te worden dat het voorliggende Klimaatplan formeel nog geen onderwerp uitmaakt van het Samenwerkingsakkoord, doch dat het de intentie is van elke partij om zich reeds aan het Samenwerkingsakkoord te houden.

De belangrijkste verbintenissen betreffen:

- voor wat de respectievelijke bevoegdheden van elke partij betreft, de uitvoering van het beleid, de maatregelen en de naleving van de bepalingen, zoals vast te leggen in het volgende Nationaal Klimaatplan;
- een jaarlijkse toetsing van de nood tot gehele of gedeeltelijke herziening van het Nationaal Klimaatplan, o.a. aan de hand van sociale, economische en ecologische indicatoren;
- het opstellen en uitvoeren van een gemeenschappelijke evaluatiemethodologie aangaande de nationale prognoses van de emissies van BKG;
- het in werking stellen van de nodige instrumenten op het vlak van flexibiliteitsmechanismen, bij voorkeur voor het einde van 2002²³.

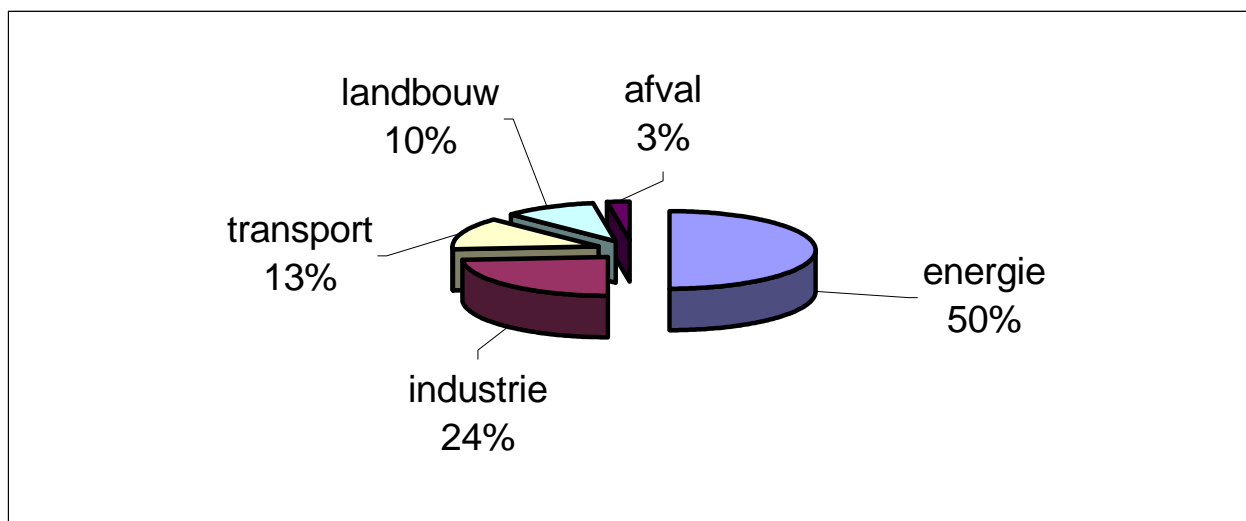
Om de 4 partijen hierbij te helpen, voorziet het Samenwerkingsakkoord de oprichting van een Nationale Klimaatcommissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken regeringen en ondersteund door een permanent secretariaat. Deze commissie zal o.m. instaan voor de interne coördinatie en evaluatie van het Nationaal Klimaatplan en zal fungeren als aanspreekpunt voor alle actoren. Daarnaast is zij nog verantwoordelijk voor de uitwisseling en doorgave van gegevens en informatie, zoals opgelegd door de Beschikking 1999/296/EG en door het Raamverdrag van de VN inzake Klimaatverandering. Dit laatste is zeer belangrijk, gezien de deelname van België aan de flexibiliteitsmechanismen daaraan gekoppeld is. Tenslotte dient deze commissie nog een voorstel tot verdeling van de nationale reductiedoelstelling van 7,5%, tesamen met een voorstel ter definiëring van de respectieve verantwoordelijkheden, voor te leggen en dit tegen ten laatste 2005. Er wordt geopteerd om deze oefening zo snel mogelijk te

²³ Deze datum moet nog geverifieerd worden voor de 2de lezing van het Samenwerkingsakkoord

voltooien, namelijk in 2004, gezien de belangrijke link met de Europese emissiehandel en met name het opstellen van de nationale allocatieplannen tegen maart 2004 (zie hierboven). De voorstellen van deze commissie zullen aan de uitgebreide ICL en aan de 4 Regeringen worden overgemaakt worden overgemaakt. Het klimaatplan en alle herzieningen, worden vervolgens ter goedkeuring aan de 4 regeringen voorgelegd, met inbegrip van een procedure voor adviesvraag bij de federale en gewestelijke adviesraden.

Het hierboven beschreven beleidskader van toepassing in België, met een belangrijke internationale en Europese verankering, is het uitgangspunt voor de verdere uitbouw van het klimaatbeleid. De belangrijkste [assessinstrumenten](#) van dit klimaatbeleid worden hierna uiteengezet, via een reeks bestaande, geplande en conceptuele maatregelen. **Bestaande** maatregelen zijn deze die momenteel reeds van toepassing zijn of waarvoor regelgeving bestaat, **geplande** zijn maatregelen waarover een akkoord bestaat, doch de omzetting in regelgeving of de uitvoering ervan nog dient te gebeuren tijdens deze legislatuur. Er wordt afgesloten met een aantal ideeën, of beter "**concepten**" die na verdere bestudering of bespreking al of niet in aanmerking zullen worden genomen. Wat de voorstelling van de maatregelen betreft, werd er gekozen voor een sectorale aanpak, overeenkomstig de jaarlijkse rapportering aan de Europese Commissie (Beschikking 1999/296/EG). Waar relevant worden ook meer horizontale maatregelen vermeld. Het aandeel en dus het belang van elke sector voor 1999 is in figuur 7. gegeven. Men ziet dat de grootste bijdrage tot de broeikasgasemissies geleverd wordt door de sector 'energie' (50 %) en de sector 'industrie' (24 %). Hierbij dient opgemerkt te worden dat de sector energie de energiebedrijven omvat, alsook het energieverbruik door de residentiële, tertiaire en commerciële sector en dit conform de rapporteringsrichtlijnen. De sector afval is voornamelijk van belang voor de methaan (CH₄) uitstoot.

Figuur 7 : sectorale bijdragen tot BKG-emissies in België in 1999 (bron : emissie-inventaris)

Deze indeling moet ook toelaten om in eerste instantie de door België te realiseren aantoonbare vooruitgang tegen 2005 van nabij op te volgen. Het is namelijk zo dat het Vlaamse en Waalse Gewest, mits een belangrijk federaal engagement, een stabilisatie van hun broeikasgasemissies in 2005 willen nastreven. Een stabilisatie voor België komt volgens het BAU scenario (HERMES/EPM) neer op het reduceren van 16.6 Mton CO₂eq in 2005 of 10,5% van de totale emissies in 2005.

2.2. BESTAANDE MAATREGELLEN

Maatregelen die momenteel reeds van toepassing zijn of waarvoor regelgeving bestaat.

Het huidig beleid richt zich voornamelijk op het rationeel energiegebruik, hernieuwbare energie en warmtekrachtkoppeling, waar dit aan de hand van subsidiëring, normering en tarifiering wordt aangemoedigd. Het omschakelen naar een milieuvriendelijkere brandstof, een "no regret" maatregel of maatregel met negatieve kost, staat hierbij op de eerste plaats. Sensibiliseringscampagnes inzake REG beginnen hun vruchten af te werpen. Niettegenstaande de recente verhoging van het totale bedrag beschikbaar voor subsidiëring, blijven bepaalde producten, zoals fotonvoltaïsche cellen, nog vrij duur. Daar een goede isolatie de beste kostenefficiënte energiebesparende factor is, werd er hiervoor ook een normering opgesteld. Deze isolatienormen zijn al vrij goed ingeburgerd. Via een website²⁴ kan de gewestelijke ventilatie- en isolatiewetgeving worden geconsulteerd. Momenteel wordt de controle op de naleving opgevoerd, evenals de controle op het gebruik van toestellen. Normering is ook de basis van de Europese reglementering inzake het energielabel en energie-efficiëntie voor apparatuur, waar een aantal richtlijnen reeds werden omgezet. Naast een gunstig tarifieringsregime voor elektriciteit afkomstig uit hernieuwbare energieproductie-eenheden, werd er in de gewesten een systeem ingevoerd dat stroomleveranciers verplicht een bepaald percentage aan groene energie aan te kopen. Verder stimuleert het verzekeren van de afname en toevoer van elektriciteit, de uitbouw van WKK installaties. Er is tevens een begin gemaakt met de aanpak van de methaanuitstoot via het afval- en landbouwbeleid. Tenslotte kent het wetenschappelijk onderzoek inzake REG en hernieuwbare energie een heropleving. Het duurzaam transportbeleid beoogt het beheersen van het verkeersvolume en een verschuiving van de vervoersmodi. Ook werden fiscale maatregelen ingevoerd ter stimulering van milieuvriendelijke voertuigen en het fietsgebruik voor het woon-werkverkeer. Er is ook onderzoek gaande inzake technische verbetering van voertuigen. Wat dit laatste betreft zijn de vrijwillige akkoorden tussen de autoproducenten en de Europese Commissie van belang (reductie 3,6 Mton CO₂).

➤ **ENERGIE**

Federaal

Op federaal niveau bestaat er sinds 1998 een extra-tarifaire steun van 1 tot 2 BEF/kWh voor elektriciteit opgewekt op basis van hernieuwbare energiebronnen. De Federale regering besloot deze steun slechts voorlopig te behouden, gezien dit niet voldoende heeft bijgedragen tot de reële ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen. De creatie van een nieuw kader werd beslist, gesteund op de plicht voor de leveranciers om hun eindafnemers die op het transportnet voor elektriciteit zijn aangesloten, een minimum hoeveelheid groene elektriciteit te leveren, alsook het invoeren van

²⁴ www.bbri.be/webcontrole

een boetesysteem bij niet-naleving van deze opgelegde leveringsminima. Een Koninklijk Besluit inzake het oprichten en de exploitatie van 'off-shore' windmolenparken werd goedgekeurd (20/12/2000). Momenteel worden 4 aanvragen voor een totale capaciteit van 600 MW behandeld (reductie 0,9 Mton CO₂). De Ministerraad heeft op 05/04/2000 beslist om een procedure van groene certificaten te ontwerpen, waarbij de stroomleveranciers aangesloten op het transportnet verplicht zijn om tegen 2004 3% van hun stroom aan te kopen op basis van HEB. Ter afstemming hiervan werd een samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de gewesten op 19/9/2001 goedgekeurd. In 2001 werd regelgeving goedgekeurd om de levering aan en afname van elektriciteit aan HEB en WKK-installaties te verzekeren en dit aan een gunstig tarief (reductie 3 Mton CO₂). Verder werd het REG fonds verhoogd tot 25 Mio euro/j, een budget dat aan de gewesten zal worden overgemaakt (1,6-3,9 Mton CO₂), namelijk 15,896 Mio euro aan het Vlaamse Gewest, 7,447 Mio euro aan het Waalse Gewest en 1,656 Mio euro aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Maatregelen inzake energie hebben in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vooral betrekking op de financiële steun toegekend aan particulieren en aan openbare instellingen in het kader van maatregelen op het gebied van rationeel energiegebruik (REG) en hernieuwbare energiebronnen. In het kader van de ordonnantie (19 juli 2001) betreffende de inrichting van de elektriciteitsmarkt werd een REG-actieplan ontwikkeld voor de elektriciteits- en gassector. Naast de milieudoelstellingen omvat deze ordonnantie ook sociale elementen. Zij voorziet een minimale levering van energie voor elke inwoner van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Vlaamse Gewest

In Vlaanderen is de aandacht toegespitst op REG en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Het onderzoek inzake REG en hernieuwbare energiebronnen maakte in 1999 een belangrijk deel uit van het Vlaams Impulsprogramma Energietechnologie (VLIET). Er werd 14 Mio euro vrijgemaakt voor O&O activiteiten inzake energie besparing (37%), hernieuwbare energiebronnen (26%) en demonstratieprojecten (9%).

Het Vlaamse Gewest heeft een groencertificatensysteem ingevoerd (besluit verschenen in Belgisch Staatsblad van 23/10/2001) dat op 1 januari 2002 van kracht wordt en vooruitloopt op de Europese richtlijn inzake hernieuwbare energiebronnen. Iedere leverancier van elektriciteit wordt verplicht om jaarlijks een minimumaandeel van de elektriciteitsverkoop aan zijn klanten te betrekken uit hernieuwbare energiebronnen. Dit minimumaandeel zal 3% bedragen in 2004 en 5% in 2010. Een leverancier zal aan deze verplichting kunnen voldoen door zelf groene stroom te produceren of door groenestroomcertificaten aan te kopen op de markt. Iedere producent van groene stroom zal van de VREG (Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt) groenestroom-certificaten kunnen bekomen ten belope van de groene stroom

die hij heeft opgewekt. Deze groenestroomcertificaten kan hij dan zelf inleveren bij de reguleringsinstantie om aan zijn minimumaandeel groene stroom te voldoen ofwel kan hij de certificaten verkopen op de markt aan leveranciers die deze certificaten nodig zullen hebben om aan hun verplichting te voldoen. Indien een leverancier niet kan voldoen aan de verplichting van een minimumaandeel groene stroom, zal hij een boete moeten betalen in verhouding met het aantal groenestroomcertificaten dat hij te kort komt. Deze boete stijgt de komende jaren gradueel en kan maximaal 123,9 euro per ontbrekend certificaat bedragen (0,12 euro/kWh). De CO₂-emissiereductie tengevolge van het certificatenstelsel kan geraamd worden op 780 kton tegen 2005 en 1.300 kton tegen 2010.

Het geïnstalleerd vermogen aan windenergie in Vlaanderen steeg van 5 MW in 1998 tot 30 MW eind 2001.

Het Vlaamse Gewest heeft in het besluit dd. 5/10/2001 de definitie van kwalitatieve warmtekrachtkoppeling vastgelegd en zal een systeem van warmtekrachtquota invoeren (besluit principieel goedgekeurd op 30/11/2001 en voorgelegd aan MiNa-raad en SERV), volledig gelijkaardig aan het systeem van groenestroomcertificaten. Vanaf 2003 moet volgens dit besluit via warmtekrachtkoppeling een energiebesparing gerealiseerd worden van 5% van alle elektriciteitsleveringen, oplopend tot 6,5% in 2012, waardoor het volledige energetisch potentieel van warmtekrachtkoppeling benut wordt. Dit besluit sluit aan op het initiatief van de Europese Commissie tot invoering van een systeem van warmtekrachtcertificaten. De CO₂-emissiereductie tengevolge van de invoering van warmtekrachtquota kan geraamd worden op 3.300 kton (invulling van de doelstelling 1200 MW bijkomende kwalitatieve WKK 1995-2005).

Het Vlaams gewest heeft op 30/11/2001 voor de 2de maal een REG-besluit principieel goedgekeurd en voorgelegd aan de Raad van State. Dit besluit bepaalt dat de distributienetbeheerders worden verplicht om vanaf 2003 REG-actieplannen uit te voeren en bvb. premies te geven aan hun klanten zodat jaarlijks een primaire energiebesparing bereikt wordt van 1% van de totale elektriciteitsleveringen. Deze REG-programma's zullen naar schatting een jaarlijks budget van 40 Mio euro omvatten. De aldus vermeden CO₂-emissies werden ingeschat op 240 kton tegen 2005 en 640 kton tegen 2010.

Tevens worden de leveranciers verplicht om op de factuur duidelijk de evolutie van het elektriciteitsverbruik tijdens de laatste 3 jaar weer te geven. Ook de herkomst van de geleverde elektriciteit moet duidelijk vermeld worden (uit hernieuwbare energiebronnen, warmtekrachtkoppeling, fossiele of nucleaire centrales).

Sinds 1999 worden jaarlijks voor een budget van 1 Mio euro aan overheids campagnes voor rationeel energiegebruik en hernieuwbare energiebronnen uitgevoerd (TV-spots, radioreclame, advertenties, 2-jaarlijkse maand van de energiebesparing in oktober).

De Vlaamse overheid financiert de vzw's ODE-Vlaanderen en CogenVlaanderen die respectievelijk belast zijn met de promotie van hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling (met een overheidsfinanciering van respectievelijk 175.000 euro en 150.000 euro).

Om de inplanting van windturbines te versnellen, werd een omzendbrief opgesteld met beoordelingscriteria voor de afbakening van geschikte locaties. Op basis van deze beoordelingscriteria werd een Windplan Vlaanderen opgesteld, dat de mogelijk geschikte locaties in heel Vlaanderen selecteerde, die in aanmerking komen voor verder onderzoek.

Waalse Gewest

De actie van het Waalse Gewest inzake energie is gericht op de promotie van het Duurzaam energiegebruik (DEG). Dit concept dekt zowel een efficiëntere energieconsumptie als een betere energieproductie. Wat het rationeel energieverbruik betreft, wordt geprobeerd elke grote consumentengroep (industrie, residentiële sector, tertiaire sector en natuurlijk de beleidsbepalende personen) zo goed mogelijk te sensibiliseren en te informeren, zowel via de verspreiding van specifieke technische brochures, als via een informatiedienst voor particulieren (Energieloketten) of nog via de organisatie van opleidingen die bestemd zijn voor de Energieverantwoordelijken. Daarnaast zijn de acties ter promotie van een betere energieproductie bedoeld om de technische en economische kenmerken van oplossingen die momenteel bestaan op de markt te benadrukken, zowel via de promotiecampagne voor zonneboilers, die premies voorziet voor de installatie van zonneboilers, als via het ter beschikking stellen van organismen (facilitators) die de indieners van projecten voor de productie van hernieuwbare energiebronnen of van kwalitatieve warmtekrachtkoppeling (WKK) hierbij helpen, of nog via de organisatie van informatieseminarieën over deze technologieën.

Om zich op lange termijn voor te bereiden, worden regelmatig mobiliserende oproepen voor onderzoeks-, ontwikkelings- en demonstratieprojecten betreffende duurzaam energiegebruik georganiseerd (« appel à PIMENT »). Deze uitnodigingen tot het indienen van projecten richten zich zowel tot alleenstaande uitvinders, als tot ondernemingen en onderzoekcentra.

Op wetgevend vlak werd het decreet betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt op 12/04/2001 ~~bekrachtigd~~uitgevaardigd door de Regering. ~~Dit~~Deze ~~stemming~~ is een belangrijke stap vooruit naar een beheer dat transparanter is, het concurrentievermogen bevordert, een Duurzamer Energiegebruik (DEG) promoot en de privé-actoren toelaat om hun essentiële rol van technische en economische operatoren voluit te vervullen. Het bepaalt de doelstellingen in termen van productie met aanwending van hernieuwbare bronnen (windkracht, waterkracht, biomassa, kwalitatieve warmtekrachtkoppeling (WKK)) ~~voor 2010, en kan worden herzien in functie van de evolutie van de groene elektriciteitsmarkt.~~ Algemeen is het objectief om een globale productie van 12% van het elektriciteitsverbruik onder de vorm van groene stroom tegen 2010 te produceren. Deze doelstelling zal behaald kunnen worden dankzij de productie van elektriciteit met aanwending van hernieuwbare energiebronnen en van kwalitatieve warmtekrachtkoppeling. ~~[Deze doelstellingen zullen herzien mogen worden in functie van het realistische~~

~~potentieel aan elektriciteit die kan worden opgewekt onder de vorm van groene stroom.]~~

➤ **INDUSTRIE**

Federaal

De fiscale aftrek van 13,5% voor investeringen in energie-efficiënte technologieën in het kader van de vennootschapsbelasting is sinds 1992 van kracht. Daarnaast werd er werk gemaakt van de omzetting van een aantal Europese richtlijnen inzake de normering (92/42/EG) en etikettering (92/75/EG) van toestellen.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Maatregelen bestemd voor de industriële sector in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn gericht op REG. Zo worden vrijwillige convenanten gesloten met de bedrijven, die zich ertoe verbinden om milieuvriendelijk te werken. Naar aanleiding van dergelijke convenanten wordt het label 'Ecodynamisch Bedrijf' toegekend. Naast die convenanten, voorziet de ordonnantie betreffende de bevordering van de economische ontwikkeling in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een subsidie aan bedrijven die initiatieven nemen op het gebied van REG. De ordonnantie betreffende de milieuvergunningen werd op 5 juni 1997 goedgekeurd door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Deze ordonnantie wil de bescherming waarborgen tegen elke vorm van gevaar, hinder of ongemak die een inrichting of een activiteit, rechtstreeks of indirect, zou kunnen veroorzaken inzake leefmilieu, de volksgezondheid en de veiligheid. De ordonnantie legt onder meer bepalingen op aan bedrijven die een aanzienlijke hoeveelheid broeikasgassen uitstoten. Zij voorziet eveneens een aantal maatregelen betreffende koelinstallaties teneinde de uitstoot van gefluoreerde broeikasgassen te reduceren. Naast procesgeïntegreerde maatregelen, wordt ook gedacht aan de vervanging van gefluoreerde koelstoffen door andere, minder schadelijke, alternatieven.

Vlaamse Gewest

Evenals in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt de nadruk op REG, onder de vorm van ecologiesteun en subsidies voor energie-audits. In het kader van het CO₂/REG-plan 1999 werden reeds een aantal technische maatregelen uitgewerkt, die sinds 2000 in voege zijn:

- vervanging elektrische motoren door hoge rendement (HR) motoren: 36,6 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2005, 67,1 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2010;
- elektronische snelheidsregeling op motoren: 364,8 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2005, 668,8 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2010;

- warmtekrachtkoppeling turbines (80 MWe/jaar): 1561,8 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2005, 2603 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2010.
- energiezuinige ventilatoren: 23,6 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2005, 53,1 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2010;
- energiezuinige ventilatiemotoren bij industriële koeling: 7,87 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2005, 17,7 kton vermeden CO₂-emissie tegen 2010.

Ook wordt actie gevoerd inzake de gefluoreerde gassen uit het Protocol van Kyoto. De bedrijven worden via sensibiliseringsacties en een elektronische databank geïnformeerd inzake de milieuvriendelijke substitutie van ozonafbrekende stoffen (PFK, HFK, SF₆).

Waalse Gewest

Het decreet van 20 december 2001 betreffende milieuconvenanten verschaft een wettelijke basis voor milieuconvenanten die afgesloten zullen worden in het Waalse Gewest, in het bijzonder deze die betrekking hebben op de reductie van specifieke broeikasgasemissies en op de verbetering van milieu-efficiëntie.

De industrie heeft recht op een toelage van 75% voor de studie van een investering bedoeld om energie rationeler te gebruiken. Deze toelage wordt enkel betaald als de bestudeerde investering wordt gerealiseerd. De wetgeving van economische expansie (voor bedrijven) en van economische heroriëntering (voor KMO's) voorzien daarnaast de toekenning van een premie in verschillende omstandigheden. Het is het geval voor investeringen waarmee milieuprestaties van het bedrijf verhoogd worden ten opzichte van de normen waaraan het onderworpen is of voor investeringen in de aanwending van producten of procédés die hernieuwbare energieën valoriseren.

De Waalse Regering ondersteunt de creatie en ontwikkeling van opleidingen en specifieke sensibilisaties binnen KMO's of de industriële sector, in samenwerking met de Union wallonne des entreprises (créatie van de cel milieuvrijwilligers, « fil de l'éco-gestion »), zowel op het niveau van het milieubeheer als op het niveau van de opleiding van het bedrijfspersoneel voor milieuproblematieken. Het Waalse gewest spoort bedrijven aan om deel te nemen aan het Europese systeem van milieubeheer EMAS.

➤ LANDBOUW

Vlaamse Gewest

In 2001 is de afbouwregeling van de varkensstapel van start gegaan. Deze maatregel zal de methaanuitstoot in deze sector verminderen.

Waalse Gewest

In toepassing van de Europese verordening 1257/99 werd het Waals Plan voor Plattelandsontwikkeling (Plan wallon de développement rural - PDR) ontwikkeld voor de periode 2000-2006. Dit Plan bevat talrijke regels die kunnen leiden tot een reductie van de broeikasgasemissies van de landbouwsector (CH₄ en N₂O zijn de broeikasgassen uitgestoten door de landbouwsector). Bepaalde investeringssteunen worden toegekend aan landbouwers die de Code van goede landbouwpraktijken toepassen.

➤ OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR

Federaal

Op 13 juli 2001 heeft de federale regering het federaal milieucharter goedgekeurd. Dit is een verbintenis op vrijwillige basis van de federale overheidsdiensten en de openbare en parastatale instellingen die er van afhangen. De maatregelen zijn erop gericht het milieubewustzijn bij het overheids personeel aan te wakkeren en dit op verschillende vlakken zoals energiegebruik, productkeuze, mobiliteit,... . Er werd ook beslist om het personeelsbestand van de federale cel "greening of government" significant uit te breiden.

Vanaf het aanslagjaar 2004, dit zijn de inkomsten van het jaar 2003, geven investeringen in REG via de personenbelasting recht op een belastingvermindering. Deze maatregel kadert binnen de Wet betreffende de hervorming van de personenbelasting (10/08/2001). Voor 2003 is een bedrag van 37,5 Mio euro voorzien.

Subsidies zijn beschikbaar voor sensibiliseringsprojecten inzake duurzaam energiegebruik.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Gezinnen vormen een moeilijke en gedifferentieerde doelgroep. Het Gewest heeft voor de gezinnen sensibiliseringscampagnes uitgewerkt op het gebied van gebouwenisolatie, verwarminginstallaties, zonneboilers, spaarlampen en de vermindering van het elektriciteits- en gasverbruik. Terzelfdertijd werden er informatiecampagnes ontwikkeld m.b.t. federale (fiscale aftrek voor energiebesparende investering) en gewestelijke financiële steunmiddelen (toelage zonneboilers, dakisolatie,...). Het Brussels Hoofdstedelijke Gewest werkt regelmatig sensibiliseringscampagnes uit die consumenten aanzetten een meer energiebesparend gedrag aan te nemen.

De ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen voorziet een striktere controle van het onderhoud van verwarminginstallaties van meer dan

300 kW. Deze beschikking slaat zowel op de residentiële als op de tertiaire sector en de openbare diensten.

De vastgoedmarkt is in volle ontwikkeling. De beschikbare kantooroppervlakte neemt toe, de bezetting van de kantoren verandert voortdurend en talrijke gebouwen worden grondig gerenoveerd. Brussel wil deze dynamiek gebruiken opdat bij kantoorrenovatie geïnvesteerd zou worden in performante installaties.

Sinds 1 januari 2000 bestaat er in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een thermische isolatienorm voor gebouwen. Het reglement inzake thermische isolatie van gebouwen wordt in verschillende ambitieniveaus toegepast, naargelang het een nieuwe constructie of de renovatie van een bestaand gebouw betreft. Het energiebesparingspotentieel van oude woningen is groot. Financiële en technische barrières kunnen de toepassing van een goed isolatiebeleid bemoeilijken. Zo kunnen de isolatiekosten hoger liggen dan de opbrengst door energiebesparing en kunnen niet alle bestaande gebouwen makkelijk gerenoveerd worden - meer bepaald de woningen van het historische centrum van de stad. Het miskennen dat bewoonde gebouwen slecht geïsoleerd zijn, kan bovendien betekenen dat ze niet beter geïsoleerd zullen worden.

In de tertiaire sector werden er verschillende acties opgestart die tot de verbetering van de energieprestaties moeten leiden. Zo is er de uitvoering van Titel V van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening die een minimumnorm voor thermische isolatie (K55) oplegt voor nieuwe of gerenoveerde gebouwen. In de loop van het jaar 2001 werd een pilootproject opgestart in een tiental kantoorgebouwen van het gewestelijke openbare gebouwenpark. De doelstelling was om zowel energieboekhoudingen op te starten als gestandaardiseerde energie-auditprocedures uit te werken. Op basis van deze instrumenten zal kunnen aangetoond worden welke de meest kostenefficiënte energiebesparingsmaatregelen zijn. Bovendien zal er een energiecertificatiesysteem ontwikkeld worden samen met minimumnormen inzake gebouwenrenovatie.

In het kader van het besluit van 6 januari 1978 ter voorkoming van luchtverontreiniging bij het verwarmen van gebouwen met vaste of vloeibare brandstof en de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen, wordt een jaarlijkse controle ingesteld van de verwarmingsinstallaties op vaste of vloeibare brandstof. Het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) zal de jaarlijkse controles verhogen door zich te concentreren op één of meerdere wijken. De reductie van CO₂-emissies zal mogelijk worden door onderhoud van niet-conform verklaarde verwarmingsinstallaties. Deze actie zal vergezeld worden van een sensibiliseringsluik voor het grote publiek, tezamen met een beoordeling van de onderzochte verwarmingsinstallaties.

Vlaamse Gewest

De Vlaamse overheid heeft het steunpercentage (van 50 tot 75%) en het budget (van 500.000 euro naar 1 Mio euro) voor de plaatsing van fotovoltaïsche zonnepanelen opgetrokken.

Een budget van 150.000 euro/jaar werd vrijgemaakt om voor de Vlaamse overheidsgebouwen een energieboekhouding/energiezorgsysteem op te zetten.

De Vlaamse overheid heeft ook de grootste fotovoltaïsche installatie van België geplaatst op haar gebouwen (Conscience- en Ferrarisgebouw).

In het CO₂/REG-plan werden financiële stimuli voorzien om de huishoudens (ondersteund via de bestaande REG-fondsen en subsidieregelingen) en de tertiaire sector (ondersteund via de ecologiesteun) tot REG aan te zetten. Voor deze initiatieven werd reeds een inschatting van de vermeden CO₂-emissies uitgevoerd:

- 'relighting': vermeden CO₂-emissies: 84,1 kton CO₂ in 2005 en 154,2 kton CO₂ in 2010;
- aluminiumfolie achter radiatoren van bestaande gebouwen: 68,6 kton tegen 2005; 125,8 kton tegen 2010;
- warmtepompen in nieuwbouw: 1,5 kton tegen 2005; 2,8 kton tegen 2010;
- zonneboilers in bestaande woningen: 59,5 kton tegen 2005; 109,1 kton tegen 2010;
- zonneboilers in nieuwbouwwoningen: 0,9 kton tegen 2005; 1,6 kton tegen 2010;
- fotovoltaïsche zonnepanelen: 0,5 kton tegen 2005; 0,9 kton tegen 2010
- gebruik van spaarlampen: vermeden CO₂-emissies: 95,6 kton CO₂ tegen 2005, 254,9 kton CO₂ tegen 2010;
- natuurlijke ventilatie in kantoorgebouwen: 4,11 kton CO₂ tegen 2005, 10,96 kton CO₂ tegen 2010;
- verbeteren van isolatie in kantoren: 13,2 kton CO₂ tegen 2005, 35,1 kton CO₂ tegen 2010.

In de periode 2000-2001 liep het Milieuconvenant tussen de Vlaamse overheid en steden, gemeenten en provincies. Lokale overheden die zich in de convenant voor optie 7 (energie) inschreven, namen de verplichting op zich om een duurzaam lokaal energiebeleid uit te werken. Eind 2001 heeft de Vlaamse regering een nieuwe Gemeentelijke/Provinciale Milieuconvenant goedgekeurd. Deze treedt begin 2002 in werking. De convenant bevat de cluster energie. Lokale overheden die aan deze cluster deelnemen verbinden zich ertoe een duurzaam energiebeleid in de stad/gemeente of provincie te voeren.

Waalse Gewest

De huidige reglementering bepaalt dat de residentiële sector moet voldoen aan de ventilatie- en isolatienormen K55 of Be450 voor nieuwe constructies. Elke renovatie die leidt tot een verandering van warmtehuishouding moet voldoen aan de norm K65. Kantoorgebouwen en scholen moeten voldoen aan de norm K65 (nieuwe constructie) of K70 (renovatie). Ten slotte moeten alle verbouwingen voldoen aan de minimale waarden van thermische overdracht (max. k) van verschillende typen wanden.

Voor de tertiaire, openbare en private sector is er een subsidiemechanisme om investeringen in renovatie m.b.t. DEG te steunen:

- ten belope van 20% voor ziekenhuizen en scholen (ECHOP) ;
- ten belope van 30% voor lokale overheidsdiensten (provincies, gemeenten en OCMW (AGEBA).

Oproepen tot het indienen van projecten PALMEs (Plaatselijke Actieprogramma voor Energiebeheersing) worden regelmatig georganiseerd om gemeenten ten belope van 50% te steunen in de ontwikkeling en concretisering van plaatselijk plan voor de beheersing van het energiegbruik op hun grondgebied. Het is de bedoeling om tegen 2010, 50 van deze PALMEs projecten te verwezenlijken.

Het Waalse Gewest komt tussen in de kosten voor de renovatie van de openbare verlichting (EP-URE) door voorrang te geven aan projecten waarmee een elektriciteitsbesparing van ten minste 50% gerealiseerd kan worden.

Voor de bewustmaking en sensibilisatie van ontwerpers en uitbaters van gebouwen en uitrustingen voor energiedoeleinden worden regelmatig opleidingen van Energieverantwoordelijke, bestemd voor de tertiaire openbare en privé-sector, georganiseerd. Op aanvraag worden ook begeleidingen inzake energie verzekerd. Deze laatste zijn acties op het terrein bedoeld om energieverantwoordelijken te helpen bij de organisatie van de energiestromen.

'Le Reactif', driemaandelijks tijdschrift dat naar de Energieverantwoordelijken van de openbare tertiaire sector, van de KMO's en van de industrie verspreid wordt, bevat technische tips en promoot Duurzamer Energiegebruik.

Particulieren kunnen zich tot 13 Energieloketten richten voor advies inzake de verwarming, de isolatie, de ventilatie en de elektrische uitrusting van hun woning.

Het Waalse Gewest kent een premie van 824 Euro/m² toe voor elke installatie van een zonneboiler die tot 4m² zonnecollectoren bevat. Tegen 2010 wil men de installatie van 200.000 m² zonnepanelen bereiken.

➤ **AFVAL**

Vlaamse Gewest

Sinds 1 juli 2000 geldt in Vlaanderen een stortverbod voor alle brandbare afvalstoffen. De reductie van het te verbranden volume afvalstoffen heeft een directe impact op de reductie van de BKG-emissies. Daarnaast werden initiatieven genomen om de stortgassen te valoriseren. De vereiste tot affakkeling van stortgassen werd reeds opgenomen in VLAREM II. Een kleine wijziging in de VLAREM-reglementering zal de bewijslast voor het niet-installeren van een valorisatieinstallatie bij de stortuitbaters leggen via een door hen af te leveren haalbaarheidstudie.

Er is een aanvaardingsplicht voor huishoudelijke koeltoestellen (sinds 1 juli 2001 zijn de inzamel-, verwerking- en financieringsstructuren operationeel).

Waalse Gewest

Er werden reeds een aantal dwingende maatregelen inzake valorisatie en recyclage van afval ingevoerd in samenwerking met de sectoren. Een belangrijk instrument is de milieuconvenant van 19 februari 2001 die een overnameplicht invoert voor elektrisch en elektronisch afval en het afval van huishoudelijke apparaten en die van kracht is geworden in juli 2001. Deze convenant voert onder meer een verplichting in voor de reiniging van apparaten die gefluoreerde gassen bevatten vooraleer men die valoriseert of verwijdert.

Er bestaan actieprogramma's om gassen van oudere technische opslagcentra die afkomstig zijn van huishoudelijk afval op te vangen en zodoende CH₄-emissies te vermijden. Operationele technische centra voor de storting van huishoudelijk afval zijn ook uitgerust om methaan op te vangen en te valoriseren.

➤ **TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING**

Federaal

Verschillende structurele veranderingen worden uitgevoerd. Voor de NMBS werden een aantal beslissingen aangenomen om de maatschappij nieuw leven in te blazen, om het aanbod voor personen- en goederenvervoer te verbeteren alsook het intermodaal vervoer te ontwikkelen. De Staat besteedt, in het kader van het Samenwerkingsakkoord van 15/09/93 gesloten met het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een jaarlijks budget van 74 Mio euro aan projecten voor de promotie van duurzame mobiliteit: ontwikkeling van openbare vervoerslijnen, creatie van eigen sites voor trams en bussen, renovatie en verbetering van de toegangen tot de metrohaltes, aanleg van een fietsroute langs het kanaal,... Om de vraag te beïnvloeden, heeft de Regering ook een aantal maatregelen goedgekeurd om de vraag naar het gebruik van de wagen (in

het bijzonder het individueel gebruik ervan) te doen verschuiven naar andere vervoersmodi die meer in overeenstemming zijn met duurzame ontwikkeling.

Belangrijk is het fiscaal aantrekkelijker maken van het samenrijden en/of het gebruik van alternatieve vervoersmodi, dat via de Wet op de hervorming van de personenbelasting (BS 20/09/2001) geregeld werd. Een aantal maatregelen werden ook aangenomen om voertuigen technisch te verbeteren (besluiten LPG,...).

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

De mobiliteitsmaatregelen hebben voornamelijk betrekking op de promotie van alternatieve vervoersmodi en vraagbeheersing. Concreet betekent dit de bevordering van zowel het openbaar vervoer, het fietsgebruik en het vervoer over de waterwegen als van carpooling, 'car sharing' of van bedrijfsvervoerplannen. Bovendien zijn sinds geruime tijd Europese demonstratieprojecten aan de gang bij bepaalde gewestelijke instanties. Zij onderzoeken de toepassingsmogelijkheden van zuinige en schonere voertuigen. Het zogenaamde groene netwerk in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest richt zich specifiek op weinig vervuilende verplaatsingsmogelijkheden zoals verplaatsingen te voet of met de fiets.

Het "mobiliteitsbeleid" is uitgewerkt in het Iris Plan of Brussels Vervoerplan en in het ontwerp van Gewestelijk Ontwikkelingsplan. Dit heeft tot doel om ofwel bestaande maatregelen verder uit te werken ofwel nieuwe maatregelen voor te stellen om CO₂-uitstoot van gemotoriseerd verkeer te reduceren. Deze maatregelen zijn complementair aan de oprichting van het Gewestelijk Expres Net en de begeleidende maatregelen waaronder de reductie van het aantal parkeerplaatsen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of de realisatie van P+R-voorzieningen buiten Brussel.

In het algemeen bestaat het Iris Plan uit 180 acties samengebracht onder 9 thema's; in 2000, heeft de regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ten eerste een begeleidingsstructuur opgericht verantwoordelijk voor het invullen van indicatoren, en ten tweede een barometer die de effectieve uitvoering van het Iris Plan zal meten.

Eén van de thema's van het Iris Plan betreft de promotie van het gebruik van tweewielers; hiervoor heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest fietsroutes vastgelegd in samenwerking met de gebruikerscomité's, en in 2001 werden twee van die fietsroutes verwezenlijkt.

Het Gewest heeft ook deelgenomen aan informatiecampagnes over het stedelijk fietsgebruik (operatie Dring-Dring).

Het nieuwe beheercontract van de MIVB werd goedgekeurd in 2001, en de doelstellingen van het Iris Plan werden erin geïntegreerd.

De Ordonnantie van 25 maart 1999 betreffende de beoordeling en de verbetering van de luchtkwaliteit voorziet in artikel 19 dat de instellingen of bedrijven die meer dan 200 personen tewerkstellen op dezelfde site een

bedrijfsvervoerplan moeten uitwerken. Op Brussels grondgebied betreft het een 400-tal bedrijven treft, die ongeveer 44% van de Brusselse werknemers vertegenwoordigen. Deze ordonnantie voorziet dat de gewestelijke overheden en openbare instellingen met minstens 50 voertuigen hun wagenpark binnen de 5 jaar vervangen door minstens 20 % milieuvriendelijke voertuigen.

Ook in 2001 heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een studie over milieuvriendelijke voertuigen opgestart; deze studie is met name bedoeld om te definiëren wat een milieuvriendelijk voertuig is en om een ontwerp van gemeentelijk lastenboek op te stellen voor de aankoop van schone voertuigen.

Het Brussels mobiliteitsbeleid steunt grotendeels op de herziening van de verkeers- en ingebruiksnamebelasting in functie van de ouderdom en de milieuprestaties van de voertuigen. Bij het opstellen van de regels toegepast op het Eurovignet zullen ook gelijkaardige criteria geïntegreerd worden.

De regering steunt elk initiatief van de federale regering in verband met de herziening van de mechanismen van fiscale aftrekbaarheid m.b.t. woon-werk verkeer teneinde alternatieve vervoersmodi te bevorderen. De hervormingen besloten en ondersteund door de regering zullen gebaseerd zijn op de beginselen van het rapport "Autofiscaliteit" zoals aangenomen door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu van maart 1997 en dat verder geactualiseerd zal worden.

Vlaamse Gewest

De bestaande maatregelen kunnen in 2 categorieën onderverdeeld worden. Enerzijds is het beleid gericht op het beheersen van het verkeersvolume. Hiertoe wordt het autodelen, 'carpoolen' en het opstellen van bedrijfsvervoersplannen gestimuleerd. Anderzijds wordt het bevorderen van een verschuiving inzake de vervoerskeuze beoogd. Naast het convenantenbeleid voor het openbaar vervoer zijn hiertoe verschillende financiële stimuli voorhanden. Om tot een duurzame oplossing te komen is echter ook een beïnvloeding van het gedrag vereist. De website 'Mobiel Vlaanderen' en een vergelijkende databank inzake de CO₂-emissies van nieuwe personenwagens kunnen hiertoe bijdragen.

Naast financiële en informatieve acties wordt ook geïnvesteerd in onderzoek naar alternatieve transportbrandstoffen, teneinde de uitstoot van broeikasgassen tgv het wegverkeer te reduceren.

Waalse Gewest

De sterke stijging van de uitstoot van broeikasgassen die het scenario 'BAU' in de transportsector voorziet, kan uitsluitend worden vermeden aan de hand van een beter uitgewerkt transportbeleid. Wat betekent dat dit beleid moet worden herzien in het licht van de belangrijke interacties tussen de structurele maatregelen inzake ruimtelijke ordening, infrastructuur en mobiliteit. Het beleid van het Waalse Gewest op dit gebied is gericht op een **reductie (beheersing) van het volume van het vervoer** (de vraag naar vervoer) en een

verschuiving naar milieuvriendelijker beleid. Daarom besloot de Waalse Regering op 6 december 2001 om een waarnemingscentrum voor mobiliteit op te richten (instrument voor strategie en analyse) om de mobiliteit in het Waalse Gewest te kwalificeren, te kwantificeren en te voorspellen, alsook om coherente keuzen op dit vlak te maken. Aanvullend hierop werd een gezinsenquête naar de evolutie van de mentaliteiten en van de gedragingen op het gebied van mobiliteit opgestart. Deze moet in het bijzonder een aantal indicatoren die de mobiliteitssystemen typeren aanvullen.

Sinds 1999 ontwikkelt het Gewest een opleidingsprogramma voor mobiliteitsadviseurs (personen die belast zijn met de kwesties inzake mobiliteit binnen hun instelling - hoofdzakelijk plaatselijke overheden - of hun organisme). Bovendien werd in 2001 een netwerk ingevoerd om deze adviseurs steun te verlenen, de uitwisseling van ervaringen tussen deze adviseurs te organiseren en goede praktijken te promoten.

Op plaatselijk niveau stelt het Waalse Gewest, samen met de gemeenten, gemeentelijke of intergemeentelijke mobiliteitsplannen op. Het gaat in het bijzonder om tot een analyse en een globaal en coherent beheer van de kwesties betreffende mobiliteit met alle betrokken actoren te komen, waarbij de verbetering van het levenskader wordt gehanteerd en meer rekening wordt gehouden met milieukwesties en waarbij algemene of supragemeentelijke doelstellingen inzake duurzame mobiliteit worden gerespecteerd. Ze worden ingelicht, geraadpleegd en gesensibiliseerd voor de inzet, de doelstellingen en de geplande acties die uit dit plan voortvloeien.

Wat meer bepaald het personenvervoer betreft, ontwikkelt het Waalse Gewest verschillende acties voor de sensibilisatie voor en herstructurering en promotie van infrastructuurwerken om de overstap naar vervoermiddelen met een lagere emissiegraad van broeikasgassen aan te moedigen. Er wordt eveneens meegewerkt aan een informatieprogramma bestemd voor het verenigingsleven om het verenigingsleven ertoe aan te zetten acties te ontwikkelen inzake duurzame mobiliteit. Het sensibiliseert ook burgers en andere socio-economische actoren voor de inzet en de doelstellingen van een duurzame mobiliteit in het kader van de organisatie van de week van mobiliteit.

Voor het woon-werkverkeer steunt de Regering sinds 5 juli 2001 de oprichting en de verwezenlijking van een mobiliteitscel binnen de 'Union wallonne des entreprises' (Waalse Unie der Ondernemingen) om bij ondernemingen een reeks instrumenten die in het kader van duurzame mobiliteit passen te promoten. Bovendien wordt momenteel een actie bedoeld om de mobiliteit op school te analyseren en alternatieve oplossingen te testen (te voet in rij, ophaling met de fiets, car-sharing) gevoerd en moet uitmonden op de uitvoering van vervoersplannen.

Het Gewest bestudeerde het idee van toegankelijkheidsfiches (met onder meer de bedoeling om het gebruik van het openbaar vervoer te bevorderen) en voerde het uit en besloot op 14 november 2001 om dergelijke fiches voor alle gewestelijke openbare instellingen op te stellen. De beheercontracten die in 2001 met SRWT en TEC werden afgesloten, dragen bij tot de versterking en ontwikkeling van de aantrekkelijkheid van het openbaar vervoer. Ook het

prijnsbeleid (gratis voor 65+, harmonisering van de vervoerbewijzen, ...) wil deze aantrekkelijkheid verbeteren.

Teneinde intermodaliteit tussen de verschillende personenvervoersmodi te bevorderen bij de aanleg van nieuwe weginfrastructuren of bij de modernisering van het wegennet van het Waalse Gewest, zorgt het Waalse Gewest voor een billijke verdeling van de openbare ruimte tussen weggebruikers, in het bijzonder door de verwijdering van de « zwarte punten » en van materiele hindernissen voor fietsers en voetgangers aanwezig op bepaalde wegen. Sinds 1997 heeft het Waalse Gewest een netwerk van « trage wegen » of RAVEL bepaald die de verbinding mogelijk maakt tussen bossen en landbouwzones teneinde dit wegennet continuïteit te verschaffen.

Op het niveau van een Gewest speelt Ruimtelijke ordening een fundamentele rol in de reductie van broeikasgasemissies omdat deze een invloed heeft op de manier waarop activiteiten - die de organisatie en de duur van de verplaatsing rechtstreeks beïnvloeden - verzameld worden of in tengendeel verspreid worden alsook de mogelijkheden van intermodaliteit. Ruimtelijke ontwikkeling is in feite een structurerende parameter op lange termijn in de strijd tegen broeikasgasemissies. In mei 1999 heeft de Waalse regering zijn « Schéma de Développement de l'Espace Régional (SDER) » of « Ontwikkelingsschema van de Gewestelijke Ruimte » aangenomen. Dit schema is een gids voor de ruimtelijke ontwikkeling van Wallonië en dus onder meer voor beslissingen in verband met gewestplannen die de localisatie van de ruimtelijke affectaties bepalen, de organisatie van vervoerssystemen, enz. Voorbeelden in het kader van de herstructurering van steden en dorpen zijn : beperking van de verplaatsing van activiteiten en van woongebieden buiten de stad, lintbebouwing langs wegen vermijden, de diversiteit van de activiteiten bevorderen, een goede toegankelijkheid tot centrale functies en recreatieve en sportieve infrastructuren verzekeren,... Een tijdelijke vereniging genoemd « Conférence Permanente du Développement Territorial » (CPDT) werd in 1998 opgericht om de kennis en het onderzoek te ontwikkelen op de gebieden in verband met ruimtelijke ordening, en om projecties te maken in functie van de verschillende ontwikkelingsscenario's. Deze vereniging bestaat uit drie grote Belgische universiteiten (ULB, Ulg, UCL) en uit tien departementen van het Waalse Gewest.

➤ **KOOLSTOFPUTTEN**

Het Waalse Gewest mede financiert onderzoeken verricht inzake bossen door de Landbouwfaculteit van de universiteit van Gembloux op de site van Vielsalm. De site van Vielsalm maakt deel uit van een internationaal pilootnetwerk voor onderzoek over de vastlegging van CO₂ in bossen en in functie van de bestemming van de gronden.

➤ **SCHATTING VAN DE IMPACT VAN DE BESTAANDE MAATREGELLEN**

De impact op de uitstoot aan broeikasgassen van dit pakket aan bestaande maatregelen, werd aan de hand van het HERMES-EPM BAU scenario berekend²⁵. Dus, veronderstellend dat er geen nieuwe maatregelen zouden bijkomen (= bij ongewijzigd beleid). Gezien dit BAU scenario enkel rekening houdt met de maatregelen van kracht in 1999 en de jaren daarvoor, en nog niet met de maatregelen uitgevoerd in 2000-2001, zal de werkelijke impact hoger zijn. Niettemin wordt dit BAU scenario in dit Klimaatplan aangehouden, daar we momenteel nog niet beschikken over geactualiseerde modelberekeningen voor België of over voldoende reductieschattingen per individuele maatregel. Evenmin bieden de gewestelijke prognoses hierop een antwoord, daar deze op verschillende methodieken gestoeld zijn. Het Samenwerkingsakkoord voorziet de nodige elementen om hierop op korte termijn een antwoord te kunnen bieden.

**Onderstaand kader omvat een uittreksel van de voornoemde studie van het
Federaal Planbureau en Econotec**

---

²⁵ Evaluatie van de impact van fiscale en niet fiscale maatregelen op de CO₂ uitstoot. Working Paper 09-01, december 2001, Planbureau/Econotec (voor details zie : www.plan.be).

**BROEIKASGASPROJECTIE BIJ ONGEWIJZIGD BELEID (BAU SCENARIO)
(HERMES-EPM)²⁶**

De opbouw van dit BAU scenario en de vertaling ervan naar de verschillende sectoren, kan best geïllustreerd worden aan de hand van de te verwachten eindvraag naar energie. Zo wordt er een stijging van het totale energie-eindverbruik met gemiddeld 1,1% per jaar verwacht. Voor het eindverbruik van de industrie zou dit met slechts 0,2% gemiddeld per jaar toenemen. De relatief hoge energieprijzen gedurende de projectieperiode zetten de industrie ertoe aan nieuwe investeringen te doen in energievriendelijke technologieën met het oog op een efficiënter energieverbruik. De reeds waargenomen wijziging in het industriële energieverbruik van vaste en vloeibare brandstoffen naar gas en elektriciteit wordt tijdens de BAU simulatie bevestigd. Voor de transportsector wordt een toename van het verbruik (voornamelijk petroleumproducten) verwacht van jaarlijks gemiddeld 2%. Dit is een sterkere groei dan die van het totale eindverbruik. Die evolutie bevestigt vroegere tendensen. Het eindverbruik van de huishoudens en diensten neemt toe met een groeiritme dat ongeveer gelijk is aan de jaarlijkse gemiddelde groei van de totale eindvraag naar energie. Gas en elektriciteit blijven ook voor deze sector aan belang winnen ten nadele van de vloeibare brandstoffen. Tijdens de simulatie zou de energiegebonden CO₂-uitstoot jaarlijks met gemiddeld 0,5% toenemen. In de periode van 1990 tot 2000 was dit nog jaarlijks gemiddeld 1%. Deze beperkte toename is o.m. te danken aan het beleid inzake een efficiënter energieverbruik door toenemende inschakeling van energievriendelijke technologieën; een verdere daling van het belang van de energie-intensieve sectoren ten voordele van de minder energie-intensieve diensten en een verdere verschuiving in de structuur van de energieconsumptie van vaste en vloeibare brandstoffen naar gas en elektriciteit.

Kijkt men dan naar de evolutie van de energiegebonden CO₂-uitstoot per sector in het BAU scenario (tabel 4), dan ziet men dat de uitstoot veroorzaakt door de transportsector tijdens de projectieperiode met gemiddeld 2,1% per jaar zou stijgen. Dit is te wijten aan de sterke groei van het energieverbruik dat vooral uit vloeibare brandstoffen bestaat. Bij de huishoudens en de diensten zou de uitstoot met gemiddeld 1% per jaar toenemen. De uitstoot van de energiesector zou jaarlijks met 0,2% toenemen. De uitstoot van deze sector hangt in grote mate af van de structuur van het elektriciteitspark. De evolutie van het elektriciteitspark in dit scenario voorziet in een sterke opgang van aardgas ter vervanging van de vaste en vloeibare brandstoffen, evenals een hoger gemiddeld rendement. Een voorbeeld hiervan zijn de stoom- en gasturbine-installaties, de zogenaamde STEG-centrales en de centrales op basis van warmtekrachtkoppeling. De industriële uitstoot zou daarentegen jaarlijks met gemiddeld 1,3% afnemen als gevolg van de structurele verschuiving van het energieverbruik van vaste en vloeibare brandstoffen naar gas en elektriciteit, de daling van het belang van de energie-intensieve sectoren ten voordele van de minder energie-intensieve diensten en een efficiënter energieverbruik door de inschakeling van energievriendelijke technologieën.

²⁶ Evaluatie van de impact van fiscale en niet fiscale maatregelen op de CO₂ uitstoot. Working Paper 09-01, december 2001. Planbureau/Econotec (voor details zie : www.plan.be)

Tabel 4 : evolutie van de CO₂ emissies (Mton) per sector (bron : HERMES-EPM)

Sectoren	1990	2000	2005	2012	2001-2012 (%)
Energie	30,2	30,3	29,3	31,2	0,2
Industrie	32,0	33,7	32,9	28,7	-1,3
Transport	20,2	24,0	26,7	31,0	2,1
Openbare diensten, residentieel, tertiair	25,4	30,4	32,1	34,4	1,0
Totaal	107,7	118,4	121,0	125,2	0,5

Naast CO₂ -emissies door verbranding komen ook emissies vrij bij bepaalde industriële processen (b.v. cement- en staalproductie) en bij de verbranding van afval. Deze niet-energiegebonden CO₂ -emissies zouden bij ongewijzigd beleid tijdens de basissimulatie met gemiddeld 2,7% per jaar toenemen en in 2012 17,5 miljoen ton bedragen. Dat zou een toename betekenen van 65,4% t.o.v. 1990 zoals ook blijkt uit tabel. Daarin wordt de verwachte evolutie van de emissies van de voornaamste broeikasgassen voor de projectieperiode bij ongewijzigd beleid weergegeven in miljoen ton CO₂ -equivalenten.

De totale CH₄ -emissies zouden jaarlijks met gemiddeld 2,6% afnemen en 8,1 miljoen ton bedragen in 2012. De daling van 1990 tot 2012 zou dan 33% bedragen. Het zouden de CH₄ -emissies afkomstig van de landbouw en vooral van de afvalverwerking zijn die verminderen, de energiegebonden CH₄ -emissies en de emissies afkomstig van de industriële processen daarentegen zouden toenemen. In tegenstelling tot de CH₄ -emissies zouden de N₂O-emissies jaarlijks met gemiddeld 2,1% toenemen en in 2012 14 miljoen ton bedragen. De toename tussen 1990 en 2012 zou 54,7% bedragen. Het wegverkeer neemt een groot deel van die stijging voor zijn rekening.

Tabel 5 : Evolutie van de emissies van de broeikasgassen CO₂, CH₄ en N₂O (in Mton CO₂ equivalenten)

	1990	2000	2005	2012	Gemiddelde jaarlijkse groeivoet	Procentuele toename ('90- 2012)
Energiegebonden CO ₂ emissies	107,7	118,4	121,0	125,2	0,5	16,3
Niet energiegebonden CO ₂ emissies	10,6	12,7	15,0	17,5	2,7	65,4
Totale CH ₄ emissies	12,1	11,2	9,5	8,1	-2,6	-33,0
Totale N ₂ O emissies	9,0	10,9	12,2	14,0	2,1	54,7
Totale broeikasgasemissies	139,4	153,1	157,7	164,8	0,6	18,2

Bij ongewijzigd beleid zou de uitstoot aan de 3 broeikasgassen CO₂, CH₄ en N₂O jaarlijks met gemiddeld 0,6% toenemen. Zoals eerder aangegeven is dit een overschatting daar niet alle bestaande maatregelen in rekening werden genomen, doch men kan er vanuit gaan dat er extra inspanningen nodig zullen zijn.

BAU PROJECTIE - KYOTO DOELSTELLING = 34,3 Mton CO₂eq

2.3. GEPLANDE MAATREGELEN

Maatregelen waarover een akkoord bestaat, doch waar de uitvoering of de omzetting in de regelgeving nog tijdens deze legislatuur dient te gebeuren.

Met het geplande energiebeleid is het de bedoeling nog meer energie te besparen en meer beroep te doen op hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling. Omschakelen naar een milieuvriendelijkere brandstof wordt nog meer aangemoedigd. Belangrijk is de omzetting en uitvoering van de Europese richtlijn inzake hernieuwbare energie (77/2001/EG), waar voor België het aandeel van hernieuwbare energie in de elektriciteitsproductie 6% moet bedragen in 2010. Het systeem van groene certificaten, dat nu ook federaal geregeld is, dient hiertoe ter ondersteuning. Ook zal het in 2002 verwachte Indicatief Plan inzake Elektriciteitsproductie, op te stellen door de CREG, hieraan de nodige aandacht besteden. Anticiperend op de recent in eerste lezing goedgekeurde gebouwenrichtlijn, komen een aantal maatregelen in werking zoals bijvoorbeeld de invoering van energiecertificaten voor gebouwen en het subsidiëren van energie-audits. Een federale studie over het beheer van de energievraag in België is opgestart. Een mediacampagne en schoolkit voorzien voor begin 2002, zullen dit alles benadrukken. Een beleid gericht naar de Fluorgassen is opgestart. Het mobiliteitsbeleid wordt verder gezet, met nadruk op het uitbouwen van de combinatie trein-fiets en het realiseren van vervoersplannen. Met de ratificatie van het Protocol van Kyoto in zicht en de daarmee gepaard gaande bijkomende taken, wordt gewerkt aan de expertiseopbouw binnen de verschillende betrokken overheidsdiensten. Specifiek voor de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen, onderzoekt een federale studie hoe België zich hierop best kan voorbereiden.

➤ **ENERGIE**

Federaal

De Ministerraad heeft op 7/12/2001 het ontwerp-KB inzake groene certificaten goedgekeurd, dat een quota vastlegt aan leveranciers van de eindafnemers die op het transportnet voor elektriciteit zijn aangesloten (6% in 2010). Een studie over het beheer van de energievraag (alle sectoren) is gestart en zal tegen begin 2003 worden afgerond. Er werd ook een studieopdracht gegeven ter verbetering van de energie-efficiëntie bij elektrische apparatuur. Verder dient in het kader van de Wet inzake de liberalisering van de elektriciteitsmarkt een indicatief plan inzake elektriciteitsproductie-voorzieningen door de CREG opgesteld worden. Dit omvat de definiëring van trends inzake de keuze van primaire energiebronnen. Hierbij dient specifieke aandacht besteed te worden aan hernieuwbare energiebronnen. Om aan de nieuwe taken tegemoet te komen, wordt de kennisopbouw inzake het nucleaire teruggeschoefd. Zo worden momenteel bijkomende opdrachten voor het Studiecentrum voor Kernenergie inzake klimaat en energie betaald.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft zich tegen 2010 als doel gesteld om het uitvoeren van energie-audits en het uitreiken van energiecertificaten, het plaatsen van dakisolatie en van zonnepanelen, en de vervanging van oude verwarmingsketels te stimuleren.

Dit moet gepaard gaan met een demonstratiecampagne, een communicatiecampagne op grote schaal gericht op de bevolking en de voorlichting van de betrokken sectoren (installateurs, architecten, ...).

Waalse Gewest

Er bestaan heel wat sensibiliserings- en informatiemiddelen die evenwel te weinig verspreid of gebruikt worden. Het Waalse Gewest zal bijzondere aandacht besteden aan dit probleem om de resultaten van de reeds bestaande instrumenten te optimaliseren, meer bepaald via informatie- en sensibiliseringscampagnes voor energie. Bovendien zullen er nieuwe instrumenten worden ontwikkeld die vooral bestemd zijn voor particulieren en voor de tertiaire sector.

In 2002 zou een decreet over de organisatie van de gasmarkt moeten worden aangenomen.

De effectieve invoering in 2002 van de bepalingen voorzien in de decreten houdende de organisatie van de elektriciteits- en de gasmarkt zullen toelaten om:

- De verkoop van een minimum quota groene stroom op te leggen aan elektriciteitsleveranciers via een mechanisme van groene certificaten;
- de productie van groene stroom beter te belonen, hetzij via het mechanisme van groene certificaten, hetzij via een productiepremie;
- de ontwikkeling van tariefformules die Rationeel Energiegebruik [voor hun residentiële klanten](#) bevorderen op te leggen aan elektriciteitsleveranciers alsook het informeren en sensibiliseren van hun klanten hiervoor ;
- de controle op een transparante werking van de markt te verzekeren, meer bepaald wat de aansluitingsvoorwaarden van de productie-eenheden voor groene elektriciteit betreft en dit, via de aanstelling van een regulator (Waalse Energiecommissie);
- de invoering van een Energiefonds, gespijsd met de boetes die de elektriciteitsverdelers zullen betalen wanneer ze hun plichten inzake groene certificaten niet naleven [door een inhouding op het transportnet van elektriciteit](#) –en uit een eventuele inhouding op de elektriciteitsverdeling. Dit Energiefonds zal acties ter promotie van duurzaam energiegebruik financieren. Het zal ook kunnen worden aangevuld door de gas- en aardolie-sector.

➤ INDUSTRIE

Federaal

In het kader van de Europese milieukeur voorziet het federaal beleid de introductie van minstens 10 geïmporteerde producten van Belgische makelij met milieukeur op de Belgische markt, uit categorieën die op Europees niveau gedefinieerd werden. In dit kader zijn de volgende categorieën voor het klimaatbeleid van belang: gloeilampen, diepvriezers, wasmachines, vaatwasmachines, computers, verven en vernis.

In 2002 zal worden onderzocht op welke manier het productbeleid kan bijdragen tot het beperken of verminderen van de emissies van de gefluoreerde broeikasgassen (HFK's, PFK's en SF₆) .

Vlaamse Gewest

Het Vlaams beleid richt zich op vrijwillige "benchmarking"-overeenkomsten met de energie-intensieve industrie. Het energie-efficiëntieniveau dient op wereldtopniveau gebracht te worden tegen 2012. De vermeden CO₂-emissies tgv dergelijke overeenkomsten werden begroot op 400 kton tegen 2005.

Op het vlak van O&O zal het lopend onderzoek inzake substitutiemogelijkheden voor ozonafbrekende stoffen (PFK, HFK, SF₆) verdergezet worden. Tevens wordt in het kader van de reductie van lachgasemissies (N₂O) gezocht naar nieuwe technologieën bij de salpeterzuur- en caprolactamproductie, wat kan leiden tot een reductie van 1,7 Mton CO₂ eq in 2005 tov 1999.

Waalse Gewest

Samen met het Waalse Gewest bereiden verschillende industriële sectoren sectorakkoorden (« milieuconvenanten ») voor met het oog op de vermindering van de specifieke emissies van broeikasgassen en op het rationeler energiegebruik tegen 2010. Meerdere intentieverklaringen werden reeds ondertekend en andere zijn in bespreking. Deze akkoorden zouden in 2002 en 2003 worden afgesloten en een clause bevatten betreffende [de vrijstelling van een eventuele hun articulatie ten overstaan van de CO₂/energie belasting die de federale overheid zou invoeren, voor de bedrijven die hun engagementen naleven](#).

Het Waalse Gewest zal via de toekomstige milieuvergunning het beroep op best beschikbare technologieën vaststellen met name via de integratie van de strijd tegen broeikasemissies.

Voor gefluoreerde gassen zal het Waalse Gewest alle realiseerbare preventiemaatregelen opleggen waarmee de lekken van gefluoreerde gas (CFC, HCFC, HFC, PFC) van vaste uitrustingen kunnen worden geëlimineerd. Een regelmatig onderhoud zal opgelegd worden (jaarlijks voor uitrustingen met een

lading van meer dan 3 kilogram koelvloeistof), alsook het houden van een dagboek en controles 2 of 4 keer per jaar.

➤ LANDBOUW

Vlaamse Gewest

Het Vlaamse landbouwbeleid heeft de klimaatproblematiek reeds in een aantal beleidsplannen geïntegreerd. Zo wordt in het Mestactieplan (MAP II) de aanpak van het volumebeleid in de dierlijke sector voorzien voor de periode 2005-2009. Deze strategie zal voornamelijk een invloed hebben op de CH₄-uitstoot. Er zal ook een onderdeel 'klimaatverandering' in 'de code voor goede landbouwpraktijk' komen.

Waalse Gewest

Het Waalse Regering voert een beleid voor de grondgebondenheid van de veehouderij. Deze grondgebondenheid werd tot nu toe gevrijwaard in Wallonië en zal voortaan over een wettelijke basis beschikken met het besluit van de Waalse regering betreffende het duurzaam beheer van stikstof en van de landbouw (« Besluit Nitraat») en door het binnenkort van kracht worden van de Milieuvergunning. Het Waalse Gewest heeft de structuur Nitrawal, waaraan de geïnformateerde instrumenten « Géo-agri » en « Cadastre des épandages » voortaan gekoppeld zijn, opgesteld zodat deze beleidsmaatregelen efficiënt kunnen worden opgevolgd. Broeikasgasemissies in verband met de veestapel en de hoeveelheden verspreid mest/gier zullen dus sterk omkaderd worden.

Opslag van mest uit boerderijen

Tegen 2007 zullen Waalse landbouwbedrijven ertoe gehouden zijn hun afval - gier en aalt gudurende 6 maanden op te slaan. Bijgevolg impliceert dit de verspreiding van deze meststoffen tijdens de gunstigste perioden in termen van broeikasgasemissies.

Mestbeheer

De verbetering van de opslagcondities gecombineerd met andere maatregelen zoals de verdeling van de aanbreng op het land en de compostering van mest uit boerderijen zullen een vermindering mogelijk maken van minerale stikstof tegen 2010.

Milieumaatregelen in de landbouw

Bepaalde milieumaatregelen in de landbouw, zoals bepaald in het besluit van de Waalse Regering van 11 maart 1999, hebben een aanzienlijke impact op broeikasgasemissies op de schaal van een perceel grond. Deze maatregelen werden goed geïntegreerd in de landbouwsector. De versterking tegen 2007 van de deelname van deze sector aan die maatregelen zal een aanzienlijke reductie van de emissies mogelijk maken.

➤ OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR

Federaal

De Federale overheid wil een voorbeeldrol spelen op het vlak van duurzame mobiliteit en voorziet het opstellen van een transportplan voor alle ministeries tegen 2003 en dit in het kader van het milieucharter.

Ter uitvoering van artikel 33 van de wet houdende hervorming van de personenbelasting, dient er in 2002 een Koninklijk Besluit te worden opgesteld met de criteria waaraan de door de belastingplichtige in zijn woning uitgevoerde energiebesparende werken dienen te voldoen om recht te hebben op een belastingvermindering. Een ander Koninklijk Besluit, dat een verbod op reclame voor elektrische verwarming voorziet, is bijna afgerond.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

De REG-beleidsmaatregelen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn bedoeld voor alle sectoren. Er werd onder meer een subsidiëringssysteem voor energieaudits (2003) voorzien. De mogelijkheid om bepaalde REG-investeringen fiscaal aftrekbaar te maken is afhankelijk van toekomstig overleg met de federale overheid.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft een "EnergieLoket" opgericht. De hulp die het verleend aan gezinnen zal zowel betrekking hebben op de verspreiding van informatie als op het verstrekken van persoonlijk REG-advies. Het loket is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van REG-campagnes. Het informeert de gezinnen over de verschillende elektriciteitleveranciers en de mogelijkheden om groene stroom aan te kopen. Het loket zal gezinnen rechtstreeks informatie verstrekken en ondersteunen bij renovatiewerken m.b.t. woningisolatie en verwarmingsadvies. Het loket verstrekt hulp betreffende de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van elektrische of thermische aard bij het uitvoeren van energie-audits.

Het Gewest zal een wettelijk kader uitwerken voor de toepassing en de controle van de isolatiereglementering en energiecertificatie

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft inspanningen geleverd voor een uniforme procedure van energiecertificatie van woningen. Een EP-certificaat verstrekt een energieadvies dat de betrokken huurder of koper informeert over het energieverbruik van zijn toekomstige woning. Met deze vorm van energiecertificatie wil het Gewest verhuurders aansporen tot het nemen energiebesparende maatregelen. Het Gewest zal begeleidingsmaatregelen voor de toepassing van energieprestatie-eisen (EPR) treffen waaronder een informatie- en demonstratiecampagne met de beroepsverenigingen en de informatisering van de energie-auditprocedure. Er komen subsidies voor de energiecertificatie, voor de plaatsing van dakisolatie en voor de vervanging van oude verwarmingsketels.

Teneinde dit op gang te brengen heeft het Gewest zopas een onderzoeksprogramma opgestart voor de ontwikkeling van een gestandaardiseerde audit voor kantoorgebouwen. Dankzij de energie-audit worden energieverbruik en potentiële besparingen bij de verbruikers zichtbaar. De professionele ondernemers worden zo betrokken bij de ontwikkeling van beleidsondersteunende instrumenten. Het auditinstrument voor gebouwbeheerders moet eenvoudig zijn. Het moet de beste en meest kostenefficiënte maatregelen kunnen voorstellen, aangezien dit een belangrijke parameter is voor elke investeerder.

Vanaf 2003 zal het Gewest een actie opstarten voor de promotie van gestandaardiseerde energie-audits in kantoorgebouwen. Deze audit zal een comfortniveau vastleggen ten opzichte van verschillende parameters, en er zal een lijst kunnen worden opgesteld van de prioritaire maatregelen die nodig zijn op het niveau van het gebouw zelf en/of van de installaties ervan.

Het gewest wil in 2003 een studie verrichten om de toestand van de verwarmingsinstallaties in de tertiaire sector voor het Brusselse gewest te evalueren. Ze zal hierbij gebruik maken van de beschikbare gegevens in de betrokken sectoren enerzijds en van energie-audits voor een representatief deel van het woningpark anderzijds.

Daarnaast zal het Gewest implementatiemiddelen ontwikkelen zoals : de informatisering van de procedure, de creatie van computerprogramma's, handleidingen,... en van een databank. Dit instrument zal gegevens betreffende thermische isolatie en verwarmingsinstallaties omvatten. Het zal uitgewerkt worden om op termijn een zo volledig mogelijk beeld te geven van de staat van het woningpark op het gebied van energie.

De ontwikkeling en de promotie van energie-efficiëntie zijn noodzakelijk in het kader van vraagbeheersing voor energieverbruik.

Dankzij de audit kan men een gebouw certifiëren, energiebesparende maatregelen zowel bij de bouw, renovatie of in termen van REG-beheer identificeren, het beheer van installaties verbeteren, de energiebesparing kwantificeren en eventuele investeringen plannen in functie van hun rentabiliteit...

De energieprestatiecertifiëring verschaft objectieve gegevens over het energetisch rendement van gebouwen in de tertiaire sector bij bouw, renovatie, verkoop of verhuur. Een dergelijk certificaat van minder dan 5 jaar zal ter beschikking worden gesteld van kopers en huurders van nieuwe gebouwen of bestaande gebouwen (met een oppervlakte groter dan 1.000 m²).

De overheidsgebouwen en openbare gebouwen moeten een voorbeeldfunctie vervullen en daarom zullen de energieprestatiecertificaten op openbare plaatsen opgehangen worden.

Op termijn zullen de maatregelen geleidelijk verplicht worden naarmate zij ingeburgerd geraken bij overheid en de diverse andere actoren. De afdwingbare implementatie van deze maatregelen zal net zoals bij de isolatiereglementering geleidelijk gebeuren.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft zich tegen 2010 als doel gesteld om de uitvoering van energie-audits en de toereiking van energiecertificaten, dakisolatie, de plaatsing van zonnepanelen en de vervanging van oude verwarmingsketels te stimuleren.

Het Gewest zal dan ook werken aan het opstellen van een kaderordonnantie "Energie" die de subsidiëeringsmechanismen met betrekking tot energie-audit, zonneboilers, dakisolatie, efficiënte verwarmingsinstallaties zal ontwikkelen om het doelpubliek te motiveren. Bij de toekenning van renovatiepremies moet de parameter « thermische isolatie » geïntegreerd worden en het onderwerp kunnen uitmaken van een premie. De kaderordonnantie "Energie" zal steunprogramma's voor energiebesparende investeringen in gebouwen van de openbare sector omvatten. In eerste instantie zal er aandacht besteed worden aan de certificatie van scholen, ziekenhuizen, zwembaden en administraties.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest overweegt om steunmaatregelen voor de tertiaire sector uit te werken bij de plaatsing van elektrische uitrustingen met hogere energie-efficiëntie (ballasten, elektrische motoren, compressoren, pompen, ventilators, ...). Dit onder meer via het "REG-beleidsprogramma" dat parallel aan de liberalisering van de elektriciteitsmarkt zal lopen.

Waalse Gewest

Het Waalse Gewest zal het toepassingsgebied van het Koninklijk besluit van 06/01/1978 tot voorkoming van luchtverontreiniging bij het verwarmen van gebouwen met vaste of vloeibare brandstof herzien, versterken en uitbreiden. Opleidingen zullen voor technici bepaald worden zowel op het gebied van de controle en onderhoud van koelinstallaties en installaties voor airconditioning (gefluoreerde gassen) als op het gebied van de controle en onderhoud van verwarmingsketels. Alle verwarmingsinstallaties van meer dan 100 kW zullen gedekt moeten worden door een Milieuvergunning en aan de algemene voorwaarden ervan moeten voldoen. Het van kracht worden van de Milieuvergunning is voorzien voor half 2002.

Het Waalse Gewest beschikt over een aanzienlijk potentieel aan droge biomassa afkomstig uit de exploitatie van bossen en de verwerking van hout. Zij wil dit potentieel in de energiesector valoriseren door middel van efficiënte en milieuvriendelijke installaties. Om de opkomst van dit type installaties te stimuleren wordt een Plan Hout-Energie opgezet dat de realisatie van een tiental demonstratieprojecten voor de technieken van energetische valorisatie van hout beoogt.

Het Waalse Gewest wil een voorbeeldfunctie uitoefenen wat betreft haar gedrag op het vlak van milieu en energie. Zij wil haar acties versterken voor haar eigen energieconsumpties beter te beheren op het niveau van de talrijke gebouwen die zij bezet. « Ecoteams » zullen opgericht worden binnen de administraties om projecten te ontwikkelen.

Om de ontwerpers en uitbaters van de gebouwen en uitrustingen voor energiedoelinden in de tertiaire sector bewust te maken, zullen de opleidingen

van energieverantwoordelijken gericht op de tertiaire, openbare en privé sector worden versterkt in termen van kwaliteit en doelpubliek. De opleiding van energieverantwoordelijken zal worden uitgebreid met een continue opleidingsmodule waarmee ontwerpers kennis inzake DEG kunnen opdoen daarna bijwerken. Lastenboeken zullen in 2002 worden opgesteld en in 2003 ruim worden verspreid, om de integratie van een meer duurzaam energieverbruik in de conceptuele werkzaamheden van studiebureaus, architecten en opdrachtgevers te vergemakkelijken.

De kwaliteit en het aantal oplagen van het tijdschrift 'Le Reactif', dat informatie verschaft aan de tertiaire sector, de KMO's en de industrie zullen verhoogd worden.

Het werk van de Energieloketten zal op een meer efficiënte manier worden georganiseerd om meer burgers op een doeltreffende manier te bereiken. De principes van de energiecertificatie van gebouwen zullen in eerste instantie op vrijwillige basis worden uitgewerkt en uitgevoerd.

De controle op de effectieve toepassing van de reglementering betreffende de isolatie en ventilatie zal worden versterkt. In het kader van de toekenning van de bouwvergunningen, zal een « certificaat van gelijkvormigheid » worden opgesteld na de eindoplevering. De principes van de energiecertificatie van gebouwen zullen geconcretiseerd worden en in eerste instantie op vrijwillige basis worden uitgevoerd.

Om het grote publiek te sensibiliseren voor de problematiek van klimaatverandering en in tweede instantie voor luchtvervuiling in het algemeen, heeft de Waalse regering een grote sensibilisatiecampagne gepland die één jaar lang zal duren. Een vulgarisatiedocument inzake klimaatverandering werd reeds uitgegeven. Een openbaar onderzoek zal worden uitgevoerd midden 2002 voor het opstellen van een "Luchtplan" op basis van een document over het beheer van de luchtkwaliteit en dat elementen van het "actieplan van het Waals gewest inzake klimaatveranderingen" integreert. De Waalse regering streeft ernaar tot de uitvoering van een geheel van doeltreffende aanvullende acties te komen waarbij de bevolking zich aansluit.

➤ AFVAL

Waalse Gewest

In het Waalse Gewest is het verbod op de storting van biologisch afbreekbaar organisch afval voorzien op 1 januari 2005 (Europese Unie = 2017). [Een voorontwerp van besluit werd op ~~19 juli 2001~~ ~~maart 2001~~ aangenomen door de Waalse Regering]. [Deze zal binnenkort voor tweede lezing worden overgemaakt.](#)

Het Waalse Gewest zal na de aan de gang zijnde audit een ware gewestelijke strategie invoeren voor de voorkoming van afval en voor de afvalbehandelingsketen en dit in samenwerking met de gemeenten,

intercommunalen en de privé-sector. Deze strategie zal rekening houden met een beleid voor de optimalisatie van afvalvervoer zodat deze actie uiterst doeltreffend wordt in de strijd tegen broeikasgassen.

➤ **TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING**

Federaal

Op 17/10/2000 keurde de Federale regering een mobiliteitsplan goed om de tendens in gereden kilometers door auto- en vrachtverkeer te keren. De regering keurde doelstellingen goed voor de spoorweg en voor de waterweg met het oog op de optrekking van hun marktaandeel met 15% tegen 2010.

De regering nam een plan inzake spoorweginvesteringen voor de periode 2001-2012 aan. Het beoogt de vervanging en de verlenging van het bestaande plan 1996-2005 dat 9,1 miljard euro voorzag. Het plan 2001-2012 heeft betrekking op 17 miljard euro. Het gaat hier duidelijk om een aanzienlijke stijging van de middelen die voor de ontwikkeling van het spoornet worden uitgetrokken. De staat brengt rechtstreeks 12,2 miljard euro voor het GEN in. Om de uitvoering ervan te verzekeren, werd besloten om een samenwerkingsakkoord tussen de staat en de gewesten op te stellen. Hierbij zal rekening worden gehouden met de gewestelijke bevoegdheden inzake bouwvergunningen. Dit Samenwerkingsakkoord zal in de gewestelijke parlementen en de federale kamers moeten worden goedgekeurd onder de vorm van een wet. Deze procedure loopt op zijn einde. De wet van 1991 betreffende de NMBS wordt trouwens herzien.

Op het Overlegcomité van 25 januari 2002 hebben de Gewesten een Samenwerkingsakkoord afgesloten dat een verlaging van de belasting voorziet op de inverkeerstelling (BIV) voor minder vervuilende wagens (EURO 4 en LPG van afkomst) en een verhoging voor tweedehandswagens van meer dan 5 jaar oud en vanaf 11 fiscale CV.

In het kader van de Copernicushervorming worden de organisatie en de werking van het Ministerie van Vervoer en Infrastructuur herzien om het toe te laten de dossiers inzake mobiliteit en vervoer binnen het departement op transversale en geïntegreerde wijze te behandelen.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Het beheercontract 2001-2005 tussen de MIVB en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest voorziet de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van het openbaar vervoer. Het ontwerp van gewestelijk ontwikkelingsplan voorziet de aanleg van tramlijnen en van in totaal 48 km bijkomende beddingen voor het openbaar vervoer. Het mobiliteitsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is gebaseerd op een multimodale, intermodale en geïntegreerde aanpak van de verschillende vervoersmodi. Bedrijven in het Brussels Gewest met meer dan 200 personen worden verplicht een vervoersplan uit te werken. Deze richtlijn zal

opgenomen worden in de milieuvergunningen, na het goedkeuren van een sectoraal besluit. Er werd reeds een methodologie vastgelegd voor de realisatie van die plannen.

In het kader van de regionalisering van bepaalde onderdelen van de autofiscaliteit zal de Regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest maatregelen nemen op het gebied van eco-fiscaliteit om de vervanging van de meest vervuilende voertuigen door minder vervuilende voertuigen te bevorderen, voor zover de voorgestelde maatregelen het economische en financiële evenwicht van de gewesten niet in het gedrang brengen.

Evenementen die meer dan 3000 deelnemers aantrekken moeten het gebruik van alternatieve vervoersmodi stimuleren als alternatief op de wagen. Binnen de twee jaren na de implementatie van het klimaatplan zal een sectoraal besluit deze richtlijn verder uitwerken, die opgenomen zal worden in de de noodzakelijke milieuvergunningen. Dit geldt eveneens voor evenementen in open lucht.

De Brusselse regering zal enkele pilotowijken aanduiden met belangrijke mobiliteitsproblemen voor de plaatselijke economische of maatschappelijke actoren. Een coördinatiecomité zal de specifieke mobiliteitsbehoeften, de gebruikte vervoersmodi, het aanbod aan openbaar vervoer en het fietspadennetwerk evalueren. Dit comité zal ook de ontwikkelingsperspectieven van de wijk en het potentieel om over te gaan tot minder vervuilende vervoersmodi inschatten. Er zal per wijk een verkeersreductiedoelstelling worden vastgesteld waarna er specifieke maatregelen volgen. De regering zal een mobiliteitscoördinator per pilotowijk aanduiden.

In functie van de voorgestelde oplossingen, zullen de zonale milieuvergunningen herzien worden met het oog op een reductie van het aantal toegelaten private parkeerplaatsen. De veralgemening van dit concept zal na 3 jaar geëvalueerd worden.

De regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zal zich tot de federale overheid wenden om het foutparkeren uit het strafrecht te schrappen. Hierbij is het belangrijk om de ontvangst van de boetes over te dragen tot de controlerende instantie bevoegd voor het foutparkeren. Zo kan het mobiliteitsbeleid met aanvullende fondsen gefinancierd worden. De regering zal tussenkomen om de regels voor de aflevering bewonerskaarten te herzien, om de parketten te versterken en om de definitie van de blauwe zone aan te passen en de parkeuruurregeling te versoepelen.

De regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zal onderstaande elementen aanwenden zodat de MIVB samen met het gewestelijk beleid efficiënt kan handelen. De MIVB moet zich flexibel kunnen aanpassen zodat het een kwalitatieve dienstverlening kan aanbieden in het kader van de wijkgerichte vervoersplannen. Hetzelfde zal gelden voor de vervoersplannen opgelegd aan geplande betalende evenementen die meer dan 3000 personen verzamelen. De MIVB zal in voldoende mate moeten beantwoorden aan verzoeken van organisatoren van publieke evenementen om bijkomend openbaar vervoer in te schakelen.

In het kader van de ontwikkeling van het groene netwerk en in overeenstemming met het ontwerp van Gewestelijk Ontwikkelingsplan, verbindt het Brussels Instituut voor Milieubeheer zich ertoe om de nodige maatregelen te nemen om niet vervuilende verplaatsingen, namelijk door het stappen en het fietsen te bevorderen door middel van netwerken die veilige en comfortabele trajecten voor niet-gemotoriseerd verkeer aanbieden. Hierbij worden zoveel mogelijk groene zones verbonden en langs de bestaande stedelijke groengebieden getrokken, en dit naast de fietsroutes voorzien in het Gewestelijk ontwikkelingsplan.

Met het oog op de uitvoering van de bepalingen van de ordonnantie van 25 maart 1999 betreffende lage emissievoertuigen zal het gewest een draaiboek voor de aankoop van propere voertuigen voor de openbare sector publiceren. Deze gids zal criteria uitwerken inzake de voertuigprestaties en zal ook een ontwerp van lastenboek omvatten dat aankoop van milieuvriendelijkere voertuigen mogelijk maakt. Na een proefperiode zal dit initiatief worden uitgebreid naar alle betrokken instellingen ongeacht de omvang van hun autobestand. In het kader van de vernieuwing van haar autobestand, zal het « Gewestelijk Agentschap voor de Nethheid » de aankoop beogen van schone voertuigen.

De Regering zal communicatiecampagnes ontwikkelen ter bevordering van alternatieve vervoersmodi (onder meer tijdens omvangrijke openbare evenementen), schone en beter onderhouden voertuigen. Het publiek zal beter geïnformeerd worden over de aard en impact van autopolluenten op gezondheid en leefmilieu.

De Regering heeft de eerste lezing goedgekeurd van een ontwerp van ordonnantie tot wijziging van de ordonnantie van 27 april 1995 betreffende de taxidiensten en de diensten voor het verhuur van voertuigen met chauffeur. Dit ontwerp van ordonnantie omvat een richtlijn waardoor nieuwe voertuigen moeten voldoen aan striktere Euro-emissienormen bij de inverkeerstelling.

Vlaamse Gewest

De geplande maatregelen in het Vlaamse Gewest zijn gericht op een verschuiving van de vervoerskeuze naar minder vervuilende alternatieven. Om deze verschuiving kracht bij te zetten werden convenanten afgesloten met het openbaar vervoer. De uit te voeren mobiliteitsconvenanten voorzien de bevordering van het fiets- en voetgangersverkeer.

Waalse Gewest

Er werd een referentiedocument opgesteld dat de prioriteiten inzake de spoorweg definieert. Dit document is een eerste stap naar een structurerend spoorwegnet. Het opgestelde document zal de basis vormen voor de consultatie van de verschillende betrokken actoren. De uitwerking van dit document vormt

een eerste stap en moet in 2002 worden aangevuld met de consultatie van de verschillende betrokken actoren.

Voor het goederenvervoer in het bijzonder zal in 2002 een schema voor de ontwikkeling van vrachtnetwerken en -terminals in het Waalse gewest worden uitgewerkt. Deze actie streeft de coherentie van de infrastructurele investeringen in het goederenvervoer na met het oog op een rationeler gebruik van de vervoermodi. In aanvulling hierop wordt op dit ogenblik een reeks verordenende én operationele maatregelen die het vervoer via het water moeten ontwikkelen, bestudeerd in het Waalse Gewest. Wat de bevaarbare waterwegen betreft, werd een actieprogramma gedefinieerd dat de capaciteit van de waterwegen sterk wil verbeteren dankzij baggeren op grote schaal.

Op basis van een bestaande prediagnose en van krachtlijnen die in het kader van een regionaal mobiliteitsbeleid werden gedefinieerd, zullen een programma en een reeks maatregelen betreffende het parkeerprobleem ter studie worden voorgelegd.

Om de ontwikkeling van ondernemingen te steunen moet voldoen worden aan hun behoeften inzake vestiging, in het bijzonder wat vervoer betreft, zonder afbreuk te doen aan de minimalisering van milieuhinder (lawaai, rechtstreekse atmosferische neerslag, ...) voor de andere actoren van de maatschappij. Het is nodig een perfecte afstemming te ontwikkelen tussen het toegankelijkheidsprofiel van plaatsen en het mobiliteitsprofiel van ondernemingen. Men moet een betere organisatie van de relaties tussen ondernemingen bevorderen alsook een coherentie ten opzichte van multimodale platformen.

De thematische herziening van de gewestplannen om een aantal nieuwe zones van economische activiteit erin op te nemen is in 2002 begonnen. ~~De Waalse regering [analyseert momenteel deze problematiek] naar aanleiding van het neerleggen van de projecten van de verschillende intercommunales voor economische ontwikkeling.~~

[Op 21 februari 2002 heeft de Waalse regering een principiële beslissing goedgekeurd inzake de dossiers ingediend door de verschillende intercommunales voor economische ontwikkeling.](#)

➤ **FLEXIBILITEITSMCHANISMEN**

Ter herinnering, de flexibiliteitsmechanismen omvatten emissiehandel, gezamenlijke uitvoering en het mechanisme voor schone ontwikkeling (zie punt 1.2 - kader « de flexibiliteitsmechanismen »).

De Nationale Klimaatcommissie die conform dat Samenwerkingsakkoord zal opgericht worden, krijgt de taak om beleidsvoorbereidend onderzoek naar de noodzaak en desgevallend de inhoud van een aanvullend Samenwerkingsakkoord inzake flexibiliteitsmechanismen uit te voeren.

Op federaal niveau werd inmiddels een studieopdracht gegeven om na te gaan hoe België zich best kan voorbereiden op de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen. Deze studie dient in eerste instantie de bevoegdheden van de Gewesten en de Federale Staat in dit kader te onderzoeken. Op basis hiervan en in overleg met alle actoren, zullen voor elk mechanismen uitvoeringsscenario's worden opgesteld. Prioriteit wordt ook gegeven aan de organisatie van de administratieve voorwaarden, voorgeschreven door het Protocol van Kyoto om te kunnen deelnemen aan deze mechanismen.

Het Vlaamse Gewest bereidt een aanpassing van hun wetgeving voor, teneinde over de juridische basis te beschikken om deel te kunnen nemen aan JI projecten. Het steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek voor het thema milieubeleidswetenschappen voert een studie uit naar de mogelijke inzetbaarheid van verhandelbare emissierechten. Dit project poogt de inzetbaarheid van verhandelbare emissierechten in het Vlaams milieurecht te beoordelen, rekening houdend met de bestaande Vlaamse milieuregelgeving, het Belgisch recht, het EG-recht en het internationaal milieurecht. Er wordt een werkgroep onder de Vlaamse Taskforce Klimaatbeleid opgericht die enerzijds het Europees systeem van verhandelbare emissierechten en het internationaal systeem van emissiehandel en anderzijds de twee projectgebonden mechanismen, met name de gezamenlijke tenuitvoerlegging en de mechanismen voor schone ontwikkelingen zal behandelen. De taak van deze werkgroep is tweeledig. Ten eerste zal de werkgroep een geïntegreerd Vlaams standpunt over de inzet van deze instrumenten in het Vlaamse en Nationale klimaatbeleid uitwerken. Ten tweede bereidt de werkgroep voor een effectieve realisatie en uitvoering van deze mechanismen voor.

De Waalse regering denkt dat het opportuun zou zijn om een aanzienlijk deel van de inspanning ter reductie van broeikasgassen op haar eigen grondgebied prioritair te realiseren, in het bijzonder in het kader van de ontwikkeling van een geïntegreerde strategie ter bestrijding van luchtvervuiling waarin geïnduceerde effecten op andere verontreinigende stoffen ten volle worden benut.

Maar de strijd tegen broeikasgasemissies moet ook rekening houden met de economische haalbaarheid van de te voeren acties. De Waalse regering steunt bijgevolg de invoering en het gebruik van flexibiliteitsmechanismen in aanvulling op haar interne acties. Daarvoor zijn preliminaire studies in uitvoering om de implicaties te analyseren alsook de strategieën die men moet ontwikkelen in het kader van de onderhandeling van de Europese richtlijn betreffende emission trading. [Het Waalse Gewest bestudeerd onder andere de problematiek inzake de relatie tussen de conventanten en de emissiehandel.](#) Bovendien werd begonnen met een verkennende fase van uitvoering van een CDM project om de capaciteit van het Waalse Gewest om projectgebonden mechanismen te kunnen dragen te ontwikkelen en om de privé-sector bij te staan in het gebruik van deze mechanismen. [Het Waalse Gewest bestudeert een herziening van haar wetgeving teneinde een adequaat kader te voorzien voor de implementatie van haar beleid inzake de atmosferische verontreiniging en specifiek deze over de klimaatsverandering, waaronder het domein van de flexibiliteitsmechanismen.](#)

➤ **KOOLSTOFPUTTEN**

Het Waalse Gewest zal de mogelijkheden voor de vastlegging van CO₂ in bossen en gronden benutten, met inachtneming van de regels van het Protocol van Kyoto en binnen de limieten van de capaciteit van het grondgebied en van het beheer van haar grondgebied op lange termijn. Ze zal noodzakelijkerwijs het gebruik van deze putten in verband stellen met het behoud van biodiversiteit.

2.4 CONCEPTUELE MAATREGELEN EN MAATREGELEN IN STUDIEFASE

Maatregelen die na verdere bestudering of bespreking al of niet in aanmerking zullen worden genomen.

De overheden kunnen beroep doen op verschillende instrumenten om hun klimaatbeleid vorm te geven. Deze instrumenten kunnen in 4 grote groepen worden onderverdeeld :

- De reglementering, met inbegrip van bindende normen ;
- Informatie en sensibilisering van de economische actoren en consumenten ;
- De convenanten ;
- De economische instrumenten, die zich baseren op de regels van de markt. Van deze instrumenten, zijn de fiscaliteit en de emissiehandel/emissierechtende belangrijkste. Deze laatste kan doorgaan tussen landen of tussen economische actoren.

Verschillende scenario's, inzake de vergroening van de fiscaliteit, en specifiek de CO₂/energie taks en BTW-verlaging van milieuvriendelijke producten, zijn uitgewerkt en worden momenteel besproken. Wat de CO₂/energietaks betreft komt hier ook de relatie met de convenanten en een systeem voor sociale correcties aan bod en de vermindering van de belasting op arbeid die ermee gepaard dient te gaan. Aandacht zal gaan naar de link met het geïntegreerd productbeleid en welke instrumenten hier best voor kunnen aangewend worden om dit bij bedrijven en KMO's te stimuleren. De Gewesten voorzien het informeren van het brede publiek inzake REG. Daarnaast voorzien de gewesten additionele maatregelen ter verstrenging van de isolatienorm voor gebouwen. Andere maatregelen zullen volgen, eens de gebouwenrichtlijn wordt goedgekeurd. Veel aandacht zal gaan naar de aanpak van de gefluoreerde broeikasgassen. Qua onderzoek komt het gebruik van de koolstofputten specifiek naar voren. Het mobiliteitsbeleid wordt verder uitgewerkt, zoals gepland. Tenslotte gaat er specifieke aandacht naar de link tussen de 3 flexibiliteitsmechanismen onderling en naar de link met andere instrumenten, en specifiek de convenanten.

➤ **ENERGIE**

Federaal

Ter uitvoering van de paragrafen 404, 621 en 622 van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (2000-2004) inzake vergroening van de fiscaliteit, heeft de ministerraad op 20 september 2001 het volgende beslist :

"In voorbereiding op de mogelijke scenario's, onder meer enerzijds de omzetting van een toekomstige Europese richtlijn of akkoord in Belgisch recht, anderzijds de introductie van een energiebelasting in België, zal de regering de volgende aspecten bestuderen :

- Besluiten van het Nationaal Klimaatplan betreffende de gewestelijke convenanten met bepaalde industriële sectoren en de energietaks vrijstellingen (zie infra).
- Het overwegen van de gevolgen van een energiebelasting op gezinnen, inzonderheid die met een laag inkomen, en van eventuele compensatiemaatregelen (bij voorbeeld vrijstellingen). Deze kwestie zal het onderwerp moeten zijn van een verslag aan de Ministerraad dat ten laatste op 31 december 2001 ingediend dient te worden.
- Het opstellen van een lastenboek voor een studie uit te voeren door het Federaal Planbureau. Deze studie zal de economische impact evalueren van een scenario waarbij de invoering van de lasten in België geen schade toebrengt aan de concurrentiekracht en werkgelegenheid en waarbij rekening wordt gehouden met KMO's. Het lastenboek zal onder andere gebaseerd zijn op de verslagen vermeld in de vorige punten. Het lastenboek zal voorbereid worden door het kabinet van de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, in overleg met de kabinetten van de Minister van Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie, de Minister van Werkgelegenheid, de Minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties en de Minister van Economische Zaken. Het lastenboek zal ten laatste op 31 januari 2002 aan de regering voorgelegd worden.

De Ministerraad van 20 september 2001 gaf de minister van financiën opdracht om de Europese Commissie, vóór de afloop van het Belgisch Voorzitterschap van de EU, een officiële brief te sturen met de mededeling dat België milieu wil toevoegen aan de lijst van doelstellingen die in aanmerking komen voor voordelige BTW-tarieven."

Er zijn ook diverse maatregelen nodig om het energiegebruik van producten en diensten af te remmen, om het gebruik van de warmtekrachtkoppeling (WKK) aan te moedigen, om een betere internalisering van de externe kosten te verzekeren en om de installaties van hernieuwbare energiebronnen te normaliseren.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Een aantal maatregelen werden nader uitgewerkt in het kader van de ordonnantie betreffende de inrichting van de elektriciteitsmarkt, maar die werden nog niet officieel bekrachtigd door de bevoegde instanties. Zij hebben de uitwerking tot doel van een beleidskader hernieuwbare energiebronnen, samen met de ontwikkeling van een systeem voor groenestroomcertificaten, de oprichting van een fonds 'Energie' en het opleggen van openbare dienstverplichtingen inzake REG, aan de elektriciteit- en aardgassector.

Sensibiliseringsacties voor het grote publiek inzake financiële en ecologische voordelen van REG dienen nog verder uitgewerkt te worden. Wat hernieuwbare energiebronnen betreft, wordt gewerkt aan een systeem van WKK- certificaten

Vlaamse Gewest

Het Vlaamse Gewest overweegt het opleggen van een code van goede praktijk aan de sector van de gasdistributie in Vlaanderen om methaanlekken te voorkomen. Het Vlaams Gewest werkt aan een voorontwerp van CO₂/REG-decreet. In dit kader zal onderzocht worden op welke manier ook de leveranciers van aardgas, stookolie en steenkool kunnen verplicht worden REG-programma's uit te voeren. Dit naar analogie met de openbare dienstverplichtingen die reeds opgelegd zullen worden aan elektriciteitsnetbeheerders. Zij dienen REG-actieplannen op te maken en uit te voeren zodat jaarlijks 1% primaire energie bespaard wordt (zie ontwerpbesluit van de Vlaamse regering principieel goedgekeurd op 30/11/2001).

Waalse Gewest

Het Waalse Gewest overweegt het om de wetgeving op het gebied van REG en energie-efficiëntie aan te vullen. Bijvoorbeeld zullen minimale vereisten inzake energieprestaties geïntegreerd worden in bepaalde mechanismen van investeringssteun, in het bijzonder gericht op de openbare sector.

➤ INDUSTRIE

Federaal

De federale Diensten voor het Leefmilieu zullen in samenwerking met de overige betrokken departementen een Richtplan Producten opstellen. Dit plan zal gebaseerd zijn op de werkzaamheden van de Europese Commissie inzake geïntegreerd productbeleid dat beoogt om producten en hun milieueffecten te analyseren doorheen hun ganse levenscyclus. Belangrijke thema's hierin zijn de productnormering, productontwikkeling en ontwikkeling van productie- en distributiekanaal, gegevensbestanden over producten, fiscaliteit, controle en sanctioneringssystemen en tenslotte de institutionele coördinatie van deze luiken. Naast productnormen kan de federale overheid ook vrijwillige akkoorden met de industrie afsluiten.

Aandacht zal ook gaan naar de relatie met EMAS, BAT en de CO₂/energieconvenanten en dit in overleg met de Gewesten, teneinde het concept van duurzame productie en consumptiepatronen bij bedrijven en KMO's gemakkelijker ingang te doen vinden. De uitstoot van broeikasgassen en het energiegebruik tijdens de levenscyclus zal bij de keuze van prioritaire producten voor dit beleid één van de doorslaggevende factoren zijn.

De ondersteuning van KMO's geconfronteerd met de uitdagingen van de Europese wetgeving zal versterkt worden. Een geïntegreerde aanpak van de verschillende wetgevingen zal ontwikkeld worden om KMO's faciliteiten te bieden waarmee zij zich kunnen aanpassen of naar iets anders kunnen

omschakelen zonder dat de werkgelegenheid of het voortbestaan van de sector wordt aangetast

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Een aantal denkpistes gericht op de sensibilisering van bedrijven voor REG en op de toekenning van financiële stimuli zijn in voorbereiding. Het CO₂/REG plan voorziet al een aantal maatregelen op dit gebied. Met name de:

- vervanging van elektrische motoren door motoren met een hoog rendement;
- elektronische snelheidsregeling voor motoren;
- ventilatoren met een laag energieverbruik;
- ventilatormotoren met een laag energieverbruik voor industriële koeling.

Het Gewest zal overleg plegen met de betrokken industriële sectoren om sectorale akkoorden te sluiten waarbij deze zich verbinden om hun energie-intensiteit met een bepaald percentage te verlagen en hen de mogelijkheid wordt gelaten om de meest kostenefficiënte energiebesparingen te realiseren .

Vlaamse Gewest

De reglementering inzake de exploitatie van koelinstallaties moet uitgebreid worden. Daarnaast dient tevens een erkenningsysteem voor koeltechnici geïntroduceerd te worden.

Waalse Gewest

Een nieuw subsidiemechanisme, gepland voor 2002, zal de invoering van de kwalitatieve boekhouding en de uitvoering van energie-audits stimuleren.

Een herziening van de wetten van economische expansie is aan de gang. ~~[en zal met name een positie moeten aannemen inzake de integratie van de Kyoto-doelstellingen in de nieuwe ontwikkelde mechanismen.]~~ In het kader van deze herziening, zal de vraag van het in rekening brengen van de Kyoto objectieven worden onderzocht.

Het Waalse Gewest zal technologieën ter vervanging van CFC, HCFC et HFC bevorderen voor koelinstallaties, koelkasten, bij de fabricatie van synthetisch schuimen, in spuitbussen en brandblussers - met inachtneming van het probleem van emissiedrempels van NH₃ en COV.

➤ LANDBOUW

Vlaamse Gewest

In verschillende beleidsplannen zoals het Milieu- en natuurplan (MINA), het Mestactieplan (MAP II) en het NH₃-reductieplan worden maatregelen voorgesteld om de bijdrage van de landbouw tot de klimaatwijziging te reduceren. Deze maatregelen zijn zowel gericht op de eigenlijke landbouwactiviteiten als op de energetische behoeften van deze sector. Niettemin is een evaluatie van het huidige leefmilieu- en landbouwbeleid aangewezen om de efficiëntie ter zake te toetsen.

Waalse Gewest

Sensibilisatie en opleiding van landbouwers

Het Waalse Gewest wil, in samenwerking met de partners uit de landbouwsector, de acties van sensibilisatie en demonstratie gericht op beroepsmensen uit deze sector versterken om te komen tot duurzame veranderingen in de gedragingen.

Actie over de enterale fermentatie - voeding

Het Waalse Gewest is van plan om bestaande mogelijkheden te onderzoeken (voeding, genetische selectie ....) die de reductie van de uitstoot te wijten aan de veeteelt te verminderen. De eventuele zal de promotie van de meest efficiënte mogelijkheden voorafgegaan worden door de evaluatie van de adequatie van deze laatste ten opzichte van het gewestelijke landbouwbeleid.

Energetische teelten - biomassa

Het Gewest overweegt de [bevordering/vereenvoudiging] van de kweek van energetische teelten om productie-eenheden van energie te bevoorraden (verwarmingsetels gestookt met hout, eenheden voor de opwekking van elektriciteit door middel van gas).

➤ OPENBARE DIENSTEN - RESIDENTIEEL - TERTIAIR

Federaal

Op basis van een omzendbrief van de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling zal een model van lastenboek opgesteld worden. De bedoeling ervan is om milieucriteria in de bestekken voor overheidsopdrachten op te nemen. Het betreft onder andere de aankoop van producten (bijv. energie-efficiënte computers, milieuvriendelijke voertuigen) en het opnemen van die criteria in alle nieuwe onderhoudscontracten voor gebouwen.

Vanuit sociaal oogpunt acht de regering het noodzakelijk om dmv aanmoedigings- en compensatiemaatregelen voor de lagere inkomens-categorieën de effecten van milieubelastingen op te vangen.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest moet de klemtoon liggen op de energieprestatie- en isolatieregelgeving. Het CO₂/REG-beleidsplan is in deze lijn uitgewerkt. De isolatieregelgeving moet verder worden uitgebreid en beter worden opgevolgd. Het voorstel om een norm te introduceren die de energieprestaties van gebouwen meet, is nieuw. In de residentiële sector zou deze norm voor nieuwe gebouwen gelden. Hierbij zou er rekening gehouden worden met de manier waarop de energie bestemd voor huishoudelijke taken (warm water, verwarming,...) geproduceerd wordt. Een dergelijke norm zou ook van toepassing moeten zijn in de tertiaire sector.

Energiefacturen zullen transparanter worden. Zij zullen zowel het overzicht van het energieverbruik van voorafgaande jaren weergeven als het verbruik vergelijken met gelijkaardige woningen. Zo zullen zij gezinnen toelaten om hun eigen energieverbruik jaarlijks op te volgen.

De conceptuele maatregelen met betrekking tot de reglementering van de energieprestaties van gebouwen hebben als belangrijkste doelstellingen: de introductie van een lastenboek dat rekening houdt met REG, de erkenning van gebouwen op het vlak van energie, de bevordering van energie-audits en de vorming van architecten en ondernemers. Op middellange termijn, zal een geïntegreerde energieprestatieregelgeving voor nieuwe woningen ontwikkeld worden, waarmee ook rekening zal kunnen worden gehouden met het energieverbruik van diverse toepassingen. De ontwikkeling van een energieprestatiereglementering bij de bouw en verbouwing van kantoren in de tertiaire sector zal de projectontwikkelaars de ruimte laten om een zo kostenefficiënt mogelijk eco-energetisch project te ontwikkelen. De regelgeving moet de verbetering voorzien van de energieprestaties van bestaande gebouwen van meer dan 1000 m² die een renovatie ondergaan. Voor kleine projecten kan een niet geïntegreerde methodologie volstaan. Op termijn zullen periodieke energiecertificaties in de tertiaire sector geleidelijk verplicht worden naarmate zij ingeburgerd geraken bij overheid en de diverse doelgroepen. De afdwingbare implementatie van deze maatregelen zal net zoals bij de isolatiereglementering geleidelijk gebeuren.

Voor de openbare sector zal een draaiboek gewijd aan de integratie van energie-efficiëntie bij overheidsprojecten stimulerend werken. Criteria inzake energie-efficiëntie van gebouwen zullen geïntegreerd worden in de openbare lastenboeken en aanbestedingsprocedures.

Naast de campagne in openbare kantoorgebouwen, zullen informatievergaderingen en discussiepanels georganiseerd worden met de betrokken professionele sectoren, teneinde hun behoeften te onderzoeken en hen te sensibiliseren voor de problematiek van energie-efficiëntie in kantoorgebouwen.

In samenwerking met de betrokken sectoren zal het Brusselse gewest een technologisch informatiecentrum voor "Energieverbruik in de bedrijven" oprichten. Het centrum zal investeerders en gebouwbeheerders vertrouwd maken met de best beschikbare technieken en hen inlichten over Europese,

ationale of gewestelijke steunprogramma's. Het centrum zal bedrijven onder meer de resultaten van energiebesparingscampagnes in openbare gebouwen meedelen, inlichten over de energie-auditprocedures en de vorming van auditoren. Het zal ook referenties verspreiden die de concrete implementatie mogelijk maken. Het centrum zal informatie verspreiden over de liberalisering van de energiemarkten. Meer bepaald met betrekking tot de liberaliseringskalender, de deelnemingsvoorwaarden, de kwaliteitscriteria van WKK-installaties, enz... Voor de openbare scholen beoogt het gewest de koppeling tussen enerzijds de energie-audit en verbintenissen om bepaalde maatregelen inzake energie-efficiëntie uit te voeren met het oog op een conformiteitsattest. Het programma zal in eerste instantie trachten één openbare school per jaar door te lichten en conform te laten verklaren. In 2010 moeten 20% van de scholen conform verklaard zijn.

Vlaamse Gewest

In opdracht van het Vlaamse Gewest heeft het WTCB (Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf) onderzocht hoe de bestaande isolatienormen kunnen verbeterd worden. Daarbij is het van belang dat het energieverbruik van een gebouw niet enkel bepaald wordt op basis van isolatie, maar ook rekening houdt met de efficiëntie van de verwarmingsinstallatie en ventilatie. Tevens zal verder onderzocht worden hoe de energie-efficiëntie van gebouwen berekend volgens deze nieuwe methode kan verbeterd worden via bijkomende sensibilisering. Dit pakket van maatregelen werd begroot op een emissiereductie van 300 kton CO₂-equivalenten tegen 2005 en 800 kton CO₂-equivalenten tegen 2010.

Waalse Gewest

De subsidie-instrumenten ECHOP en AGEBA voor de scholen, ziekenhuizen en plaatselijke besturen worden in 2002 volledig herzien met het oog op de verbetering van hun leesbaarheid, hun gebruik en hun prestatie in termen van aanmoediging van een duurzamer energiegebruik.

Op langere termijn wordt overwogen om de reglementering betreffende de energieprestaties van de gebouwen beter af te stemmen op de noodzaak om onze CO₂-emissies te beperken. Een energiecertificatie met bindend karakter zou kunnen worden overwogen in het kader van de omzetting van een Europese richtlijn in nationaal recht.

Subsidies zouden kunnen worden ontwikkeld om de één of andere opkomende of bijzonder nuttige technologie voor beter energiegebruik te steunen.

➤ **AFVAL**

Vlaamse Gewest

In het Beleidsplan Stortgassen wordt een verstrenging van de stortgasvalorisatieregelgeving voorzien. Dit impliceert de aanpassing van het VLAREM II. De CO₂-emissiereductie tgv deze maatregel werd begroot op 0,8 Mton CO₂eq tegen 2005.

➤ **TRANSPORT EN RUIMTELIJKE ORDENING**

Federaal

Diverse aspecten van mobiliteit worden momenteel aan een onderzoek onderworpen. Zo werd een analyse van de parkeerproblematiek in de stad uitbesteed aan een consultant. In het kader van het opstellen van een bestek voor het materieel onderzoekt de NMBS de uitbouw van de mogelijkheden van intermodaliteit. Naast deze structurele analyses wordt ook nader ingegaan op de technische verbetering van voertuigen. In het derde beheerscontract tussen de NMBS en de Federale Staat - dat nagenoeg gefinaliseerd is - worden investeringen voorzien om de intermodaliteit trein-fiets te bevorderen. Verder krijgt het beheer van het vervoer meer vorm.

Op basis van een omzendbrief van de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling zal een model van lastenboek opgesteld worden. De bedoeling ervan is om milieucriteria in de bestekken voor overheidsopdrachten op te nemen. Het betreft onder andere de aankoop van milieuvriendelijke voertuigen.

De ontwerprichtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de richtlijn 91/439/EEG betreffende het rijbewijs voorziet de volgende bepaling in zijn bijlage IV : « *minimale vereisten voor examinatoren voor het rijbewijs* » , punt 2.1.1 : de praktische opleiding moet verschillende aspecten omvatten waaronder « *zuinig en milieuvriendelijk rijden* ». Dit betekent concreet dat dit aspect geïntegreerd zal moeten worden in de rijopleiding van kandidaten voor het rijbewijs, maar ook op het niveau van de opleiders (instructeurs en directeurs van rij scholen of vrije opleiding). Gezien de 'rijstijl' een aanzienlijke invloed heeft op de hoeveelheid emissies, zal de maatregel dus kunnen bijdragen aan de reductie van broeikasgasemissies in deze sector.

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

In samenwerking met de gemeenten werkt het gewest een doeltreffend en gecoördineerd parkeerbeleid uit. Daartoe richt het gewest een supra-gemeentelijk orgaan op om het parkeren op de openbare weg te beheren en te controleren. Het gewest kan ook middelen voor de opleiding van het gemeentepersoneel ter beschikking stellen, of gewestelijke middelen toewijzen

op voorwaarde dat de gemeenten meewerken aan de doelstellingen van het gewest inzake het parkeren (opnemen van de parkeerproblematiek in de mobiliteitsconvenanten).

Om het langdurig bovengronds parkeren te ontmoedigen, dat veel openbare ruimte inneemt, wordt een beleid van progressieve en geïntegreerde tarifiering ingevoerd, met de bedoeling om het kortstondig parkeren op de openbare weg aan te moedigen en het aanbod voor langdurig parkeren te verminderen en het langparkeren te verschuiven naar openbare parkings buiten de openbare weg. De vrijgekomen parkeerplaatsen worden bestemd voor andere aspecten van het mobiliteits- en vervoersbeleid : verbetering van de openbare ruimte (verbreden van de voetpaden, planten van bomen, ...), parkeerplaatsen voorbehouden voor inwoners, of de aanleg van eigen beddingen voor het openbaar vervoer.

Het gewest stelt een herziening van de omzendbrief De Saeger van 17 juni 1970 voor. Bij de levering van stedenbouwkundige vergunningen en milieuvergunningen voor nieuwe gebouwen of gebouwenrenovaties, zal een maximum aantal parkeerplaatsen toegelaten worden (in plaats van een minimum). Dit slaat niet op particuliere woningen. Dit maximum aantal wordt bepaald in functie van de kwaliteit van de bediening van het openbaar vervoer.

Voor de bestaande gebouwen zal het beleid ter beperking van het parkeren buiten de openbare weg steunen op de milieuvergunningen.

Hiervoor zullen normen vastgelegd worden voor de parkeercapaciteit buiten de openbare weg in functie van criteria zoals de toegankelijkheid, de bediening van het openbaar vervoer, de ligging en de economische functie.

Het uitwerken van een bedrijfsvervoerplan zal één van de vereisten zijn om de parkeernormen aan te passen die van toepassing zijn in de milieuvergunning. Wanneer een bedrijf geen doeltreffend bedrijfsvervoerplan heeft opgesteld binnen een bepaalde termijn, zal deze onderworpen kunnen worden aan een belasting op zijn parkeerplaatsen.

De vaststelling van de parkeernormen zal gebeuren bij een verlenging, hernieuwing of uitbreiding van de milieuvergunning van klasse 1.

De minimumnormen inzake de parkeerplaatsen voor tweewielers en leveranciers zullen verplicht opgenomen worden in de milieuvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen.

Er zal met de omliggende gewesten overlegd worden om ervoor te zorgen dat dezelfde normen toegepast worden in de hele GEN-zone, om uniformiteit tussen de gewesten na te streven.

Wat de openbare parkings betreft, zal men rekening houden met de volgende elementen bij het leveren of vernieuwen van de milieuvergunningen om hun bezettingspercentage te verbeteren : dynamische bewegwijzering, coherente tarifiering met deze van de bovengrondse parkings, controle door de politie en beteugeling van bovengrondse overtredingen, verbetering van de veiligheid, faciliteiten voor de buurtbewoners tijdens de daluren en voor de handel.

Bovendien wordt de capaciteit van de transitparkings die in verbinding staan met het openbaar vervoer, voornamelijk in de buurt van de Ring opgevoerd. Deze transitparkings die in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest aangelegd moeten worden, zijn een aanvulling (met een weliswaar beperkte capaciteit) op de parkeerplaatsen die buiten het gewest voorzien moeten worden (zoveel mogelijk vóór de plaatsen waar zich files voordoen).

Het gewest zet zijn onderhandelingen met de federale overheid over de wijziging van de wegcode voort en onderneemt acties die deel uitmaken van zijn bevoegdheden, om enkele van de hieronder vermelde doelstellingen te kunnen verwezenlijken :

- het belastbaar maken of het depenaliseren van de overtredingen op onwettig parkeren, met een overdracht van de opbrengst naar de overheid belast met de controle over het parkeren, om zo de eigen activiteiten te kunnen financieren;
- een hervorming van de geldende wetgeving met betrekking tot de uitgifte van bewonerskaarten;
- de versterking van de parketten.

De parkeervoorwaarden inzake leveringen voor winkels en bedrijven worden verbeterd.

Artikels 19 en 20 van de Ordonnantie van 25 maart 1999 betreffende de beoordeling en de verbetering van de luchtkwaliteit verwijzen naar de realisatie van vervoersplannen.

Art. 19 verplicht bedrijven die meer dan 200 personen tewerkstellen om een vervoersplan vast te leggen. Deze bepaling zal omgezet worden in de milieuvergunningen door de goedkeuring van een sectoraal besluit. Voor die plannen werd een realisatiemethodologie afgewerkt. In het kader van de toepassing van deze bepaling zal een cel BUV/BIM opgericht worden.

Art.20 voorziet dat organisatoren van evenementen waar tegelijkertijd meer dan 3000 mensen aanwezig zijn, het gebruik van alternatieve vervoersmiddelen moeten aanmoedigen.

Binnen de twee jaar volgend op de goedkeuring van het plan, zal een sectoraal besluit deze bepaling, die geïntegreerd zal worden in de milieuvergunning, verder uitwerken.

Plaatsen waar evenementen in de open lucht plaatsvinden zijn ook geïntegreerd door deze bepaling.

Zonder te wachten op de oprichting van een gewestelijk instrument voor parkeersplanning, zal de Brusselse regering een proactieve aanpak invoeren m.b.t. bedrijfsvervoerplannen per wijk. Zo zal de regering enkele nader te bepalen pilootwijken aanduiden, met specifieke moeilijkheden inzake toegankelijkheid voor de aanwezige diensten en activiteiten. Een coördinatiecomité bestaande uit afgevaardigden van de MIVB, van de betrokken administraties (BUV, BROH, BIM), van de betrokken gemeenten, van de wijkcomité's of van betrokken bedrijven en verenigingen actief op het gebied

van milieu en mobiliteit zal de situatie evalueren (kenschetsing van de mobiliteitsbehoeften, de vervoersmodi gebruikt door het personeel, het aanbod van openbaar vervoer, de bestaande infrastructuren voor het fietsen,...). Dit comité zal ook de ontwikkelingsperspectieven van de wijk en het potentieel om over te gaan tot minder vervuilende vervoersmodi inschatten. Er zal een verkeersreductiedoelstelling worden vastgesteld waarna er specifieke maatregelen volgen. Deze zullen een aanpassing van het aanbod van de MIVB, het aanleggen van wegen ter bevordering van de zachte mobiliteit (verplaatsingen met de fiets en te voet) en ter reductie van de parkeerbehoefte en financieringswijzen, kunnen omvatten : een nieuwe buslijn zou gefinancierd kunnen worden door alle bedrijven van een bepaalde wijk.

De werkwijze nodig voor de creatie van vervoersplannen op wijkniveau zal voorgesteld worden door het BUV en het BIM in functie van de ervaring opgedaan in het bijzonder op het gebied van effectenstudies.

De regering zal een mobiliteitscoördinator per pilootwijk aanduiden. In functie van de voorgestelde oplossingen, zullen de zonale milieuvergunningen herzien worden met het oog op een reductie van het aantal toegelaten parkeerplaatsen buiten de openbare weg (in toepassing van artikelen 54 en 64 van de ordonnantie betreffende de milieuvergunning). De veralgemening van dit concept zal na 3 jaar geëvalueerd worden.

De regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zal onderstaande elementen aanwenden zodat de MIVB samen met het gewestelijk beleid efficiënt kan handelen :

- zo moet de MIVB zich flexibel kunnen aanpassen zodat het een kwalitatieve dienstverlening kan aanbieden in het kader van de wijkgerichte vervoersplannen die volgens de voorziene mechanismen zullen worden opgesteld. De MIVB zal belast zijn met het maken van voorstellen met betrekking tot de aanpassing van de uurroosters en frequenties en, eventueel, met betrekking tot het voorzien van specifieke lijnen in de betrokken wijken. De financiering van dit bijkomend aanbod van openbaar vervoer zal onderhandeld worden met de Regering en de betrokken organismen.
- Hetzelfde zou gelden voor de vervoersplannen opgelegd aan geplande betalende evenementen die meer dan 3000 personen verzamelen, zoals voorzien in artikel 20 van de ordonnantie. De MIVB zou in voldoende mate moeten kunnen beantwoorden aan verzoeken van elk bedoelde organisator van publieke evenementen om bijkomend openbaar vervoer in te schakelen. De financiering van dit specifiek aanbod zou ten laste moeten zijn van de uitbater van de plaats of van de organisator van het evenement.

De MIVB zal het rendement van haar bestaande infrastructuur optimaliseren (metro-infrastructuur,...). Dankzij deze nieuwe uitbatingswijze en de aankoop van bijkomende uitrusting, zal zij de capaciteit van de Brusselse metro met 25% verhogen.

Binnen het jaar na de goedkeuring van het Plan, zal het gewest een gids voor de aankoop van propere voertuigen voor de openbare sector publiceren. Deze gids zal criteria uitwerken inzake de keuze en gebruikseisen van het voertuig en zal ook een ontwerp van lastenboek omvatten dat aankoop van milieuvriendelijkere voertuigen mogelijk maakt.

Na een proefperiode zal dit initiatief worden uitgebreid naar alle betrokken instellingen ongeacht de omvang van hun autobestand.

Binnen het jaar van goedkeuring van het Plan zullen de MIVB, het BUV en het BIM een studie verrichten over de financiële en ecologische impact van een vernieuwing met schone voertuigen van hun vervoerspark. Zo zal de studie ook het investeringsprogramma evalueren die nodig zou zijn om het uitgebreide openbare voertuigenpark van de MIVB geleidelijk te vervangen. Zij zal in het bijzonder betrekking hebben op de technologische mogelijkheden (roetfilters). De kostenefficiëntie van de technologische aanpassingsmogelijkheden van het wagenpark en van de vernieuwing ervan zullen vergeleken worden.

In het kader van de hernieuwing van haar voertuigenpark, zal het Regionaal Agentschap voor de Netheid trachten propere voertuigen aan te kopen.

In het kader van de regionalisering van de bevoegdheden inzake autofiscaliteit, zal de regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest eco-fiscale maatregelen uitvaardigen die de vervanging van de meest milieuvervuilende voertuigen door minder belastende voertuigen moet bevorderen. Dit in de mate dat de economische en financiële gezondheid van de gewesten niet in het gedrang komt

Dit beleid zal steunen op de herziening van de verkeers- en ingebruiksnamebelasting in functie van de ouderdom, de milieuprestaties en de stuwkracht van de voertuigen; bij het opstellen van de regels toegepast op het Eurovignet zullen ook gelijkaardige criteria geïntegreerd worden.

De regering zal elk initiatief steunen van de federale regering in verband met de herziening van de mechanismen inzake fiscale aftrekbaarheid voor woon-werk verplaatsingen, teneinde alternatieve vervoersmiddelen te bevorderen.

De hervormingen besloten en ondersteund door de regering zullen gebaseerd zijn op de beginselen van het rapport "Autofiscaliteit" zoals aangenomen door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu van maart 1997 en dat verder geactualiseerd zal worden.

Het mobiliteits- en vervoersbeleid van het Brusselse Hoofdstedelijke gewest kadert in de optiek van een duurzame ontwikkeling; Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zal bij het voeren van acties een multimodale en geïntegreerde aanpak aannemen, met name gebaseerd op de notie van « intermodale vervoersketen ».

Om het probleem van verkeersontstopping te bestrijden en de trend om te buigen, voert het gewest een ambitieus beleid dat erop gericht is het gebruik van andere vervoersmiddelen te promoten, door een geloofwaardig alternatief te bieden voor het gebruik van de eigen wagen :

- een nieuw verplaatsingsgedrag in de hand werken, en opteren voor milieuvriendelijke vervoersmiddelen; tegen 2010 moet het marktaandeel van tweewielers stijgen van 1 tot 10%, in het bijzonder dankzij de uitwerking van fietsroutes;
- reorganisatie van voetgangerswegen;
- het aanbod van openbaar vervoer versterken (op kwantitatief en kwalitatief vlak);
- het rationeel gebruik van de wagen promoten : carsharing, schone voertuigen.

Daarnaast zal het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in de komende jaren een coherent beleid voeren inzake de inplanting van handels- en tewerkstellingszones, om de stadsuitbreiding in de hand te houden en het aantal dagelijkse verplaatsingen te beperken.

De differentiëring van het verkeersnet, in het bijzonder door de creatie van zones 30 in residentiële buurten (afschaffing van het transitoverkeer) zou het gebruik van zachte vervoersmiddelen, moeten aanmoedigen.

Op het gebied van stedelijk openbaar vervoer, wil het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn marktaandeel aanzienlijk uitbreiden tegen 2010 :

- voor woon-werk verplaatsingen, wordt een marktaandeel van 41% beoogd (momenteel 31,4%);
- voor woon-school verplaatsingen, wordt een marktaandeel van 50% beoogd (momenteel 48%).

Met de verwezenlijking van bovenvermelde doelstellingen, zou men in staat moeten zijn om het aantal reizigers vervoerd per jaar met 40 miljoen te doen stijgen, wat een verhoging betekent van 27% ten opzichte van 1995. Opgemerkt dient te worden dat een programma voor de verhoging van de snelheid op het bovengrondse netwerk (VICOM) voor het openbaar vervoer ingevoerd werd in het kader van het nieuwe beheercontract van de MIVB. Tegen 2003 zullen er 48 km aan eigen beddingen gecreëerd worden !

Bovendien beoogt het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met de oprichting van het GEN (Gewestelijk Expres Net), de verbetering van de mobiliteit binnen het Gewest en dit in het bijzonder dankzij de verschuiving van het gebruik van de wagen naar het GEN, hiermee hoopt het gewest terug te komen op een verkeersniveau kleiner dan 6% ten opzichte van 1991.

Inzake het goederenvervoer zal het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest toezien op een betere organisatie van de vervoersstromen en verschuivingen uitlokken ten gunste van het spoor, de waterweg en de intermodaliteit water - spoor - weg; het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zal ook de ontwikkeling van de Brusselse haven voortzetten.

Vlaamse Gewest

De meeste initiatieven inzake transport zijn opgenomen in het Actieplan Milieuvriendelijke Voertuigen en Brandstoffen. Naast een verbetering van de technische aspecten van voertuigen worden ook sensibiliseringsinitiatieven voorzien. Daarnaast zijn in het Vlaams Mobiliteitsplan een aantal organisatorische maatregelen opgenomen die kunnen bijdragen tot een reductie van broeikasgasemissies.

Verder lopen in het Vlaams Gewest verschillende studieprojecten. Naast een verbetering van de technische aspecten van voertuigen zijn deze projecten vooral gericht op het verminderen van de vraag naar verplaatsingen (telewerken, video-conferenties, bedrijfsvervoerplannen).

Tenslotte dient vermeld te worden dat Vlaanderen bepaalde federale maatregelen wil aanmoedigen, met name :

- het voorzien van een module milieuvriendelijk/zuinig rijgedrag binnen de rijopleiding;
- het aanpassen van de testen van de periodieke inspectie, gekoppeld aan controles langs de weg en het gratis aanbieden van extra controles.

Waalse Gewest

De gewesten en de federale staat zullen overleg plegen over de reglementeringen inzake de fiscaliteit van voertuigen.

In het kader van een structurerend netwerk zal het gewest de toegankelijkheid in overleg met alle betrokken actoren verbeteren. Het gewest zal zich trouwens, samen met de NMBS, buigen over de valorisering van plaatselijke spoorwegen en van grensoverschrijdende wegen, over de ontwikkeling van een Waals spoorwegnet rond structurerende assen, over de invoering van het GEN naar Brussel, alsook over de uitbreiding van de spoorwegbediening inzake goederenvervoer.

De gewestelijke openbare diensten zullen, bij wijze van voorbeeld, criteria integreren om de voorkeur die moet worden gegeven aan minder vervuilende voertuigen te versterken en het gebruik van minder vervuilende voertuigen te promoten wanneer dit verenigbaar is met de vereisten van de dienst.

Het Waalse Gewest overweegt een algemene herziening van de gewestplannen.

➤ **CONVENANTEN VOOR DE INDUSTRIËLE SECTOREN EN RELATIE MET EEN
EVENTUELE ENERGIEBELASTING**

De verschillende regeringen hebben reeds standpunten ingenomen over de relatie tussen de gewestelijke energie of CO₂-convenanten voor de industriële sectoren betreffende de verbetering van hun specifiek energieverbruik en/of de reductie van hun specifieke CO₂ emissies en een mogelijke CO₂/energiesaks (. Zo zijn het Vlaamse en het Waalse Gewest sinds een aantal maanden in onderhandeling met een aantal industriële sectoren om convenanten voor te bereiden. De federale Staat onderzoekt in welke mate en onder welke voorwaarden men deze sectoren kan vrij stellen van een energie-CO₂-taks die in de toekomst ingevoerd zou kunnen worden. De federale Ministerraad heeft op 20/09/2001 beslist dat de conclusies van dit Nationaal Klimaatplan inzake de link tussen de gewestelijke convenanten met bepaalde industriële sectoren en de vrijstellingen van een energiesaks, in rekening zouden worden genomen in het kader van de studie uit te voeren door het Federaal Planbureau over de economische impact van een scenario waarbij de invoering van een energiesaks in België "geen schade toebrengt aan de concurrentiekracht en werkgelegenheid en waarbij rekening wordt gehouden met KMO's". De permanente samenwerking en het verzekeren van overleg zoals voorzien in het Samenwerkingsakkoord is ook hier, voor de relatie convenanten-energiebelasting, van toepassing.

□ **HET EUROPESE KADER**

Men heeft tot nu toe geen akkoord kunnen bereiken op Europees niveau over de ontwerprichtlijn over energiebelasting en over de fiscale uitzonderingen die voorzien moeten worden voor energie-intensieve bedrijven. Geen enkel akkoord werd bereikt tijdens het Belgische voorzitterschap en de Top van Laken heeft van dit onderwerp akte genomen zonder dit te behandelen, niettegenstaande dit oorspronkelijk voorzien was. Wat het resultaat van de gesprekken ook moge zijn, een eventuele Europese richtlijn over energiebelasting, een eventuele versterkte samenwerking of een eventuele unilaterale belgische maatregel, zullen deze niet mogen afwijken van de beginselen van de Communautaire kaderregeling inzake staatssteun ten behoeve van het milieu.. Deze kaderregeling voorziet o.a. het volgende:

- Als er overeenkomsten bestaan tussen de betrokken Lidstaat en de begunstigde bedrijven waarbij de bedrijven zich ertoe verbinden om milieudoelstellingen te behalen onder meer inzake de reductie van hun energieconsumptie of emissies, zullen de Lidstaten de mogelijkheid krijgen om een grotere terugbetaling, of zelfs een vrijstelling, te voorzien voor die bedrijven.
- Deze belastingverminderingen of vrijstellingen zouden in principe toegestaan mogen worden voor een periode van 5 tot 10 jaar en eventueel verlengd worden indien de concurrentiepositie dit rechtvaardigt.

In ieder geval zal er dus niets een Lidstaat, in dit geval België, kunnen beletten om fiscale belastingverminderingen/-vrijstellingen toe te kennen aan bedrijven die zich verbinden tot het behalen van milieudoelstellingen door middel van convenanten.

□ DE VERPLICHTINGEN DIE VOORTVLOEIEN UIT DE ONDERTEKENING VAN CONVENANTEN

De Waalse Regering en de Vlaamse Regering hebben sinds enkele maanden onderhandelingen opgestart om convenanten af te sluiten met een aantal industriële sectoren en/of bedrijven. Deze convenanten zijn bedoeld om energie-efficiëntie te verbeteren en/of om de specifieke of absolute CO₂-emissies van de betrokken bedrijven terug te dringen. Het voordeel voor de bedrijven is dat zij, de middelen, nodig voor het behalen van de doelstellingen, kunnen kiezen. Bovendien krijgen zij hiermee argumenten om van de federale overheid afwijkingen of vrijstellingen te bekomen, in de hypothese van een toekomstige energiebelasting. Voor wat de Gewesten betreft, schaffen zij zich de instrumenten aan die nodig zijn voor het opvolgen van de energie-efficiëntie van bedrijven en het bepalen van een realistisch en realiseerbaar energie- en milieubeleid.

De mogelijkheid om een convenant af te sluiten wordt aan gelijk welke sector of bedrijf aangeboden, ongeacht het niveau van energie-intensiteit. Tot nu toe zijn volgende sectoren²⁷ (voetnoot) in onderhandeling met de Gewesten :

- Vlaanderen : Het benchmarking convenant richt zich naar alle bedrijven met een energieverbruik > 0,5 PJ, maar ook kleinere energieverbruikers kunnen vrijwillig aansluiten : geraffineerde petroleumproducten (DF232), chemische basisproducten (DG241), non-ferro metalen (DJ274), staal (DJ271), eerste verwerking van staal (DJ272, DJ273), niet-metalen mineralen (DI26 - glas, keramiek, baksteen, beton), papierpap en papieren/kartonnen producten (DE21), voedingsmiddelen en dranken (DA15), textielproducten (DB17), hout en houtproducten (DD20).
  - deze sectoren vertegenwoordigen ongeveer 75% van het totaal energieverbruik van de verwerkende nijverheid.
- Wallonië : geraffineerde petroleumproducten (DF232), chemische basisproducten (DG241), non-ferro metalen (DJ274), staal (DJ271), eerste verwerking van staal (DJ272, DJ273), niet-metalen mineralen (DI26 - glas, keramiek, baksteen, cement, beton, kalk), papierpap en papieren/kartonnen producten (DE21).
  - deze sectoren vertegenwoordigen 88% van het totaal energieverbruik van de verwerkende nijverheid.

Andere sectoren zouden zich de komende maanden kunnen bijvoegen.

Zowel in Vlaanderen als in Wallonië zullen convenanten ten indicatieve titel de uitvoering voorzien van alle projecten met een terugbetaling (payback) gelijk aan of kleiner dan 4 jaar of waarvan de geactualiseerde netto waarde positief is, toelagen en belastingen niet inbegrepen, voor een actualisatieratio van 20%.

In Vlaanderen zal de overheid rechtstreeks in contact blijven met individuele bedrijven. In Wallonië zullen bepaalde convenanten getekend worden op sectorieel niveau (beroepsfederaties). Indien een fiscale afwijking ten behoeve van bedrijven ooit door de federale Staat wordt toegestaan, conform de verplichtingen van een convenant, zou de regionale overheid het nodige doen om attesten te geven aan alle bedrijven, ook al worden hun verplichtingen overgenomen door een beroepsfederatie.

²⁷ De codes zijn deze van de NACE nomenclatuur

➤ **FLEXIBILITEITSMECHANISMEN**

Specifieke aandacht wordt gegeven aan de link tussen het Europese voorstel inzake emissiehandel, gezamenlijke uitvoering en het schone ontwikkelingsmechanisme. De relatie van deze mechanismen tot andere instrumenten, zoals de CO₂/energieconvenant en de CO₂/energiesubsidies wordt momenteel diepgaander besproken. Het is belangrijk deze flexibiliteitsmechanismen op een optimale manier toe te passen, in combinatie met de federale en gewestelijke maatregelen, teneinde een vermenigvuldigend en versnellend effect te verkrijgen dat toelaat de reductie-objectieven inzake CO₂ emissies op de meest efficiënte manier te bereiken.

~~Het Waals gewest overweegt een herziening van haar wetgeving om een geschikt kader te scheppen voor de implementatie van haar beleid inzake luchtvervuiling en in het bijzonder inzake klimaatveranderingen. Daarnaast zal De Waalse regering zal de gewestelijke structuren ontwikkelen die nodig zijn voor de uitvoering van de flexibiliteitsmechanismen. De modaliteiten om een Waals fonds op te richten voor deze mechanismen zullen eveneens worden onderzocht.~~

➤ **KOOLSTOFPUTTEN**

De rol die koolstofputten of 'sinks' in België kunnen spelen om de doelstellingen van het Protocol van Kyoto te bereiken zit nog in een studiefase. Niettemin werden van overheidswege reeds enkele initiatieven ondernomen. De problematiek werd geïntegreerd in het Vlaamse Plattelandsontwikkelingsplan, waar men tegen 2004 een aanmoedigingsbeleid inzake bebossing en de productie van biomassa wil voeren. ~~Het Waalse gewest zal de mogelijkheden voor de vastlegging van CO₂ in bossen en gronden [benutten/overwegen], met inachtneming van de regels van het Protocol van Kyoto en binnen de limieten van de capaciteit van het grondgebied en van het beheer van haar grondgebied op lange termijn. Ze zal noodzakelijkerwijs het gebruik van deze putten in verband stellen met het behoud van biodiversiteit.~~

3. GLOBALE EVALUATIE VAN DIT KLIMAATPLAN

Teneinde een eerste globale evaluatie van dit Nationaal Klimaatplan te kunnen uitvoeren, werd beroep gedaan op een studie gerealiseerd door het Federaal Planbureau en Econotec²⁸. Deze studie combineert het HERMES met het EPM model, zoals voor de schatting van de impact van de bestaande maatregelen bij ongewijzigd beleid (zie 2.2.).

~~Deze studie dient ter illustratie en bindt de overheden niet. Gezien de gebruikte modellen vertrekken van hypothesen die niet volledig identiek zijn aan het huidig gevoerde beleid, werd in het kader van het Samenwerkingsakkoord beslist om op korte termijn een methodologie op te stellen waarmee de reële impact van de in dit Klimaatplan vermelde bestaande, geplande, conceptuele maatregelen en maatregelen in studiefase kan berekend worden. Er dient nog te worden vermeld dat de hierna gegeven projecties uit deze studie, enkel werden berekend voor de energetische CO₂ uitstoot.~~

In deze studie werden verschillende projecties voor CO₂ berekend op basis van de koppeling van het HERMES met het EPM model. Drie situaties werden in deze studie onderscheiden; (i) bij het instellen van een CO₂taks; (ii) bij het toepassen van een reeks niet fiscale maatregelen²⁹ en (iii) een combinatiescenario.³⁰ De uitgangspunten en de resultaten van die studie werden hierna overgenomen. In Bijlage 2 is een lijst van de mogelijke niet fiscale maatregelen gegeven. Voor de situatie (i) en (ii) zijn de energie en CO₂ -besparingen en een analyse van de totale kosten gegeven.

~~Deze studie en de type scenario's dienen ter illustratie en binden de overheden niet. Gezien de gebruikte modellen vertrekken van hypothesen die niet volledig identiek zijn aan het huidig gevoerde beleid, werd in het kader van het Samenwerkingsakkoord beslist om op korte termijn een methodologie op te stellen waarmee de reële impact van de in dit Klimaatplan vermelde bestaande, geplande, conceptuele maatregelen en maatregelen in studiefase kan berekend worden. Er dient nog te worden vermeld dat de hierna gegeven projecties uit deze studie, enkel werden berekend voor de energetische CO₂ uitstoot.~~

Het kader hieronder is een uittreksel van algemene conclusies van deze studie van het Federaal Planbureau en Econotec.

²⁸ Evaluatie van de impact van fiscale en niet fiscale maatregelen op de CO₂ uitstoot. Working Paper 09-01, december 2001, Planbureau/Econotec (voor details zie : www.plan.be).

²⁹ [Het model neemt een honderdtal niet fiscale maatregelen in rekening, die het geheel aan sectoren omvatten. Deze maatregelen bestaan uit 4 types \(zie Bijlage 2\) : pure energiebesparing; warmtekrachtkoppeling; hernieuwbare energie en energiesubsstitutie. Deze reductiemaatregelen beperken zich tot wat realiseerbaar is in de praktijk in de periode tot en met 2012, rekening houdend met de huidige beschikbare technologie.](#)

³⁰ voorbehoud Kabinet Minister M. Foret

CO₂ PROJECTIES MET CO₂ TAKS EN NIET FISCALE MAATREGELEN (HERMES-EPM)

In het berekende taksscenario werd het niveau van de CO₂-taks op 11,5 euro per ton CO₂ genomen en dit conform een eerdere studie met het MARKAL-GEM3 model, waar dit niveau voldoende geacht werd om de Kyoto doelstelling te realiseren onder de hypothese dat de helft van de te reduceren hoeveelheid via emissiehandel zou gerealiseerd worden. Wat de energiebesparende investeringen betreft, zijn dit de technisch haalbare investeringen, te beginnen met deze aan negatieve en nulcost.

De impact van een CO₂ taks (11,5 euro) zal de gemiddelde energieprijzen (verschillen in % tov basissimulatie in 2010, HERMES/EPM) met 7,4% verhogen, voor de individuele brandstoffen zijn de percentages van de prijsverhogingen als volgt :

<i>Gas (kleine verbruikers)</i>	<i>7,6</i>	<i>Benzine</i>	<i>4,4</i>
<i>Gas (grote verbruikers)</i>	<i>15,5</i>	<i>Diesel</i>	<i>6,6</i>
<i>Steenkool (huishoudens)</i>	<i>54,1</i>	<i>Lichte huisbrandolie</i>	<i>10,7</i>
<i>Steenkool (industrie)</i>	<i>57,2</i>	<i>Zware Stookolie</i>	<i>7,8</i>

Een gedetailleerd onderzoek van de verschillende resultaten die verkregen werden binnen het kader van de verschillende scenario's en variabelen, zoals ze hierboven zijn voorgesteld, leidt tot een aantal interessante conclusies.

Ten eerste stellen we vast dat de verwachte nieuwe CO₂-uitstoot tegen het jaar 2010-2012 en gebaseerd op een geactualiseerde macro-economische context, een inspanning veronderstelt van ongeveer 25 Mt CO₂³¹ (dit is het verschil tussen het bereikte niveau in 2012, volgens de oorspronkelijke projectie, en het beoogde doel) om te beantwoorden aan de Belgische afspraken met betrekking tot een verlaging van de CO₂-uitstoot. De analyse van de fiscale variëteit, rekening houdend met een basis CO₂-taks die gradueel toeneemt tot een equivalent van 11,5 euro 90/ton CO₂, toont aan dat een dergelijke maatregel al zal leiden tot een aanzienlijke verlaging van de CO₂-uitstoot, maar niettemin is deze verlaging nog onvoldoende. Als we vertrekken van het basisscenario, zou een dergelijke taks daadwerkelijk leiden tot een verlaging van 7Mt CO₂-uitstoot in 2010. Hiermee, en rekening houdend met het macro-economische scenario, zou de CO₂-uitstoot nog 118,4 Mt CO₂ bedragen, d.i. nog 10% meer dan het niveau van 1990. We willen eraan herinneren dat deze simulaties ervan uitgaan dat het product van de taks volledig wordt gerecycleerd via een verlaging van de patronale en persoonlijke bijdragen³². Dat betekent dat er bijkomende maatregelen noodzakelijk zullen zijn en toegevoegd moeten worden aan de zuiver fiscale maatregelen om het effect van deze fiscale maatregelen te versterken.

³¹ Ter verduidelijking van de tekst, dient gepreciseerd te worden dat de 25 Mt enkel de energetische CO₂ betreft.

³² Wat de scenario's met een CO₂/energie-taks betreft, werden de mogelijke vrijstellingen voor sectoren die een energie/CO₂-convenant afsluiten (zie 2.4.) nog niet opgenomen. Idem voor de geplande sociale correcties.

We stellen in eerste instantie vast dat er een methodologie wordt gehanteerd waarbij een zuiver micro-economische aanpak - gevolgd door ECONOTEC met het EPM model - wordt gecombineerd met een veeleer macrosectorale aanpak - gevolgd door het Federaal Planbureau met het HERMES-model. Dit model wordt toegepast om de dubbele tellingen te vermijden, die te maken hebben met een mogelijke verlaging van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot, met de fiscale en niet-fiscale maatregelen..

Het resultaat moet dus geïnterpreteerd worden als een mogelijk maximaal te behalen resultaat als alle middelen worden toegepast om de niet-fiscale maatregelen te realiseren. Als er geen enkele vrijwillige handeling wordt gesteld, bestaat het risico dat deze mogelijke besparing volledig onbenut blijft. De uiteindelijke verlaging van de CO₂-uitstoot zal zich dus wellicht ergens tussen beide curven bevinden, afhankelijk van de menselijke, financiële, organisatorische en institutionele middelen die beschikbaar worden gesteld om niet-fiscale maatregelen in te voeren. Ex post, zal de integrale toepassing van het niet-fiscale luik slechts weinig invloed hebben op het BBP (licht positief resultaat, met name als gevolg van hogere investeringen), maar toch zal dit niet te verwaarlozen verschuivingen veroorzaken in de structuur van de toegevoegde waarden (verlaging van het belang van de energiesector, verhoging van het belang van de andere industriële sectoren, en in mindere mate van de dienstensector). Bovendien stellen we een verhoogde tewerkstelling vast en een niet te verwaarlozen verlaging van de CO₂-uitstoot. In het beste geval (als een CO₂-taks daadwerkelijk wordt toegepast), zal het aantal tewerkgestelden toenemen met 3000 eenheden tegen het jaar 2010. De CO₂-uitstoot zal respectievelijk dalen met 4,9 Mt tegen 2005 en 7,5 Mt tegen 2010 ten opzichte van het basisscenario.

En dus zal de combinatie van fiscale maatregelen (CO₂-taks) en niet-fiscale maatregelen globaal gezien leiden tot een totale reductie van de CO₂-uitstoot van 7,1 Mt CO₂ tegen 2005 en van 13,7 Mt CO₂ tegen 2010 ten opzichte van het basisscenario (enkel energetische CO₂).

~~Op basis van~~ De studies van het Planbureau en Econotec ~~stelt kan het het~~ volgende worden gesteld :

- Bij ongewijzigd beleid (BAU) bedraagt het tekort om de Kyoto doelstelling te bereiken 34,3 Mton CO₂eq/jaar (3 gassen) in de verbintenisperiode 2008-2012 ;
- Bij een combinatiescenario met fiscale (CO₂ taks 11,5 euro) en niet fiscale maatregelen kan men in de verbintenisperiode 2008-2012 een reductie realiseren van 13,7 Mton CO₂ (enkel energetische CO₂) ;
- De nog te reduceren hoeveelheid om de Kyoto doelstelling te bereiken bedraagt aldus 20,6 Mton CO₂ eq/jaar voor de verbintenisperiode.

Dit tekort ~~zal~~ zou dan worden ingevuld met :

- maatregelen uit het Nationaal Klimaatplan die niet in het berekende scenario zijn opgenomen. Het betreft hoofdzakelijk de maatregelen relevant voor de niet energetische of proces CO₂ en voor de 5 andere broeikasgassen ;
- de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen ;

De flexibiliteitsmechanismen, zoals voorzien in het Protocol van Kyoto, zullen alle de mogelijke economisch en sociaal haalbare maatregelen, die de uitstoot van broeikasgassen terug dringen, te nemen door de gewestelijke en federale Regeringen, aanvullen. ~~Op deze manier is het mogelijk om op een efficiënte manier alle reductie-engagements in te vullen.~~ De verschillende regeringen hebben zich reeds uitgesproken om actief aan deze mechanismen deel te nemen en onderzoeken momenteel gezamenlijk hoe België zich best kan voorbereiden (zie 2.3. en 2.4.). Ook stelt het Samenwerkingsakkoord dat België, bij voorkeur voor het einde van 2002, de nodige instrumenten op het vlak van flexibiliteitsmechanismen in werking dient te stellen. Deze strikte timing is ondermeer van belang, wanneer men weet dat er reeds sinds 2000 een internationale competitie bestaat voor wat de CDM projecten betreft.

- nieuwe maatregelen voor de 6 broeikasgassen. Dit zijn maatregelen nog niet opgenomen in het Nationaal Klimaatplan, maar die tussen nu en 2012 zullen worden toegevoegd en dit via het voorziene evaluatie- en herzieningssysteem (zie 4.).

Op deze manier is het mogelijk om op een efficiënte manier alle reductie-engagements in te vullen.

4. DE GROTE ASSEN EN DE OPVOLGING VAN DIT KLIMAATPLAN

➤ INSTITUTIONEEL

Dit Nationaal Klimaatplan is het product van de samenwerking in het kader van de uitgebreide Interministeriële Conferentie Leefmilieu en volgt uit de verbintenis dat zowel de Federale Staat als de Gewesten de nodige maatregelen zullen nemen - elk voor wat hun respectieve bevoegdheden betreft - ten einde aan de vereisten van het Protocol van Kyoto te voldoen (zie hierboven). Het is duidelijk dat we op een aantal relevante vragen nog een antwoord moeten geven, nodig om het Belgisch klimaatbeleid te ondersteunen. Om hieraan tegemoet te komen werd er een Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en de gewesten betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto, opgesteld (bijlage 3).

De opvolging van dit Nationaal Klimaatplan zal gebeuren onder de regeling voorzien in het Samenwerkingsakkoord. Dit Samenwerkingsakkoord zal in 2002 ter instemming aan de 4 Parlementen worden overgemaakt. Eens van kracht, start de Nationale Klimaatcommissie, bestaande uit 4 vertegenwoordigers van elk gewest en het federaal niveau, in samenwerking met het permanent secretariaat, met het opstellen van het eerste Nationaal Klimaatplan, onderwerp van dat Samenwerkingsakkoord. In de praktijk zal vertrokken worden van dit document en in lijn met de taken van die Nationale Klimaatcommissie, zal dit geëvalueerd worden in functie van de te behalen Kyoto doelstelling (7,5%). Verschillende gegevens kunnen hiertoe aangewend worden.

De toetsing aan sociale, economische en ecologische indicatoren krijgt hierin een belangrijke plaats. Als ecologische indicator is het belangrijk om over recente emissiegegevens te beschikken, op dezelfde methodologie of principes gestoeld. Het Samenwerkingsakkoord komt hieraan tegemoet. Relevante sociale en economische indicatoren moeten beschikbaar zijn om de respectievelijke impact te kunnen inschatten. Momenteel is dit minimaal uitgewerkt. Het Federaal Planbureau heeft de opdracht gekregen dit proces bij te staan.

Die evaluatie dient ook ondersteund te worden door passende prognoses, waarin rekening wordt gehouden met het bestaand en gepland beleid. Het opstellen en uitvoeren van een gemeenschappelijke evaluatiemethodologie aangaande de nationale prognoses van de emissies van broeikasgassen - nog een verbintenis uit het Samenwerkingsakkoord - dient hiertoe vorm te krijgen. Inmiddels werd de opdracht hiervoor toevertrouwd aan een speciaal daartoe opgerichte werkgroep van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling, waar naast het federale niveau, ook de Gewesten vertegenwoordigd zijn. Deze werkgroep "broeikasgasscenario's" wordt voorgezeten door de federale departementen Energie en Wetenschapsbeleid. Deze werkgroep zal deze werkzaamheden koppelen met het zoeken naar een methodologie voor de berekening van de lastenverdeling in België.

Het Klimaatplan is een evolutief product, gesteund op een « learning by doing » proces. Hierbij is een geïntegreerde aanpak zeer belangrijk. Deze geïntegreerde aanpak is functie van de verschillende bevoegdheden en van de lastenverdeling tussen de Gewesten. Het

Vlaamse en Waalse Gewest willen namelijk, mits een belangrijk federaal engagement, een stabilisatie van hun broeikasgassen in 2005 nastreven. Het Vlaamse Gewest verstaat onder het federaal engagement voldoende begeleidende maatregelen op het vlak van energie, transport, productnormering en fiscaliteit, waaronder een eventuele CO₂/energietaks.

~~Voor wat de definitie en de toepassing van instrumenten die onder de De~~ federale ~~overheid engageert zich om begeleidende maatregelen en instrumenten die onder haar~~ bevoegdheid vallen ~~uit te voeren binnen de grenzen van~~ ~~betreft, zullen de verplichtingen zoals gedefinieerd in~~ het regeerakkoord van juli 1999 ~~en van de relevante beslissingen van de Ministerraad, worden nageleefd~~. De Federale Staat verzekert hierbij de harmonisatie en de werking van de interne markt, alsook de economische eenheid.

Het evaluatiesysteem zal ons toelaten het Gewestelijk en Federaal beleid frequent te toetsen aan deze tussentijdse doelstelling en aan de Kyoto doelstelling. ~~Teneinde alles efficiënt te laten gebeuren zal de administratieve vereenvoudiging versterkt worden.~~

➤ **SYNERGIEËN**

Het Nationaal Klimaatplan kadert in een algemene strategie voor duurzame ontwikkeling, en viseert het integreren van de verschillende bestaande en geplande horizontale beleidsplannen en programma's op federaal³³ en gewestelijk niveau.

Het Klimaatplan houdt rekening met de Europese plannen en programma's en benut de mogelijke synergieën op een optimale manier. Een voorbeeld hiervan is de toepassing van de flexibiliteitsmechanismen. Indien het nodig zou blijken moet er gestreefd worden om, in combinatie met de federale en gewestelijke maatregelen een versnellend effect te krijgen, dat toelaat het sectorieel conversiebeleid op een kostenefficiënte manier in werking te stellen.

- Aandacht zal gaan naar de link tussen de 3 flexibiliteitsmechanismen en naar de relatie van deze mechanismen tot andere instrumenten, zoals de CO₂/energieconvenant en de CO₂/energietaks. Het behouden of versterken van de competitiviteit van de bedrijven is hierbij een uitgangspunt.
- Aandacht zal gaan naar de relatie met EMAS, BBT en de CO₂/energieconvenanten teneinde het concept van duurzame productie en consumptiepatronen bij bedrijven en KMO's gemakkelijker ingang te doen vinden. Het geïntegreerd productbeleid zal het klimaatbeleid ondersteunen, rekening houdend met de voorwaarden inzake de Europese interne markt.

³³ Federaal Mobiliteitsplan, Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling, Federaal Richtplan Producten

➤ DIALOOG

Het overleg met de betrokken actoren zal conform het Samenwerkingsakkoord worden verdergezet. In de loop van 2002 zullen de verschillende adviesraden zich hebben uitgesproken over dit document en eventueel aanbevelingen hebben opgesteld, zodat deze informatie ook in aanmerking zal worden genomen voor de evaluatie.

➤ MAATREGELEN

De internationale verbintenissen van België respecterend, dient het Nationaal Klimaatplan rekening te houden met de noodzaak om een beleid op het gebied van industriële expansie voort te zetten of te ontwikkelen om schaalvergroting en innoverende alliantiestrategieën te realiseren, dit teneinde de middelen vrij te maken die nodig zijn voor een versnelde investering in BBT en « benchmarked » technologieën.

Het Klimaatplan voorziet en bestudeert een aantal steunmaatregelen voor alle actoren, waaronder bedrijven, teneinde hen ertoe aan te zetten vlugger om te schakelen naar BAT en toptechnologieën, waarbij men zal toezien de werkgelegenheid te ondersteunen. — [Teneinde alles efficiënt te laten gebeuren zal de administratieve vereenvoudiging versterkt worden.](#)

Bij de selectie van de nog goed te keuren maatregelen, zal prioriteit worden gegeven aan de “no regret” maatregelen en aan maatregelen die terzelfdertijd de competitiviteit van bedrijven versterken en/of de tewerkstelling bevorderen. De selectie zal moeten gebeuren op basis van een onderbouwde discussie. De kost van de verschillende maatregelen zal geraamd moeten worden om deze volgens hun efficiëntie te kunnen rangschikken. Aandacht zal besteed worden aan de gevolgen van de huidige beslissingen op lange termijn. De in dit Klimaatplan gegeven scenario's (taks en niet fiscale maatregelen) op basis van de HERMES-EPM modellen, dienen hierbij ter illustratie en verbinden de overheid niet.

Het volledig pakket aan maatregelen, zal van het Nationaal Klimaatplan een efficiënt instrument maken dat België toelaat een “low carbon economy” te realiseren en tegelijkertijd de competitiviteit van de bedrijven beschermt, conform de doelstelling van de Europese Raad van Lissabon dat tegen 2010 van de Europese Unie een performante economie wil maken. Daarbij zal/zullen bijvoorbeeld:

- ❑ de ont koppeling tussen de uitstoot aan broeikasgassen en de economische groei gesteund worden door het versterken van onderzoek en ontwikkeling in het domein van de informatietechnologie en van het dematerialiseren van processen;
- ❑ de CDM en JI projecten, de investeringsstrategieën en het productbeleid worden ontwikkeld onder de hoede van een duurzame internationale samenwerking, waarbij gestreefd wordt naar het creëren van duurzame productie- en consumptiepatronen in het Noorden en het bestrijden van de armoede in het Zuiden. De bescherming van de biodiversiteit dient eveneens verhoogd te worden door het uitvoeren van een innovatief beleid inzake koolstofputten en bosbouw;

- de goedkeuring van een eventuele CO₂/energiebelasting gecompenseerd worden op een manier dat dit geen enkele invloed zal hebben op de totale fiscale lasten;
- de combinatiedriehoek “convenanten - CO₂/energiebelasting - flexibiliteitsmechanismen” en “convenanten - flexibiliteitsmechanismen” zullen ~~als één van de~~ belangrijke assen ter verzekering, en waar mogelijk het versterken, van de competitiviteit tussen bedrijven en van de werkgelegenheid.

Bijlage 1: bevoegdheidsverdeling in België

België is een Federale staat. Heel wat beleidsbevoegdheden zijn in de loop der jaren overgedragen van de nationale staat aan de Gewesten en Gemeenschappen. Een overzicht van de bevoegdheden is hierna weergegeven.

BEVOEGDHEDEN VOOR MILIEU

- Federale staat: productbeleid, bescherming tegen ioniserende straling, doorvoer van afvalstoffen, marien milieu;
- Gewesten : afvalbeheer, waterbeleid, luchtverontreiniging, natuurbehoud, bosbeheer;
- Provincies en gemeenten: naleving milieuwetgeving (politie), inzameling en verwerking van huishoudafval.

BEVOEGDHEDEN VOOR ENERGIE

- Federale staat: productie en transport elektriciteit, kernbrandstofcyclus, grote infrastructuurwerken voor opslag, vervoer en productie van energie, accijnzen op brandstoffen, tarieven;
- Gewesten: distributie van elektriciteit (tot 70 kV), openbare gas distributie, netten voor warmtevoorziening, hernieuwbare energiebronnen, terugwinning energie, rationeel energiegebruik;
- Gemeenten: plaatselijke verdeling van elektriciteit en gas.

BEVOEGDHEDEN VOOR OPENBARE WERKEN EN TRANSPORT

- Federale staat: nationale luchthaven, spoorwegen, verkeersreglementering, belastingen op voertuigen en brandstoffen, technische normering voertuigen;
- Gewesten: aanleg en onderhoud van wegen, zeehavens, loodswezen, waterlopen, regionale luchthavens, openbaar stads- en streekvervoer, leerlingenvervoer, taxi's;
- Gemeenten: stedelijk wegennet, verkeerreglementering (politie), mobiliteitsplannen.

BEVOEGDHEDEN VOOR RUIMTELIJKE ORDENING

- Gewesten : stedenbouw en ruimtelijke ordening. Industrierterreinen en industriezones.

Bijlage 2 : niet fiscale maatregelen in 2 scenario's, 1 met taks 0 euro en 1 met taks 11,5 euro/t CO₂**TABEL I : SCENARIO TAKS 0 EURO/T CO₂**

2010 (KOSTEN IN EURO VOOR 2000)	VERLAGING ENERGIE- VERBRUIK (TJ)	VERLAGING UITSTOOT CO ₂	INVEST KOSTEN (MEURO)	WINST ENERGIE- FAKT. (MEURO)	TOTALE KOSTEN (MEURO)
Energiesector (excl. autopr.)	9 541	731	66,2	39,2	-15,0
➤ Energie	9 541	731	66,2	39,2	-15,0
Goed beheer	8 293	620	49,2	28,9	-10,5
Recupereren van warmte	396	29	3,1	1,3	-0,2
Motor met variable snelheden	242	27	8,1	3,5	-0,9
Efficiënte verlichting	46	5	1,0	0,7	-0,3
Uitrusting optimaal rendement	247	28	2,3	3,6	-2,8
Warmtekrachtkoppeling	310	22	2,5	1,3	-0,2
Alternatieve energie	7	1	0,0	0,0	0,0
Industrie	73 532	5 827	727,8	514,2	-248,5
➤ Intermediair goed	48 776	3 805	424,5	294,8	-139,0
Goed beheer	27 574	2 106	163,4	143,8	-82,1
Recuperen van warmte	3 312	211	32,6	14,7	-3,3
Brandstofrecuperatie	4	0	0,0	0,0	0,0
Recyclage van materialen	1 651	256	0,0	3,7	-3,7
Motor met variabele snelheden	2 172	243	72,9	31,5	-7,9
Energie-integratie	1 504	94	16,0	6,7	-1,3
Thermische isolatie	1	0	0,0	0,0	0,0
Efficiënte verlichting	399	45	9,0	5,8	-2,6
Processen wijzigen	1 147	66	12,9	5,1	-1,0
Uitrustingen optimaal rendement	4 579	362	36,8	39,9	-26,7
Warmtekrachtkoppeling	6 420	421	80,8	43,6	-10,4
Alternatieve energie	13	1	0,0	0,0	0,0
➤ Uitrusting	4 154	420	68,4	53,5	-29,5
Goed beheer	1 877	190	19,4	23,4	-16,3
Recuperen van warmte	81	5	0,9	0,4	-0,1
Motor met variabele snelheden	968	108	26,0	14,0	-5,6
Efficiënte verlichting	471	53	10,6	6,8	-3,1
Uitrustingen optimaal rendement	356	40	4,9	5,2	-3,4
Warmtekrachtkoppeling	401	24	6,5	3,7	-1,0
Alternatieve energie	0	0	0,0	0,0	0,0
➤ Verbruiksgoederen	20602	1602	234,9	165,9	-80,0
Goed beheer	10 690	773	65,8	69,3	-44,4
Recuperen van warmte	1 795	112	19,6	8,7	-1,7
Motor met variabele snelheden	2 056	230	62,4	29,8	-9,6
Efficiënte verlichting	673	75	15,1	9,8	-4,4
Processen wijzigen	106	7	1,1	0,5	-0,1
Uitrustingen optimaal rendement	1 175	132	15,2	17,0	-11,7
Warmtekrachtkoppeling	4 101	273	55,6	30,8	-8,0
Alternatieve energie	6	0	0,0	0,0	0,0
Huishoudens en equivalent	40 999	2 978	810,8	424,7	-196,4
➤ Huishoudens	25 737	1 890	447,8	263,3	-129,6
Verandering in gedrag	15 572	1 154	0,0	154,9	-89,5
Thermische isolatie	1 560	100	100,1	14,3	-2,6
Efficiënte verlichting	259	29	26,6	11,1	-6,7
Uitrustingen optimaal rendement	2 652	193	67,3	27,4	-16,5
Herbruikbare energie	11	1	1,7	0,3	0,0
Alternatieve energie	3 684	412	252,0	55,3	-14,3

TABEL I : SCENARIO TAKS 0 EURO/t CO₂ (vervolg)

➤ Tertiaire sector	15 004	1 069	360,0	160,6	-66,6
Goed beheer	19	1	0,5	0,1	0,0
Verandering in gedrag	5 198	359	0,0	44,6	-30,4
Thermische isolatie	491	31	16,6	3,4	-0,7
Efficiënte verlichting	1 785	200	108,8	39,4	-17,8
Uitrustingen optimaal rendement	133	8	3,8	0,9	-0,1
Warmtekrachtkoppeling	7 377	469	230,0	72,1	-17,5
Herbruikbare energie	1	0	0,1	0,0	0,0
➤ Landbouw - tuinbouw	258	11	3,0	0,8	-0,2
Warmtekrachtkoppeling	258	19	3,0	0,8	-0,2
Prod. hernieuwbare energie	4 382	491	465,7	127,1	-39,1
➤ Hernieuwbare energie	4 382	491	465,7	127,1	-39,1
Hernieuwbare energie	4 382	491	465,7	127,1	-39,1

TABEL II : SCENARIO TAKS 11,5 EURO/t CO₂

2010 (KOSTEN IN EURO VOOR 2000)	VERLAGING ENERGIE- VERBRUIK (TJ)	VERLAGING UITSTOOT CO ₂	INVEST KOSTEN (MEURO)	WINST ENERGIE- FACT. (MEURO)	TOTALE KOSTEN (MEURO)
Energiesector (excl. autopr.)	11 544	877	89,2	46,5	-14,1
➤ Energie	11 544	877	89,2	46,5	-14,1
Goed beheer	8 985	665	54,9	30,8	-10,3
Recupereren van warmte	1 298	96	13,0	4,3	0,3
Motor met variable snelheden	341	38	12,5	4,9	-0,9
Efficiënte verlichting	46	5	1,0	0,7	-0,3
Uitrusting optimaal rendement	247	28	2,3	3,6	-2,8
Warmtekrachtkoppeling	582	41	5,4	2,4	-0,1
Alternatieve energie	46	4	0,0	-0,1	0,0
Industrie	90 618	7 515	965,9	589,2	-239,4
➤ Intermediair goed	62 929	5 250	604,9	350,4	-130,9
Goed beheer	31 777	2 750	193,9	152,2	-79,4
Recuperen van warmte	6 920	538	77,9	27,8	-0,5
Brandstofrecuperatie	11	1	0,1	0,0	0,0
Recyclage van materialen	1 651	256	0,0	3,7	-3,7
Motor met variabele snelheden	2 798	313	101,0	40,6	-7,9
Energie-integratie	2 837	177	34,4	12,4	-0,6
Thermische isolatie	3	0	0,0	0,0	0,0
Efficiënte verlichting	399	45	9,0	5,8	-2,6
Processen wijzigen	2 421	138	32,4	10,7	-0,4
Uitrustingen optimaal rendement	5 779	441	51,3	44,6	-26,2
Warmtekrachtkoppeling	8 251	584	105,0	52,7	-9,6
Alternatieve energie	82	2	0,0	-0,1	0,1
➤ Uitrusting	4 392	444	75,1	55,7	-29,4
Goed beheer	1 953	195	20,4	23,8	-16,2
Recuperen van warmte	121	7	1,5	0,6	-0,1
Motor met variabele snelheden	1 072	120	30,7	15,5	-5,6
Efficiënte verlichting	471	53	10,6	6,8	-3,1
Uitrustingen optimaal rendement	356	40	4,9	5,2	-3,4
Warmtekrachtkoppeling	421	30	6,9	3,8	-1,0
Alternatieve energie	-3	0	0,0	0,0	0,0
➤ Verbruiksgoederen	23 297	1 821	285,9	183,1	-79,1
Goed beheer	10 733	776	66,2	69,4	-44,4
Recuperen van warmte	2 836	178	34,6	13,5	-1,3
Motor met variabele snelheden	2 517	282	83,1	36,5	-9,6
Efficiënte verlichting	673	75	15,1	9,8	-4,4
Processen wijzigen	244	15	3,2	1,2	0,0
Uitrustingen optimaal rendement	1 175	132	15,2	17,0	-11,7
Warmtekrachtkoppeling	5 077	359	68,4	35,7	-7,7
Alternatieve energie	40	3	0,0	0,0	0,0
Huishoudens en equivalent	43 911	3 233	969,6	449,9	-195,5
➤ Huishoudens	27 026	1 989	552,8	277,2	-129,1
Verandering in gedrag	17 572	1 154	0,0	154,9	-89,5
Thermische isolatie	2 291	147	159,6	21,1	-2,3
Efficiënte verlichting	259	29	26,6	11,1	-6,7
Uitrustingen optimaal rendement	2 855	206	79,4	29,3	-16,4
Herbruikbare energie	15	2	2,3	0,4	0,0
Alternatieve energie	4 033	452	284,8	60,5	-14,2

TABEL II : SCENARIO TAKS 11,5 EURO/t CO₂ (vervolg)

➤ Tertiaire sector	16 253	1 197	407,4	170,7	-66,3
Goed beheer	35	2	1,1	0,2	0,0
Verandering in gedrag	5 198	359	0,0	44,6	-30,4
Thermische isolatie	630	40	22,8	4,3	-0,7
Efficiënte verlichting	1 787	200	109,0	39,5	-17,8
Uitrustingen optimaal rendement	230	15	7,3	1,6	-0,1
Warmtekrachtkoppeling	8 372	581	267,0	80,4	-17,3
Herbruikbare energie	1	0	0,1	0,0	0,0
➤ Landbouw - tuinbouw	632	46	9,4	2,0	0,0
Warmtekrachtkoppeling	632	46	9,4	2,0	0,0
Prod. hernieuwbare energie	4 791	536	530,0	138,9	-38,8
➤ Hernieuwbare energie	4 791	536	530,0	138,9	-38,8
Hernieuwbare energie	4 791	536	530,0	138,9	-38,8

Bijlage 3 : Samenwerkingsakkoord (versie 1e lezing)

Accord de coopération entre l'Etat fédéral, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale relatif à l'établissement, l'exécution et le suivi d'un Plan National Climat, ainsi que l'établissement de rapports, dans le cadre de la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques et du Protocole de Kyoto.

Vu l'article 39 de la Constitution ;

Vu la loi spéciale du 8 août 1980 de réforme des institutions, modifiée par la loi spéciale du 8 août 1988, notamment les articles 6, § 1 II 1° et 92bis, § 1;

Vu la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux institutions bruxelloises, telle que modifiée par la loi spéciale du 16 juillet 1993, notamment les articles 4 et 42;

Vu la loi du 11 mai 1995 portant approbation de la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques, et les Annexes I et II, faites à New York le 9 mai 1992 et le Protocole de Kyoto (Kyoto, 1997);

Vu la décision 1999/296/CE du Conseil de l'Union européenne modifiant la décision 93/389/CEE relative à un mécanisme de surveillance des émissions de CO₂ et des autres gaz à effet de serre dans la Communauté;

Vu la décision du Conseil de l'Union européenne du 16 juin 1998 relative à la fixation de la contribution de chaque Etat membre à la diminution de 8% que la Communauté doit atteindre globalement selon l'art. 3 du Protocole de Kyoto;

Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto.

Gelet op art. 39 van de Grondwet ;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij de bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid op de artikelen 6, § 1 II 1° en 92bis, § 1;

Gelet op de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen, zoals gewijzigd door de bijzondere wet van 16 juli 1993, inzonderheid op artikelen 4 en 42;

Gelet op de wet van 11 mei 1995 houdende goedkeuring van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering, en Bijlagen I en II, gedaan te New York op 9 mei 1992 en het Protocol van Kyoto (Kyoto, 1997);

Gelet op de beschikking 1999/296/EG van de Raad van de Europese Unie tot wijziging van beschikking 93/389/EEG inzake een bewakingssysteem voor de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen in de Gemeenschap;

Gelet op de beslissing van de Raad van de Europese Unie van 16 juni 1998, inzake de vaststelling van de bijdrage van elke lidstaat aan de vermindering van 8% die de Gemeenschap in haar geheel volgens art. 3 van het Protocol van Kyoto

Vu l'Accord de coopération du 18 mai 1994 entre les Régions bruxelloise, flamande et wallonne en matière de surveillance des émissions atmosphériques et de structuration des données ;

Vu l'Accord de coopération du 5 avril 1995, conclu entre l'Etat fédéral, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale, relatif à la politique internationale de l'environnement, concernant la création d'un groupe de travail permanent appelé Comité de coordination de la Politique Internationale de l'Environnement (en abrégé CCPIE) ;

Vu l'Accord de coopération du 24 octobre 1997 concernant la coopération entre l'Etat et les Régions relatif au Plan d'Appui Scientifique à une politique de développement durable ;

Vu l'ordonnance du 25 mars 1999 relative à l'évaluation et l'amélioration de la qualité de l'air ambiant ;

Vu le décret wallon du 21 avril 1994 relatif à la planification en matière d'environnement dans le cadre du développement durable ;

Considérant la décision du Conseil des Ministres du 12 mai 2000, concernant l'approbation de l'exécution du deuxième Plan d'Appui Scientifique à une politique de développement durable (PADDII), pour lequel l'Etat fédéral et les entités fédérées ont conclu un Accord de coopération;

Considérant le Plan Fédéral de Développement durable 2000-2004, approuvé par le Conseil des Ministres du 20 juillet 2000 ;

Considérant la décision du Conseil des Ministres du 14 juin 2001, au niveau

moet bereiken;

Gelet op het Samenwerkingsakkoord van 18 mei 1994 tussen het Brussels, Vlaamse en Waalse Gewest inzake het toezicht op emissies in de lucht en op de structurering van de gegevens ;

Gelet op het Samenwerkingsakkoord van 5 april 1995 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijke Gewest met betrekking tot het internationaal milieubeleid, inzake de oprichting van een permanente werkgroep met de titel Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (afgekort CCIM);

Gelet op het Samenwerkingsakkoord van 24 oktober 1997 betreffende de samenwerking tussen de Staat en de Gewesten betreffende het Plan voor Wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling ;

Gelet op de ordonnantie van 25 maart 1999 betreffende de beoordeling en de verbetering van de luchtkwaliteit;

Gelet op het Waalse decreet van 21 april 1994 betreffende de planning inzake milieu in het kader van duurzame ontwikkeling;

Overwegende het besluit van de Ministerraad d.d. 12 mei 2000, inzake de goedkeuring van de uitvoering van het tweede Plan voor Wetenschappelijke Ondersteuning van een beleid gericht op duurzame ontwikkeling (PODO II), waarvoor de Federale Staat en de gefedereerde entiteiten een Samenwerkingsakkoord gesloten hebben;

Overwegende het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004, goedgekeurd door de Ministerraad van 20 juli 2000;

Overwegende de beslissing van de Ministerraad van 14 juni 2001 op federaal

fédéral, portant que la Belgique confirme sa volonté d'exécuter sa décision du 20 juillet 2000 concernant l'approbation du Plan Fédéral de Développement durable 2000-2004 et en particulier le paragraphe 391 relatif à l'engagement de réduire ses émissions de gaz à effet de serre en 2008-2012 par rapport à 1990, comme les autres Etats européens l'exécutent, tel que déterminé par le Burden Sharing, à savoir 7,5 % pour la Belgique et que le Plan National Climat à établir doit comprendre les mesures nécessaires permettant la réalisation de cet objectif de 7,5 % et ce, conformément au Plan Fédéral de Développement durable 2000-2004, paragraphe 496 ;

Considérant que le paragraphe 391 du Plan Fédéral de Développement durable 2000-2004 précise que les objectifs à atteindre ne seront pas répartis de façon linéaire entre les groupes et secteurs économiques du pays ;

Considérant le Plan flamand de politique de l'environnement (Plan MINA), lequel stipule qu'il y a lieu de réduire les émissions nettes de gaz à effet de serre et, à long terme, de viser à stabiliser les concentrations de gaz à effet de serre dans l'atmosphère à un niveau qui empêche toute perturbation anthropique dangereuse du système climatique;

Considérant le plan d'action de la Région Wallonne en matière de Changements climatiques, approuvé par le Gouvernement wallon le 19 juillet 2001, visant une réduction de 7,5% à l'horizon 2008-2012 des émissions de la Région Wallonne par rapport à ses émissions de 1990 ;

Considérant que, en raison de la répartition actuelle des compétences, tant l'Etat fédéral que les Régions s'engagent à prendre les mesures nécessaires afin de satisfaire aux exigences du Protocole de Kyoto. A cet effet, il a été décidé lors de la Conférence Interministérielle de

niveau, houdende dat België haar bereidwilligheid herbevestigt tot uitvoering van haar beslissing van 20 juli 2000 inzake de goedkeuring van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 en specifiek de paragraaf 391 aangaande de verbintenis om de uitstoot aan broeikasgassen in 2008-2012 te verminderen tegenover 1990, zoals de andere Europese lidstaten deze uitvoeren, conform de vaststelling door de Burden Sharing, te weten 7,5% voor België en dat het op te stellen Nationaal Klimaatplan dient de nodige maatregelen te bevatten om dit objectief van 7,5 % te kunnen realiseren en dit conform het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004, paragraaf 496;

Overwegende dat de paragraaf 391 van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 stelt dat de te bereiken doelstellingen niet op lineaire wijze zullen worden verdeeld tussen alle economische groepen en sectoren in dit land ;

Overwegende het Vlaamse Milieubeleidsplan (MINA-plan), waarin bepaald wordt dat de netto-emissies van broeikasgassen moeten gereduceerd worden en dat op lange termijn een stabilisatie van de atmosferische concentratie van broeikasgassen beoogd wordt, op een niveau waarbij een gevaarlijke antropogene versterking van het klimaat wordt vermeden;

Overwegende het Waalse actieprogramma inzake Klimaatverandering, goedgekeurd door de Waalse Regering d.d. 19 juli 2000, dat een reductie van 7,5% van de emissies van het Waalse Gewest tegen 2008-2012 beoogt ten opzichte van zijn emissies van 1990;

Overwegende dat het wegens de bestaande bevoegdheidsverdelingen noodzakelijk is dat zowel de Federale Staat als de Gewesten zich ertoe verbinden om de nodige maatregelen te nemen ten einde aan de vereisten van het Protocol van Kyoto te voldoen. Hiertoe werd tijdens de uitgebreide

l'Environnement élargie du 22 février 2001 portant approbation du procès-verbal du 14 décembre 2000 d'établir un Plan National Climat;

Considérant les décisions de la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie du 24 juillet 2001, portant approbation du procès-verbal du 22 février 2001 et plus spécifiquement l'accord entre la Région flamande et la Région wallonne, concernant la stabilisation des émissions d'ici 2005 par rapport à 1990 pour chaque Région;

Considérant la décision du Gouvernement wallon du 18 janvier 2001, confirmée le 22 février 2001 et encore précisée le 19 juillet 2001, de défendre le principe d'une répartition linéaire entre les Régions de l'objectif belge de réduction de 7,5%, et d'inscrire l'approbation de l'avant-projet de décret portant assentiment au Protocole de Kyoto, dans le respect de ce principe ;

Considérant la décision du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 15 mars 2001, demandant qu'une méthode de calcul de répartition équitable entre les Régions soit définie par un organisme indépendant en concertation avec les acteurs concernés et que la méthode de calcul soit présentée lors d'une prochaine Conférence de l'Environnement élargie ;

Considérant que le gouvernement flamand a décidé le 20 avril qu'une répartition des charges équivalente entre les Régions est nécessaire pour mener une politique de réduction des émissions de gaz à effet de serre en Belgique, efficace d'un point de vue du coût ;

Considérant la nécessité, d'une part, d'une exécution coordonnée et efficace des dispositions du Plan National Climat, et, d'autre part, de ne pas confronter les sujets de droit à une réglementation

Interministeriële Conferentie Leefmilieu van 22 februari 2001, ter goedkeuring van de notulen van 14 december 2000, beslist een Nationaal Klimaatplan op te stellen;

Overwegende de beslissingen van de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu van 24 juli 2001, ter goedkeuring van de notulen van 22 februari 2001 en specifiek de overeenkomst tussen het Vlaamse en het Waalse Gewest betreffende de stabilisatie van de uitstoot tegen 2005 ten opzichte van 1990 voor elk Gewest;

Overwegende de beslissing van de Waalse Regering van 18 januari 2001, bevestigd op 22 februari 2001 en nog verduidelijkt op 19 juli 2001, om het principe van een lineaire verdeling tussen de Gewesten van de Belgische emissiereductiedoelstelling van 7,5% en om de goedkeuring van het voorontwerp van decreet houdende goedkeuring van het Protocol van Kyoto in te schrijven in het kader van de naleving van dit principe ;

Overwegende de beslissing van de Regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 15 maart 2001 waarin gevraagd wordt om een methode van berekening voor een billijke verdeling tussen de Gewesten te laten vastleggen door een onafhankelijke instantie, in overleg met de betrokken actoren en om de methode van berekening aan een volgende uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu voor te leggen ;

Overwegende dat de Vlaamse regering op 20 april 2001 heeft beslist dat een gelijkwaardige lastenverdeling tussen de Gewesten noodzakelijk is voor een kostenefficiënt emissiereductiebeleid voor broeikasgassen in België ;

Overwegende de noodzakelijkheid van een gecoördineerde en doeltreffende tenuitvoerlegging van de bepalingen van het Nationaal Klimaatplan enerzijds, en de noodzaak de rechtsonderhorigen niet te

insuffisamment harmonisée ou faisant double emploi, une planification claire, entérinée par un Accord de coopération, est réclamée;

Considérant qu'il est nécessaire de prendre conjointement dans les trois Régions des mesures visant à réduire les émissions de gaz à effet de serre, afin d'atteindre un niveau élevé de protection de l'environnement ;

Considérant l'accord politique, décision 5/CP.6 adoptée par la Conférence des Parties à la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques (COP6, 2ème partie) qui s'est tenue à Bonn du 16 au 27 juillet 2001 en application du Plan d'Action de Buenos Aires qui, en ce qui concerne la question de la complémentarité, signifie pour les Parties de l'Annexe I que les mesures nationales doivent constituer une partie importante de l'effort à fournir pour respecter leurs engagements à limiter et à réduire les émissions tel que défini à l'art. 3, 1er alinéa du Protocole de Kyoto et les oblige à faire rapport des informations pertinentes et à les soumettre à un contrôle, conformément aux articles 7 resp. 8 du Protocole de Kyoto ;

Considérant que la décision 5/CP.6 de la Conférence des Parties à la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques définit que seules les Parties qui ont accepté l'accord complémentaire concernant le respect du Protocole de Kyoto ont le droit d'acquérir ou de reporter des crédits générés par l'utilisation des mécanismes de flexibilité et conseille à la Conférence des Parties au sein de laquelle se réunissent les Parties du Protocole de Kyoto (COP/MOP) de rendre la participation des Parties de l'Annexe I aux mécanismes de flexibilité dépendante du respect des exigences concernant l'établissement de rapports prévues à l'article 5, 1er et 2ème alinéa et à l'article 7, 1er et 4ème alinéa du Protocole de Kyoto ;

confronteren met onvoldoende op elkaar afgestemde of overlappende regelgeving anderzijds, is een duidelijke planning vereist, bekrachtigd door een Samenwerkingsakkoord;

Overwegende dat het noodzakelijk is om in de drie Gewesten gezamenlijk maatregelen te nemen betreffende de beperking van de uitstoot van broeikasgassen, zodat een hoog niveau van milieubescherming wordt bereikt ;

Overwegende het politiek akkoord, beslissing 5/CP.6 aangenomen door de Conferentie van de Partijen van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (COP6, 2de deel) gehouden in Bonn van 16 tot 27 juli 2001 in uitvoering van het Actieplan van Buenos Aires die inzake het supplementariteitsvraagstuk voor Bijlage I-Partijen betekent dat binnenlandse maatregelen een significant onderdeel moeten uitmaken van de inspanning tot het naleven van hun verbintenissen tot beperking en terugdringing van emissies zoals bepaald in art 3, 1ste lid van het Protocol van Kyoto en hen verplicht om daarover relevante informatie te rapporteren en voor toetsing voor te leggen, conform artikels 7 resp. 8 van het Protocol van Kyoto ;

Overwegende dat beslissing 5/CP.6 van de Conferentie van de Partijen van het Raamverdrag inzake Klimaatverandering bepaalt dat enkel Partijen die de aanvullende overeenkomst inzake naleving bij het Protocol van Kyoto hebben aanvaard het recht hebben om kredieten gegenereerd door het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen over te dragen of te verwerven en aan de Conferentie van de Partijen waarin de Partijen bij het Protocol van Kyoto bijeenkomen (COP/MOP) aanbeveelt de deelname aan de flexibiliteitsmechanismen door Bijlage I-Partijen afhankelijk te maken van de naleving van de vereisten inzake rapportering onder artikel 5, 1ste en 2de lid en van artikel 7, 1ste en 4de lid van het Protocol van Kyoto ;

Considérant que la réalisation de l'objectif de réduction requiert l'application de mécanismes de flexibilité;

Considérant la nécessité d'assurer une coopération et une concertation permanentes en ce qui concerne la gestion des données, le suivi de la mise en oeuvre, l'évaluation et aussi l'adaptation éventuelle du Plan National Climat ;

Considérant la nécessité pour l'Etat fédéral et les Régions de disposer de méthodologies d'évaluation compatibles afin d'assurer un traitement objectif et harmonieux des données vis-à-vis du public, de la Commission européenne et des parties à la Convention Climat et au Protocole de Kyoto;

Considérant que, pour réaliser une coopération, une concertation et une méthodologie d'évaluation compatibles, l'intervention de l'Etat fédéral et des Régions dans la gestion, le fonctionnement et le financement d'une structure appropriée, doit être réglée au plan institutionnel;

Considérant que les dispositions du présent Accord de coopération ne portent nullement préjudice au fonctionnement du CCPIE;

Considérant qu'il est nécessaire d'inscrire le Plan National Climat dans une stratégie globale de développement durable ;

Considérant qu'il est souhaitable de faire du Plan National Climat un instrument efficace permettant à la Belgique de réaliser une « low carbon economy » tout en protégeant la compétitivité des entreprises ;

Considérant que l'Etat fédéral doit garantir l'union économique et monétaire et veiller à la libre circulation des personnes, des biens et des capitaux ;

Considérant la nécessité de prendre en

Overwegende dat het halen van de reductiedoelstelling een toepassing van flexibiliteitsmechanismen vereist;

Overwegende de noodzaak om een permanente samenwerking en overleg te verzekeren inzake het beheer van de gegevens, de opvolging van de implementatie, de evaluatie en ook de eventuele bijsturing van het Nationaal Klimaatplan;

Overwegende de noodzaak voor de Federale Staat en de Gewesten om over afgestemde evaluatiemethodologiën te beschikken om een objectieve en harmonieuze behandeling van gegevens te verzekeren tegenover het publiek, de Europese Commissie en de verdragspartijen bij het Klimaatverdrag en het Protocol van Kyoto ;

Overwegende dat om een samenwerking, een overleg en een afgestemde evaluatiemethodologie te verwezenlijken, de tussenkomst moet worden geregeld op institutioneel vlak van de Federale Staat en de Gewesten in het beheer, de werking en de financiering van een gepaste structuur ;

Overwegende dat de bepalingen in dit Samenwerkingsakkoord geenszins afbreuk doen aan de werking van het CCIM;

Overwegende dat het noodzakelijk is om het Nationaal Klimaatplan in te schrijven in een algemene strategie voor duurzame ontwikkeling;

Overwegende dat het wenselijk is om van het Nationaal Klimaatplan een efficiënt instrument te maken dat België toelaat een "low carbon economy" te realiseren en tegelijkertijd de competitiviteit van de bedrijven te beschermen;

Overwegende dat de Federale Staat de economische en monetaire eenheid dient te waarborgen en dient toe te zien over het vrije verkeer van personen, goederen en kapitalen;

Overwegende de noodzaak om, op

compte, sur le plan économique et social, le Pacte Européen de Stabilité, le Rapport national belge à l'UE sur la Réforme Economique des marchés des produits, des services et des capitaux (Processus de Cardiff) ainsi que le Plan d'Action National pour l'Emploi (Processus de Luxembourg) ;

L'Etat fédéral, représenté par la Ministre ayant la Mobilité et les Transports dans ses attributions, la Ministre ayant l'Environnement dans ses attributions et le Secrétaire d'Etat ayant l'Energie dans ses attributions ;

La Région flamande, représentée par le Gouvernement flamand, en la personne de son Ministre-Président, le Ministre flamand ayant l'Environnement dans ses attributions et le Ministre flamand ayant l'Energie dans ses attributions ;

La Région wallonne, représentée par le Gouvernement wallon, en la personne de son Ministre-Président, le Ministre wallon ayant l'Environnement dans ses attributions et le Ministre wallon ayant l'Energie dans ses attributions;³⁴

La Région de Bruxelles-Capitale, représentée par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale en la personne de son Ministre-Président, le Ministre ayant l'Environnement dans ses attributions et le Ministre ayant l'Energie dans ses attributions ;

Ont convenu ce qui suit :

CHAPITRE Ier : Définitions, objectifs et principes

Article 1er. Au présent Accord de coopération, s'appliquent les définitions :

- On entend par "effets néfastes des Changements climatiques" les modifications de l'environnement physique ou des biotes dues à des

economisch en sociaal vlak, rekening te houden met het Europese Stabiliteitspact, het Belgisch Nationaal Verslag aan de EU over de hervormingen van de producten-, diensten- en kapitaalmarkten (Verslag van Cardiff), alsook het Nationaal Actieplan voor de Werkgelegenheid (Proces van Luxemburg);

De federale Staat, vertegenwoordigd door de Minister bevoegd voor mobiliteit en Vervoer, de Minister bevoegd voor Leefmilieu en de Staatssecretaris bevoegd voor Energie;

Het Vlaamse Gewest, vertegenwoordigd door de Vlaamse Regering, in de persoon van haar Minister-President, de Vlaamse Minister bevoegd voor Leefmilieu en de Vlaamse Minister bevoegd voor Energie;

Het Waalse Gewest, vertegenwoordigd door de Waalse Regering, in de persoon van haar Minister-President, de Waalse Minister bevoegd voor Leefmilieu en de Waalse Minister bevoegd voor Energie;³⁵

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, vertegenwoordigd door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering in de persoon van haar Minister-Voorzitter, de Minister bevoegd voor Leefmilieu en de Minister bevoegd voor Energie;

Kwamen overeen wat volgt :

HOOFDSTUK I : Definities, doelstellingen en beginselen

Artikel 1. Voor dit Samenwerkingsakkoord gelden de definities :

- "nadelige gevolgen van Klimaatverandering" : veranderingen in de levende omgeving ten gevolge van Klimaatverandering die aanzienlijke

³⁴ Le Gouvernement wallon décidera concernant les signatures le jeudi 25 octobre 2001

³⁵ De Waalse Regering zal op donderdag 25 oktober beslissen betreffende de handtekeningen

- Changements climatiques et qui exercent des effets nocifs significatifs sur la composition, la résistance ou la productivité des écosystèmes naturels et aménagés, sur le fonctionnement des systèmes socio-économiques ou sur la santé et le bien-être de l'homme.
- On entend par "Changements climatiques" des changements de climat qui sont attribués directement ou indirectement à une activité humaine altérant la composition de l'atmosphère mondiale et qui viennent s'ajouter à la variabilité naturelle du climat observée au cours de périodes comparables.
  - On entend par "gaz à effet de serre" les constituants gazeux de l'atmosphère, tant naturels qu'anthropiques, qui absorbent et réémettent le rayonnement infrarouge. Les gaz à effet de serre suivants sont visés pour l'application de cet Accord :
    - * Dioxyde de carbone (CO₂)
    - * Méthane (CH₄)
    - * Oxyde nitreux (N₂O)
    - * Hydrofluorocarbones (HFC)
    - * Hydrocarbures perfluorés (PFC)
    - * Hexafluorure de soufre (SF₆)
  - On entend par "émissions" la libération de gaz à effet de serre ou de précurseurs de tels gaz dans l'atmosphère au-dessus d'une zone et au cours d'une période donnée.
  - On entend par "Conférence des Parties" la Conférence des Parties à la Convention.
  - On entend par « Convention » la Convention-cadre des Nations Unies sur les changements climatiques, adoptée à New York le 9 mai 1992.
  - Mécanismes de flexibilité :
    - (i) les mécanismes tels que visés aux articles 6, 12 et 17
- schadelijke effecten hebben op de samenstelling, het herstellingsvermogen of het voortplantingsvermogen van natuurlijke of beheerste ecosystemen of op de werking van sociaal-economische stelsels of op de gezondheid en het welzijn van de mens.
- "Klimaatverandering": een verandering in het klimaat die direct of indirect wordt toegeschreven aan menselijke activiteit, die de samenstelling van de atmosfeer wijzigt en die naast natuurlijke klimaatwisselingen wordt waargenomen gedurende vergelijkbare perioden.
  - "broeikasgassen": gasvormige bestanddelen van de atmosfeer, zowel natuurlijk als antropogeen, die infrarode straling absorberen en weer uitstralen. Voor de toepassing van dit Akkoord worden de volgende broeikasgassen bedoeld :
    - * Koolstofdioxide (CO₂)
    - * Methaan (CH₄)
    - * Distikstofoxide (N₂O)
    - * Onvolledig gehalogeneerde fluorkool-waterstoffen (HFK's)
    - * Perfluorkoolwaterstoffen (PFK's)
    - * Zwavelhexafluoride (SF₆)
  - "emissies": het vrijkomen van broeikasgassen en/of voorlopers daarvan in de atmosfeer in een bepaald gebied en gedurende een bepaalde tijd.
  - "Conferentie van de Partijen": de Conferentie van de Partijen bij het Verdrag.
  - "Verdrag": het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, op 9 mei 1992 te New York aangenomen.
  - Flexibiliteitsmechanismen :
    - (i) de mechanismen zoals bedoeld in artikels 6, 12 en 17

- du Protocole de Kyoto : l'application conjointe (art. 6), « Mécanisme pour un Développement Propre » (art. 12) et le commerce international d'émissions (art. 17).
- (ii) tout système de commerce d'émissions de gaz à effet de serre mis en place par l'Union Européenne.
- Conférence Interministérielle de l'Environnement (CIE) élargie : les membres permanents de la CIE, conformément à l'Accord de coopération du 5 avril 1995 relatif à la politique internationale de l'environnement, élargie au Premier Ministre, aux Ministres-Présidents des Régions, au ministre fédéral du Budget, aux ministres en charge de l'énergie, des transports, de la fiscalité, de la coopération au développement et aux ministres régionaux de l'économie.

Art. 2. Le présent Accord de coopération concerne l'établissement, l'exécution, le suivi d'un Plan National Climat ainsi que l'établissement de rapports, dans le cadre de la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques et le Protocole de Kyoto et Décision 1999/296/CE, avec pour objectif de maîtriser les émissions nettes de CO₂ et autres gaz à effet de serre, tel que fixé dans le Protocole de Kyoto ainsi que dans la Décision du Conseil de l'Union européenne du 16 juin 1998.

CHAPITRE II : La Commission nationale Climat

Art. 3. Pour l'application et le suivi du présent Accord de coopération et pour le suivi du Plan National Climat en général, les Régions et l'Etat fédéral créent une Commission nationale Climat. La Commission nationale Climat est assistée par un secrétariat permanent.

van het Protocol van Kyoto : de gezamenlijke uitvoering (art. 6), "Mechanisme voor Schone Ontwikkeling" (art. 12) en internationale emissiehandel (art. 17).

(ii) elk systeem voor handel in broeikasgasemissies ingesteld door de Europese Unie.

- uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu (ICL): de permanente leden van de ICL, conform het Samenwerkingsakkoord d.d. 5 april 1995 inzake het internationaal milieubeleid, uitgebreid met de Eerste Minister, de gewestelijke ministers-presidenten, de federale minister voor Begroting, de ministers belast met energie, transport, fiscaliteit, ontwikkelings-samenwerking en de gewestelijke ministers van economie.

Art. 2. Dit Samenwerkingsakkoord betreft het opstellen, het uitvoeren, het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto en Beschikking 1999/296/EG, met de bedoeling om de netto uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen te beheersen, zoals bepaald in het Protocol van Kyoto en in de Beslissing van de Raad van de Europese Unie van 16 juni 1998.

HOOFDSTUK II: De Nationale Klimaatcommissie

Art. 3. Voor de toepassing en de opvolging van dit Samenwerkingsakkoord en voor de opvolging van het Nationaal Klimaatplan in het algemeen wordt door de Gewesten en de Federale Staat een Nationale Klimaatcommissie opgericht. De Nationale Klimaatcommissie wordt ondersteund door een permanent secretariaat.

Art.4. La Commission nationale Climat est constituée par les Parties contractantes, chacune disposant de quatre mandataires désignés par leurs gouvernements. Ces personnes pourront être assistées par des experts. Chaque Partie désignera quatre membres effectifs et quatre membres suppléants, qui pourront remplacer les membres effectifs respectifs lorsque ces derniers seront absents. Ces désignations seront publiées au Moniteur belge. Toute modification sera publiée de la même manière.

Art. 5. Le secrétariat permanent est assuré par la Cellule Interrégionale de l'Environnement (CELINE) visée à l'article 6 de l'Accord de coopération du 18 mai 1994 entre les Régions bruxelloise, flamande et wallonne en matière de surveillance des émissions atmosphériques et de structuration des données. Il est composé de fonctionnaires provenant de l'administration des Parties contractantes. Les fonctionnaires restent soumis aux dispositions statutaires s'appliquant à ceux-ci .

Art. 6.
§1er. *Les tâches administratives et organisationnelles de la Commission nationale Climat consistent à :*

- 1° Rédiger le règlement d'ordre intérieur de la Commission nationale Climat;
- 2° Fixer les règles de fonctionnement du secrétariat permanent ;
- 3° Adresser des propositions aux Parties contractantes à propos de la composition du secrétariat permanent;
- 4° Désigner un président, chaque année à la date d'entrée en vigueur de l'Accord de coopération, en respectant un tour de rôle entre toutes les Parties contractantes, ainsi qu'une alternance linguistique Néerlandais/Français ;

Art. 4. De Nationale Klimaatcommissie is samengesteld uit de contracterende Partijen, die elk over vier gemandateerde vertegenwoordigers beschikken, aangeduid door hun respectieve regering. Deze personen kunnen bijgestaan worden door deskundigen. Door elke Partij worden vier effectieve leden en vier plaatsvervangende leden aangeduid, die het respectievelijke effectieve lid vervangen in geval van afwezigheid. Die aanwijzingen worden bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad. Iedere wijziging wordt op dezelfde wijze bekend gemaakt.

Art. 5. Het permanent secretariaat wordt verzorgd door de Intergewestelijke Cel voor Leefmilieu (IRCEL) bedoeld in artikel 6 van de Samenwerkingsakkoord van 18 mei 1994 tussen het Brusselse, Vlaamse en Waalse Gewest inzake het toezicht op emissies in de lucht en op de structurering van de gegevens. Het is samengesteld uit ambtenaren afkomstig van de administraties van de contracterende Partijen. De ambtenaren blijven onderworpen aan de statutaire bepalingen die op hen van toepassing zijn.

Art. 6.
§1. *De administratieve en organisatorische taken van de Nationale Klimaatcommissie bestaan uit :*

- 1° Het opstellen van het reglement van inwendige orde voor de Nationale Klimaatcommissie;
- 2° Het bepalen van de regels van de werking van het permanent secretariaat;
- 3° Het formuleren van voorstellen aan de contracterende Partijen betreffende de samenstelling van het permanent secretariaat;
- 4° Het aanduiden van een voorzitter, elk jaar op datum van inwerkingtreding van het Samenwerkingsakkoord, waarbij een beurtrol gerespecteerd wordt tussen alle contracterende Partijen evenals een beurtwisseling van de talen Nederlands en Frans;

5° Etablir un rapport annuel faisant état des activités de la Commission nationale Climat;

6°. Assurer l'échange et la transmission d'informations et de rapports entre les parties concernées, à propos de l'état d'avancement et de la mise en œuvre des politiques et mesures reprises dans le Plan National Climat en vigueur à ce moment-là;

7°. Fournir directement des informations aux conseils consultatifs fédéraux et régionaux;

8°. Assumer les obligations concernant l'échange et la transmission de données et d'informations, imposées par la décision 1999/296/CE du Conseil de l'Union européenne et par la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques (CCNUCC), et ce, en collaboration avec les départements concernées et le CCPIE ;

9°. Veiller à la compatibilité et, si possible, à l'harmonisation, entre les Parties contractantes des méthodes et des procédures de travail, de l'interprétation des données, de l'établissement des rapports et des prévisions, et de l'échange d'informations ;

Les tâches 1° à 4° doivent être accomplies endéans les 6 mois après la composition de la Commission nationale Climat.

§ 2. Les tâches de la Commission nationale Climat relatives au contenu consistent à :

1° Evaluer, pendant le dernier trimestre de chaque année, la coordination et la coopération fédérales et interrégionales, ainsi que le niveau d'exécution et l'impact (écologique, social et économique) des politiques et mesures prises sur la base du Plan National Climat. Les résultats obtenus, les réductions ainsi que les prévisions seront comparés aux objectifs fixés. Sur cette

5° De opmaak van een jaarverslag waarin gerapporteerd wordt over de activiteiten van de Nationale Klimaatcommissie;

6°. De uitwisseling en doorgave van informatie en verslagen tussen de betrokken partijen, betreffende de vordering en de implementatie van het beleid en de maatregelen opgenomen in het op dat moment geldende Nationaal Klimaatplan;

7°. Het rechtstreeks verschaffen van informatie aan de federale en gewestelijke adviesraden;

8°. Het uitvoeren van de verplichtingen omtrent uitwisseling en doorgave van gegevens en informatie, opgelegd door de beschikking 1999/296/EG van de Raad van de Europese Unie en door het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNFCCC), en dit in samenwerking met de betrokken departementen en het CCIM;

9°. Toezien op de afstemming, en indien mogelijk, het harmoniseren, tussen de contracterende Partijen, van de werkmethoden en werkprocedures, van de interpretatie van de gegevens, van de rapportering en prognoses en van de uitwisseling van de informatie;

Taken 1° tot en met 4° dienen binnen de 6 maand na de samenstelling van de Nationale Klimaatcommissie uitgevoerd te worden.

§ 2. De inhoudelijke taken van de Nationale Klimaatcommissie bestaan uit :

1° Het evalueren, gedurende het laatste trimester van ieder jaar, van de federale en interregionale samenwerking en coördinatie evenals de stand van uitvoering en de impact (ecologisch, sociaal, economisch) van het beleid en de maatregelen genomen op basis van het Nationaal Klimaatplan. De bekomen resultaten, de reducties alsook de prognoses worden vergeleken met de

base, la Commission nationale Climat formule ses propositions à la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie en vue d'améliorer la coopération et de corriger le Plan National Climat ;

2° Soumettre au plus tard pour 2005 à la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie une proposition de répartition de l'objectif national de réduction de 7,5% ;

3° Conseiller le CCPIE en vue de déterminer le point de vue de la Belgique en politique internationale dans les domaines des Changements climatiques et des émissions de gaz à effet de serre. La Commission nationale Climat peut demander au CCPIE d'inscrire certains points à l'ordre du jour ;

4° Recevoir et délibérer les rapports des représentants de la Belgique au sein des organes de la Convention-cadre sur les Changements climatiques ;

5° Conseiller la Commission Interdépartementale de Développement Durable (CIDD) concernant les aspects de la politique de développement durable en rapport avec les émissions de gaz à effet de serre. La Commission nationale Climat peut demander à la CIDD d'inscrire certains points à l'ordre du jour ;

6° Réaliser une étude préparatoire sur la nécessité et le cas échéant sur le contenu d'un Accord de coopération distinct en matière de mécanismes de flexibilité ;

Art. 7. Les tâches du secrétariat permanent sont celles définies à l'article 7, d), de l'Accord de coopération du 18 mai 1994 entre les Régions bruxelloise, flamande et wallonne en matière de surveillance des émissions atmosphériques et de structuration des données, tel que modifié par l'article 21 du présent Accord de coopération.

opgelegde doelstellingen. Op basis hiervan formuleert de Nationale Klimaatcommissie voorstellen aan de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu tot het verbeteren van de samenwerking en het bijsturen van het Nationaal Klimaatplan;

2° Het tegen ten laatste 2005 voorleggen van een voorstel tot verdeling van de nationale reductiedoelstelling van 7,5% aan de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu;

3° Het adviseren van het CCIM voor het bepalen van het Belgisch standpunt in het internationale beleid op het gebied van Klimaatverandering en de uitstoot van broeikasgassen. De Nationale Klimaatcommissie kan aan de CCIM vragen om bepaalde punten te agenderen;

4° Het ontvangen van en beraadslagen over de rapporten van de vertegenwoordigers van België in de organen van het Raamverdrag inzake Klimaatverandering;

5° Het adviseren van de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO) betreffende aspecten van het beleid over duurzame ontwikkeling die betrekking hebben op de uitstoot van broeikasgassen. De Nationale Klimaatcommissie kan aan de ICDO vragen om bepaalde punten te agenderen;

6° Het uitvoeren van een beleidsvoorbereidend onderzoek naar de noodzaak en desgevallend de inhoud van een afzonderlijk Samenwerkingsakkoord inzake flexibiliteitsmechanismen ;

Art. 7. De taken van het permanent secretariaat zijn deze bepaald in artikel 7, d), van het Samenwerkingsakkoord van 18 mei 1994 tussen het Brusselse, Vlaamse en Waalse Gewest inzake het toezicht op emissies in de lucht en op de structurering van de gegevens, zoals gewijzigd door artikel 21 van dit Samenwerkingsakkoord.

Art.8. La Commission nationale Climat se réunit au moins deux fois par an, ainsi qu'à la demande d'un membre. Elle ne siège valablement que si toutes les Parties contractantes sont représentées. Si besoin est, des groupes de travail d'experts seront désignés ou créés en fonction des catégories des matières qui requièrent un examen ou une évaluation plus approfondis.

Art. 9. La Commission nationale Climat décide à l'unanimité entre les Parties contractantes, pour autant que chaque Région et l'Etat fédéral soient représentés. Chaque Partie dispose d'une voix. Si l'unanimité ne peut pas être atteinte, la matière examinée sera soumise à la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie. Si un accord n'est pas atteint au sein de cette Conférence, la matière est soumise au Comité de concertation visé à l'article 31 de la loi ordinaire du 9 août 1980.

Art. 10. La Commission nationale Climat met les informations obtenues sur la base des initiatives régionales et fédérales à la disposition :

- 1° des Régions;
- 2° du Gouvernement fédéral ou d'autres organes ;
- 3° des personnes physiques ou morales qui le demandent.

Avec l'accord de toutes les Parties concernées, ces données peuvent être transmises sous forme numérique ou être stockées dans une banque de données accessible à tous les intéressés. Les informations que les Parties reçoivent, peuvent toutefois rester confidentielles dans les cas déterminés par la législation applicable relative à la publicité de l'administration, s'appliquant au service compétent en la matière.

CHAPITRE III : Rassemblement et échange de données, établissement de rapports

Art. 11. Les Régions s'engagent à

Art. 8. De Nationale Klimaatcommissie komt tenminste twee maal per jaar samen, alsook op vraag van een lid. Zij zetelt slechts geldig als alle contracterende Partijen vertegenwoordigd zijn. Indien noodzakelijk, worden werkgroepen van deskundigen aangeduid of samengesteld in functie van de categorieën van de materies die verder onderzoek of beoordeling vereisen.

Art. 9. De Nationale Klimaatcommissie beslist bij unanimité tussen de Partijen, voor zover elk gewest en de Federale Staat vertegenwoordigd zijn. Elke Partij heeft één stem. Kan er geen unanimité worden bereikt, dan wordt de behandelde materie voorgelegd aan de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu. Wordt daar geen akkoord bereikt, wordt het voorgelegd aan het Overlegcomité bedoeld in artikel 31 van de gewone wet van 9 augustus 1980.

Art. 10. De Nationale Klimaatcommissie stelt de op grond van de gewestelijke en federale initiatieven verkregen inlichtingen, ter beschikking van:

- 1° de Gewesten ;
- 2° de federale regering of andere organen.
- 3° natuurlijke of rechtspersonen die daarom verzoeken.

Met instemming van alle betrokken Partijen kunnen deze gegevens in digitale vorm worden overgemaakt of kunnen zij opgeslagen worden in een databank die toegankelijk is voor alle geïnteresseerden. De door de Partijen ontvangen inlichtingen kunnen evenwel vertrouwelijk worden gehouden in de gevallen bepaald door de op de bevoegde dienst in kwestie toepasselijke wetgeving inzake de openbaarheid van bestuur.

HOOFDSTUK III: Gegevensinzameling, -uitwisseling en rapportering

Art. 11. De Gewesten verbinden er zich

remettre tous les ans à la Commission nationale Climat un rapport contenant les informations prescrites, permettant au gouvernement fédéral de rapporter les données selon les directives imposées par la Conférence des Parties de la Convention-cadre sur les Changements climatiques et le Protocole de Kyoto et en conformité avec la décision 1999/296/CE du Conseil de l'Union européenne.

Art. 12. L'Etat fédéral s'engage à remettre un rapport annuel à la Commission nationale Climat portant sur les indicateurs économiques et sociaux pertinents, y compris les statistiques de base.

Art. 13. L'Etat fédéral et chacune des Régions s'engagent aussi à remettre annuellement et de manière harmonisée, un rapport à la Commission nationale Climat sur les progrès et la mise en oeuvre des politiques et mesures, qui figurent dans le Plan National Climat, qui relèvent de leurs compétences.

CHAPITRE IV : Engagement visant la mise en œuvre du Plan National Climat

Art. 14. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent à établir un Plan National Climat commun, en application de l'objectif décrit à l'article 2 du présent Accord de coopération. Ce plan est préparé au sein de la Commission nationale Climat et de la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie et est approuvé par les gouvernements respectifs en ce qui concerne leurs compétences.

Art. 15. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent, en ce qui concerne leurs compétences respectives, à mettre en oeuvre les politiques et mesures, et à respecter les dispositions reprises dans le Plan National Climat adopté.

toe om jaarlijks een rapport houdende de voorgeschreven informatie over te maken aan de Nationale Klimaatcommissie, teneinde de federale overheid in staat te stellen te rapporteren over de gegevens, volgens de richtlijnen opgelegd door de Conferentie der Partijen van het Raamverdrag inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto en conform de beschikking 1999/296/EG van de Raad van de Europese Unie.

Art. 12. De Federale Staat verbindt zich er toe om jaarlijks verslag uit te brengen aan de Nationale Klimaatcommissie over belangrijke economische en sociale indicatoren, inclusief de basisstatistiek.

Art 13. De Federale Staat en elk van de Gewesten verbinden zich er tevens toe om jaarlijks en op een geharmoniseerde manier verslag uit te brengen aan de Klimaatcommissie omtrent de vorderingen en de implementatie van het beleid en de maatregelen, opgenomen in het Nationaal Klimaatplan, die tot hun bevoegdheid behoren.

HOOFDSTUK IV: Verbintenis tot uitvoering van het Nationaal Klimaatplan

Art. 14. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich ertoe een gezamenlijk Nationaal Klimaatplan op te stellen, ter uitvoering van de doelstelling in artikel 2 van dit Samenwerkingsakkoord. Dit plan wordt voorbereid in de Klimaatcommissie en in de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu en goedgekeurd door de respectieve regeringen voor wat hun bevoegdheden betreft.

Art. 15. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich, voor wat hun respectievelijke bevoegdheden betreft, tot de uitvoering van het beleid en de maatregelen en naleving van de bepalingen zoals deze worden vastgelegd in het goedgekeurde Nationaal Klimaatplan.

Art. 16. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent à évaluer tous les ans la nécessité de réexaminer le Plan National Climat, dans son ensemble ou certaines de ses parties, sur la base d'une proposition de la Commission nationale Climat.

Art. 17. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent à soumettre le Plan National Climat et toutes les révisions pour avis aux conseils consultatifs régionaux et fédéraux.

Art. 18. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent à rédiger et exécuter une méthodologie commune d'évaluation concernant les prévisions nationales d'émissions de gaz à effet de serre ainsi qu'à désigner un ou plusieurs responsable(s) pour l'exécution de celle-ci.

Art. 19. L'Etat fédéral et les Régions s'engagent à adopter le plus vite possible et de préférence avant la fin 2002, en concertation avec les acteurs concernés, les instruments nécessaires à la mise en oeuvre des mécanismes de flexibilité.

CHAPITRE V : Dispositions budgétaires

Art. 20. Les contributions relatives aux frais de personnel, à l'amortissement du matériel mis à disposition de la Commission nationale Climat, comprenant le secrétariat permanent, aux investissements complémentaires ou annuels, aux frais d'entretien du matériel et aux frais de fonctionnement, sont prises en charge par chaque Partie contractante par application de la clé de répartition fixée comme suit : 30 % fédéral; 70 % pour les régions, notamment 57,11% pour la Région flamande, 33,84 % pour la Région wallonne et 9,05 % pour la Région de Bruxelles-Capitale.

Art. 16. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich tot een jaarlijkse toetsing van de nood tot herziening van alle of bepaalde onderdelen van het Nationaal Klimaatplan, op basis van een voorstel van de Klimaatcommissie.

Art. 17. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich ertoe het Nationaal Klimaatplan en alle herzieningen aan dit plan ter advies voor te leggen aan de federale en de gewestelijke adviesraden.

Art. 18. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich tot het opstellen en het uitvoeren van een gemeenschappelijke evaluatiemethodologie aangaande de nationale prognoses van de emissies van broeikasgassen, alsook tot het aanduiden van de uitvoeringsverantwoordelijke(n) daarvoor.

Art. 19. De Federale Staat en de Gewesten verbinden zich ertoe zo snel mogelijk en bij voorkeur voor het einde van 2002, in overleg met de betrokken actoren, de nodige instrumenten op het vlak van flexibilitiemechanismen in werking te stellen.

HOOFDSTUK V: budgettaire bepalingen

Artikel 20: De bijdragen betreffende de personeelskosten, de afschrijving van het materiaal, ter beschikking gesteld van de Nationale Klimaatcommissie, waaronder het permanent secretariaat, de bijkomende of jaarlijkse investeringen, de onderhoudskosten van het materiaal en de werkingskosten worden ten laste genomen door elke contracterende Partij door toepassing van de volgende verdeelsleutel: 30% voor de Federale Staat; 70 % voor de Gewesten, verdeeld als volgt: Vlaamse Gewest: 57,11 %, Waalse Gewest: 33,84 % en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 9,05 %.

CHAPITRE VI : Dispositions modifiant l'Accord de coopération du 18 mai 1994 entre les Régions bruxelloise, flamande et wallonne en matière de surveillance des émissions atmosphériques et de structuration des données

Art. 21. Dans l'article 7 de l'Accord de coopération du 18 mai 1994 entre les Régions bruxelloise, flamande et wallonne en matière de surveillance des émissions atmosphériques et de structuration des données est ajouté un point d) rédigé comme suit :

« d) missions relatives à la fonction de secrétariat permanent de la Commission nationale Climat :

1° Assister la Commission nationale Climat, instituée par l'Accord de coopération du ... entre l'Etat fédéral, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale relatif à l'établissement, l'exécution et le suivi d'un Plan National Climat, ainsi que l'établissement de rapports dans le cadre de la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques et du Protocole de Kyoto;

2° Exécuter les missions administratives, logistiques et techniques qui lui sont confiées par la Commission nationale Climat. »

Art. 22. Dans le quatrième paragraphe de l'article 9 de ce même Accord de coopération, le membre de phrase « à l'article 7, c) » est remplacé par le membre de phrase « à l'article 7, c) et d) ».

Art. 23. Dans l'article 17 de ce même Accord de coopération est inséré un quatrième paragraphe rédigé comme suit :

« Par dérogation au premier paragraphe de cet article, les contributions relatives aux frais de personnel, à l'amortissement du matériel mis à disposition de la

HOOFSTUK VI: Bepalingen tot wijziging van het Samenwerkingsakkoord van 18 mei 1994 tussen het Brusselse, Vlaamse en Waalse Gewest inzake het toezicht op emissies in de lucht en op de structurering van de gegevens

Art. 21. In artikel 7 van het Samenwerkingsakkoord van 18 mei 1994 tussen het Brusselse, Vlaamse en Waalse Gewest inzake het toezicht op emissies in de lucht en op de structurering van de gegevens wordt een punt d) toegevoegd dat luidt als volgt:

« d) opdrachten in verband met de functie van permanent secretariaat van de Nationale Klimaatcommissie:

1° Bijstaan van de Nationale Klimaatcommissie, opgericht door het Samenwerkingsakkoord van ... tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto;

2° Vervullen van administratieve, logistieke en technische opdrachten die haar door de Nationale Klimaatcommissie worden toevertrouwd. »

Art. 22. In de vierde alinea van artikel 9 van hetzelfde Samenwerkingsakkoord wordt de zinsnede « in artikel 7, c) » vervangen door de zinsnede « in artikel 7, c) en d) ».

Art. 23. In artikel 17 van hetzelfde Samenwerkingsakkoord wordt een vierde alinea toegevoegd dat luidt als volgt:

« In afwijking van de eerste alinea van dit artikel worden de bijdragen betreffende de personeelskosten, de afschrijving van het materiaal, ter beschikking gesteld van de

Commission nationale Climat, comprenant le secrétariat permanent, aux investissements complémentaires ou annuels, aux frais d'entretien du matériel et aux frais de fonctionnement, sont prises en charge par chaque Partie contractante à l'Accord de coopération du ... entre l'Etat fédéral, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale relatif à l'établissement, l'exécution et le suivi d'un Plan National Climat, ainsi que l'établissement de rapports dans le cadre de la Convention-cadre des Nations Unies sur les Changements climatiques et du Protocole de Kyoto, par application de la clé de répartition fixée comme suit : 30 % fédéral; 70 % pour les régions, notamment 57,11% pour la Région flamande, 33,84 % pour la Région wallonne et 9,05 % pour la Région de Bruxelles-Capitale. »

CHAPITRE VII : Dispositions finales

Art. 24. Les membres, visés à l'article 92bis, § 5, deuxième alinéa, de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, de la juridiction chargée de trancher les différends concernant l'interprétation ou l'exécution du présent Accord de coopération, seront respectivement désignés par le Conseil des Ministres, le Gouvernement flamand, le Gouvernement wallon et le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale. Les frais de fonctionnement de la juridiction sont répartis selon la clé de répartition visée à l'article 20 de cet Accord, entre l'Etat fédéral, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale.

Art. 25. Le présent Accord de coopération est conclu pour une durée indéterminée. Chaque Partie contractante peut le dénoncer avec un préavis de six mois.

Art. 26. Au sein de la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie, les Parties contractantes s'accordent sur l'évaluation trisannuelle

Nationale Klimaatcommissie, waaronder het permanent secretariaat, de bijkomende of jaarlijkse investeringen, de onderhoudskosten van het materiaal en de werkingskosten ten laste genomen door elke contracterende Partij bij het Samenwerkingsakkoord van ... tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto, door toepassing van de volgende verdeelsleutel: 30% voor de Federale Staat; 70 % voor de Gewesten, verdeeld als volgt: Vlaamse Gewest: 57,11 %, Waalse Gewest: 33,84 % en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 9,05 %. »

HOOFDSTUK VII: Slotbepalingen

Art. 24. De leden, bedoeld in artikel 92bis, § 5, tweede lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, van het rechtscollege dat belast is om de geschillen met betrekking tot de uitlegging of de uitvoering van dit Samenwerkingsakkoord te beslechten, worden respectievelijk aangewezen, door de ministerraad, de Vlaamse Regering, de Waalse Regering en de Brusselse Hoofdstedelijke Regering. De werkingskosten van het rechtscollege worden, volgens de verdeelsleutel bepaald in artikel 20 van dit Akkoord, verdeeld over de federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Art. 25. Dit Samenwerkingsakkoord is afgesloten voor onbepaalde duur. Elke contracterende Partij kan deze opzeggen met een vooropzeg van zes maanden.

Art. 26. Binnen de uitgebreide Interministriële Conferentie voor het Leefmilieu komen de contracterende Partijen overeen de federale en

de la coopération fédérale et interrégionale, dans le cadre de cet Accord de coopération, basée notamment sur les rapports annuels de la Commission nationale Climat. La Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie transmet son évaluation aux gouvernements respectifs.

Art. 27. Les différends qui surgissent entre les Parties contractantes à propos de l'interprétation ou de l'exécution du présent Accord de coopération, seront réglés dans le cadre de la Conférence Interministérielle de l'Environnement élargie. A défaut d'une solution, le différend sera soumis à une juridiction telle que visée à l'article 92bis, §§ 5 et 6, de la loi spéciale de réformes institutionnelles du 8 août 1980.

Art. 28. Le présent Accord de coopération entrera en vigueur dès que les législateurs fédéral et régionaux auront marqué leur accord. L'Accord sera publié au Moniteur belge par les services du Premier ministre, à la demande de la Partie dont le législateur aura été le dernier à donner son accord.

Etabli à Bruxelles, le ..... en autant d'exemplaires qu'il y a de Parties contractantes.

interregionale samenwerking, in het kader van dit Samenwerkingsakkoord, om de drie jaar te evalueren, onder meer op basis van de jaarverslagen van de Nationale Klimaatcommissie. De uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu brengt verslag uit over deze evaluatie bij de respectieve regeringen.

Art. 27. De geschillen die tussen de contracterende Partijen rijzen met betrekking tot de interpretatie of de uitvoering van dit Samenwerkingsakkoord worden beslecht in het kader van de uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu. Bij gebrek aan een oplossing wordt het geschil voorgelegd aan een rechtscollège zoals bedoeld in artikel 92bis, §§ 5 en 6 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Art. 28. Dit Samenwerkingsakkoord treedt in werking van zodra de federale en de gewestelijke wetgevers hun instemming hebben gegeven. Het Akkoord wordt gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad door de diensten van de eerste minister, op aanvraag van de Partij waarvan de wetgever als laatste zijn instemming met het akkoord heeft gegeven.

Opgemaakt te Brussel, op ..... in zoveel exemplaren als er contracterende Partijen zijn.

**La Vice-Première Ministre et Ministre de
la Mobilité et des Transports**

**De Vice-Eerste Minister en Minister van
Mobiliteit en Vervoer**

I. DURANT

La Ministre de l'Environnement

De Minister voor Leefmilieu

M. AELVOET

Le Secrétaire d'Etat à l'Energie,

De Staatssecretaris voor Energie,

O. DELEUZE

**Le Ministre-Président du Gouvernement
Flamand**

**De Minister-Président van de Vlaamse
Regering**

P. DEWAEL

**La Ministre flamande de
l'Environnement**

De Vlaamse Minister voor Leefmilieu

V. DUA

Le Ministre flamand de l'Energie

De Vlaamse Minister voor Energie

S. STEVAERT

**Le Ministre-Président du
Gouvernement Wallon**

**De Minister-President van de Waalse
Regering**

J-C. VAN CAUWENBERGHE

Le Ministre Wallon de l'Environnement

De Waalse Minister voor Leefmilieu

M. FORET

Le Ministre Wallon de l'Énergie

De Waalse Minister voor Energie,

J. DARAS

**Le Ministre-Président du
Gouvernement de Bruxelles-Capitale**

**De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering**

F-X. de DONNEA

**Le Ministre Bruxellois de
l'Environnement**

De Brusselse Minister voor Leefmilieu

D. GOSUIN

Le Ministre Bruxellois de l'Énergie

De Brusselse Minister voor Energie

E. TOMAS